



Anul XII (serie nouă), nr 1 (45) 2015

# Message bucovinean

Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni



**Societatea pentru Cultura  
și Literatura Română  
în Bucovina –  
25 ani de la reactivare**

---

CERNĂUȚI-BUCUREȘTI-RĂDĂUȚI

### CUPRINS

**Editor:**  
Societatea pentru Cultura și Literatura  
Română în Bucovina – Filiala București,  
în parteneriat cu Fundația Culturală de  
Binefacere "Casa limbii române" din  
Cernăuți și Asociația Social-culturală  
"Bucovina" din Chișinău

**Director onorific:**  
Prof. univ. dr. Nicolai POMOHACI

**Director/coordonator de proiect:**  
prof. univ. dr. Dumitru CURCĂ

**Redactor șef:**  
Ștefan HOSTIUC

**Colegiul de redacție:**  
acad. Dimitrie VATAMANIUC,  
prof. univ. dr. Pavel ȚUGUI,  
prof. univ. dr. Dumitru BALAN,  
ec. dr. Liviu CABARIU,  
avoc. dr. Eugen PATRAȘ,  
Prof. Antoaneta Lucasciuc, Senior Editor,  
Paraschiva Trandafir, corector,  
ing. Mihai ONCIUL,  
ing. Oltea REUS (București),  
jurnalist Maria TOACĂ (Cernăuți),  
scriitor Arcadie SUCEVEANU (Chișinău),  
dr. Ion BOTOȘ (Maramureșul istoric),  
jurnalist Vadim BACINSCHI  
(sudul Basarabiei)

**Design/Tehnoredactare:**  
Miroslava Iuriciuc

**Adresa redacției:**  
Str. Mureșana nr.7, bl.51A, sc.A, et.4, ap.12,  
c. p. 031842, sector 3, București, România

**Adresa electronică:**  
mesager.bucovinean@gmail.com

**Bun de tipar:** 2015  
**Apărut:** 2015  
**Tipărit la:** DRUK-ART  
**Tiraj:** 500 exemplare  
**ISSN 1841-0499**

Fotografiile, reproducerile, vederile și cărțile  
poștale sunt comentate de Ștefan HOSTIUC

Răspunderea pentru conținutul textelor  
publicate în revistă aparține în exclusivitate  
autorilor.

#### *Editorial*

**Ștefan HOSTIUC**, Societatea pentru Cultura și Literatura Română  
în Bucovina, la 25 de ani de la reactivare ..... 1

#### *Viața Filialei București*

**Antoaneta LUCASCIUC**, Două mandate care leagă  
între ele două jubilee ..... 4

#### *Correspondență din Cernăuți*

**Maria TOACĂ**, Veșnicia noastră: între viață și moarte  
(O retrospectivă a vieții culturale românești din Cernăuți) ..... 9

#### *Golgota Bucovinei*

**Anastasia DUMITRU**, Calvarul deportărilor, în mărturiile  
supraviețuitorilor ..... 18

#### *Personalități bucovinene*

**Dumitru CURCĂ**, Nicolai Pomohaci: o viață dedicată școlii  
superioare și Bucovinei natale ..... 22

#### *Învățământul în Bucovina*

**Dumitru BALAN**, Povestea unui liceu bucovinean  
și a unui profesor poet ..... 25

#### *No(ta)bilii Societății*

**Mircea IRIMESCU**, Ionel Negură: dăruirea de sine sau vocația  
muncii în echipă ..... 28

#### *Remember*

**Arcadie SUCEVEANU**, Grigore Bostan, profesorul care ne lipsește ..... 30

#### *Mo(nu)mente istorice*

**Nichita ADANILOAIE**, Nonagenarul Pavel Țugui,  
cu două titluri de carte într-un singur an ..... 32

**Leon BUBURUZAN**, Mănăstirea de la Humor: 600 de ani ..... 34

#### *Revederi, revelări, reveniri*

**Dan NICOLAU**, La Cernăuți și dacă n-ai drum, merită să-ți faci ..... 36

#### *Vitrina editorială*

**Petru BEJINARIU**, Cărți recente din și despre Bucovina ..... 38

#### *Pro domo*

**Ana L. BALOȘ**, O viață dedicată ținutului  
Herța: Ion Gherman (1920-2013) ..... 42

#### *In memoriam*

**Ștefan HOSTIUC**, Nicolai Pomohaci (1930-2014).  
Viorica Ghiea (1942-2015) ..... 44

*Despre autori* ..... 47

Această revistă este tipărită cu sprijinul  
Ministerului Afacerilor Externe – Departa-  
mentul Politici pentru Relația cu Românii  
de Pretutindeni site: [www.dprp.gov.ro](http://www.dprp.gov.ro).

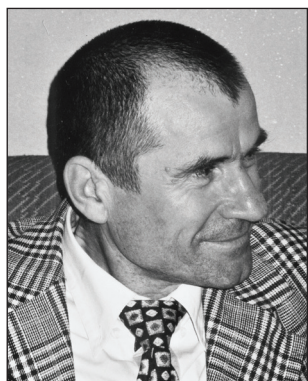
Conținutul acestei reviste nu reprezintă  
poziția oficială a Departamentului Politici  
pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

SE DIFUZEAZĂ GRATUIT



MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE  
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA  
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI





Ștefan HOSTIUC

## Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, la 25 de ani de la reactivare

Un pătrar de secol e mai mult decât un interbelic. Iar dacă punem la socoteală și perioada de război (1941-1944), se fac exact 25 de ani. Putem să comparăm ceea ce a realizat Societatea în 25 de ani postdecembriști cu ceea ce a făcut ea în 25 de ani de funcționare sub administrație românească până în 1944? Bineînțeles că putem. Numai că vom fi nevoiți să constatăm cu tristețe că ceea ce a reușit să facă Societatea în ultimul pătrar de secol, nu rezistă comparației cu ceea ce a dovedit să facă ea atunci, într-un interval identic de timp. Să ne gândim numai cât valorează Palatul Popular, pe care l-a construit, cu susținerea Mitropoliei Bucovinei, la Cernăuți, în acea perioadă. Iar dacă mai luăm în calcul și celelalte realizări – case naționale la sate, case de ocrotire (cum e cea de la Mahala, de exemplu) și multe altele (toate confiscate, e adevărat, de sovietici), senzația pe care o vom încerca nu va fi deloc confortabilă. Explicații prin care să ne justificăm am putea găsi destule, dar ele nu ne vor ajuta la nimic. Realitatea e că, de ce trec mai mulți ani, Societatea devine tot mai împuținată numeric, mai îmbătrânită fizic, mai slabă în puteri și mai puțin vizibilă. De ce? E greu de spus în trei cuvinte. Problema merită un studiu sociologic. Contextul social, economic, politic și cultural e de luat în seamă. Nici România azi nu e pereche cu cea din interbelic. Nici Bucovina nu mai e întreagă.

Cauzele efectelor actuale trebuie căutate nu doar în prezent, ci și în trecut. Societatea a fost reactivată de două ori, odată după primul război mondial, cealaltă dată, după colapsul comunist. În patru ani de război (mă refer la primul război mondial) nu s-a distrus atâta cât s-a pierdut în patru decenii de pace sub comunism. Patru ani nu e o viață. Patru decenii pot fi. După patru ani de război, Societatea a revenit cu *aceiași* oameni. Nu chiar cu *aceiași* indivizi, în totalitate, dar cu *aceiași* oameni – puternici, bine pregătiți, educați în spiritul unor principii morale sănătoase, capabili să preia o sarcină lăsată la o parte din pricina războiului și să o ducă mai departe cu *aceiași* râvnă și pricepere ca în trecut. Și după 1918, ea a continuat să fie o Societate de oameni influenți. Ce-i drept, avea și un patrimoniu care impunea respect. Dar ceea ce a salvat-o de la distrugere

și desființare în acele vremuri agitate, când i se contesta oportunitatea, a fost nu atât situația economică, cât calitatea umană, pe care războiul nu a putut să o altereze, ba din contră, chiar a fortificat-o.

După patru decenii de comunism, aceeași Societate a revenit, dar cu *alți* oameni. După o îndelungată prigonire, Bucovina ieșea, în 1989, din calvarul comunist, împărțită în două, iar comunitatea bucovineană, cu conștiința de sine scindată. Cernăuțenii deveniseră diasporă în România (S-a organizat, în 1991, și un faimos simpozion la Cernăuți, cu titlul "Autohtonie și diasporă bucovineană"). Din vechea societate mai rămăsesse doar câteva elite și câteva personalități în care și puneau toată nădejdea cele câteva sute (sau poate mii) de bucovineni de odinioară trecuți prin patru decenii ca prin doar patru ani. În rest, lume nouă, formată în bună parte în spiritul "omului nou", pe care îl avea incorporat în conștiință, deși îl blama cu energie revoluționară. Îi era imposibil să se lepede totalmente de el, pentru că-i era consubstanțial. Cât despre lumea veche, ea era deja îmbătrânită sau pe cale de îmbătrânire, așa că punerea pe roate a unei Societăți ruinate din temelie nu-i stătea în puteri. Între Bucovina reală, ciopârțită și distrusă ca "model" (oricât de firav!) de civilizație central-europeană, și Bucovina nostalgică, cu care se identifica această lume, acești oameni cu educație interbelică, mulți dintre ei foști refugiați din județele



George Muntean conduce Ședința Filialei București. În prezidiu: seniorii Societății – acad. Vladimir Trebici, președinte de onoare, acad. Radu Grigorevici, av. Radu Economu, col. (r) George Galan ș.a.

București, Sala Dales, 28 februarie 1996



Simpozion internațional "Bucovina: file de istorie" organizat de Filiala București a Societății. Fotografie de grup. București, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară – Facultatea de Horticultură, 21.09.2002.

Foto: Ioan Dan

rămase dincolo, împrăștiați prin diverse provincii din țară, exista un hiatus. Un hiatus pe care, în euforia eliberării de comunism, puțini l-au sesizat. Dar chiar și de l-ar fi sesizat în număr mai mare, la ce i-ar fi ajutat?! Printr-un simplu act de conștiință hiatusul nu putea să dispară. Și totuși, acest act de conștiință i-ar fi fost de folos Societății, pentru a putea să construiască strategii alternative de dezvoltare.

Reactivarea Societății doar de dragul reactivării, pentru simplul motiv că a existat cândva și, deci, trebuie să mai existe odată, nu avea nici un rost. Reactivarea trebuia să aibă un scop, iar Societatea, o rațiune de a fi. Care au fost acestea? Cu ce putea, Societatea, să ajute acum Bucovina? Și care Bucovină? Că de o jumătate de secol nu exista una singură, ci două. Pe acea Bucovină în care lua ființă a doua oară, Societatea nu prea putea s-o ajute cu nimic. Ba tocmai invers, acestei Bucovine îi venea acum rândul să ajute Societatea. Dar de unde? În devălmășia de la începutul anilor 90, Bucovinei politice, economice și sociale nu-i ardea de Societate. Atunci, cine ar fi putut să-i întindă o mână? Că patronatul bucovinean abia se forma, ca instituție economică, iar statul, ca instituție politică, niciodată nu a ajutat-o – indiferent cum s-a numit, austriac sau român. România reînvața democrația. Iar cei doi potențiali binefăcători ai Societății se aflau într-o încrengătură care îi făcea de nedespărțit: primii tocmai se îmbogățeau prin afaceri cu statul, iar statul se identifica cu burocrăția de partid care tocmai beneficia de pe seama acestor afaceri. Pe parcurs, situația s-a mai schimbat, dar nu atât de mult încât să poată și Societatea beneficia de pe urma acestei schimbări.

S-a discutat într-un timp de oportunitatea mutării sediului Societății la Suceava, pe temeiul că Suceava, spre deosebire de Rădăuți, este un centru județean și, totodată, un centru universitar. Dacă Suceava ar fi fost pregătită să preia frâiele Societății, o făcea demult. Din păcate pentru unii, din fericire pentru alții (problema e discutabilă), acest lucru nu s-a întâmplat. Or, niciodată

Filiala Suceava nu a fost mai puternică decât cea din Rădăuți ca să o poată învinge. Trebuia să vină Filiala din București (cu George Muntean, iar apoi cu George Galan la cârmă) să o aburce, pentru că de una singură nu era în stare să urce scara. De fapt nici nu-mi amintesc ca ea să-și fi dorit vreodată, cu adevărat, așa ceva. Mutarea sediului și, implicit, a conducerii centrale la Suceava era mai mult ambiția Bucureștiului. Dar ea nu avea cum să se producă realmente, câtă vreme nu aducea niciun avantaj celor de la Suceava – nici noii clase politice, nici domnilor ce făceau afaceri, nici funcționării de stat, nici profesorimii de la Universitate (ea însăși în devenire). Toți aveau alte priorități. Dacă era mai bine ca Societatea să fie condusă de un universitar, de ce nu a apărut un Grigore Nandriș al zilelor noastre să o ia în primire? Dacă Societatea trebuia să fie mai aproape geografic de Consiliul Județean, de ce acest consiliu nu a făcut nimic să și-o apropie. Și ar fi avut motive serioase s-o facă. Prin Societate, atât Consiliul Județean, cât și alte autorități județene și municipale ar fi avut posibilitatea să ajute mult mai operativ, mai sistematic, mai eficient comunitatea românească din Bucovina de dincolo, din acea Bucovină abandonată de unde nu încetează să vină semnale de alarmă în legătură cu soarta limbii române în școli și în biserici, de unde tot mai slab se aude vocea inteligenței române (atâta cât a mai rămas!), aflată în continuu exod din oraș la țară, unde se pierde în lut și în beton, schimbând cartea pe mistrie și crescând porci și vite pentru a subzista, în loc să facă știință sau cultură. Ori cum altfel se poate salva o comunitate etnică de la dispariție eminentă, decât doar fortificându-i cultura, protejându-i instituțiile, sprijinindu-i școlile. Iată deci că, pe ocolite, am ajuns chiar la definirea rațiunii de a fi a Societății, astăzi. Societatea noastră există în România pentru că această comunitate din afara țării are nevoie de sprijinul ei. Ea există pentru că cei care au reactivat-o în urmă cu 25 de ani au prevăzut, ca obiectiv principal, tocmai acest sprijin de care mulți au uitat sau pe care nici nu au ajuns să-l conștientizeze.

Societatea e oaspete drag în nordul Bucovinei. Că mai face câte o excursie la Cernăuți, de sărbători, nu e un lucru rău, pentru că le arată bucovinenilor de acolo că cei din patria mamă nu i-au uitat și mai vin în vizită. Dar nu e prea puțin oare? Știu, se strâng fonduri pentru restaurarea Casei muzeu Aron Pumnul, se mai organizează pentru elevii de dincolo câte o vacanță la mare sau la munte (dar "Pro Basarabia și Bucovina" ne întrece demult în această privință!), se mai fac activități în comun cu societățile culturale din nordul provinciei. Dacă ar fi să facem un raport de activitate am avea ce scrie în el. În realitate însă, toate acestea nu au decât un efect paliativ, conjunctural, un impact sporadic. Pentru ceva mai consistent Societatea, din păcate, nu e pregătită. Mă tem că a fost condamnată chiar de la început la o existență simbolică, asigurată de o mână de entuziaști,



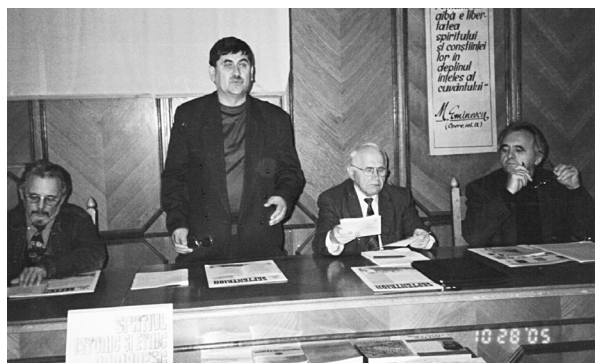
încurajați de vechii bucovineni, animați de o iubire nostalgică pentru ceea ce a fost odinioară provincia lor de obârșie. Căci fără patrimoniu și fără binefăcători de calibrul celor din interbelic, ca să nu spun din vremurile Austriei, ce altceva poate să facă această mână de oameni? Societatea revenea la ale sale, după Unire, cu un ditamai patrimoniu. Acum a revenit cu un deficit de patrimoniu și cu lozinca liberală "Prin noi înșine!". Lozinca nu ne-a ajutat la nimic, pentru că "prin noi" înseamnă nu doar o directivă, ci și o resursă. Pe aceasta de unde s-o fi luat? Că doar cei ce o reactivau nu erau viță de liberali, ci cadre didactice, slujbași, pensionari, stirpe intelectuală. Unicul sprijin, care însă nu putea dura la nesfârșit, venea din partea fostei Gospodării de partid din Gălănești, pe care o conducea președintele Societății, ing. Mircea Irimescu. Ar fi putut și el să aibă alte priorități, dar nu s-a lăsat ispitit de ele; a socotit că e mai importantă Societatea decât cariera și banul. Pentru că trăia pentru Bucovina și pentru românii din Cernăuți, a făcut tot posibilul să ajute Societatea măcar cu minimul necesar (sediul, sală de conferință, hotel, masă pentru cernăuțeni, dar și pentru bucureșteni, când era nevoie, și de foarte multe ori era). Iar când nu ajungeau locuri la hotel, își punea apartamentul la dispoziție. Câți, dintre conducătorii sau chiar membrii de rând ai Societății "Mihai Eminescu" din Cernăuți nu au trecut prin casa sa primitoare? Câte pelerinaje la Putna nu au făcut popas, mai întâi, la Gălănești?! Nimeni altul n-ar fi rezistat acelei avalanșe de pelerini din nordul provinciei, mânați de dorul patriei și al credinței strămoșești spre mănăstirile din sud, însetând sau înfometând în drum și găsim la Gălănești loc de popas și o masă caldă. Nu de profesori universitari avea nevoie atunci, în primul rând, Societatea, ci de oameni cu inimă largă pentru bucovinenii nordici treziți la viața națională.

În mod normal, Societatea ar fi trebuit să fie reactivată la Cernăuți, nu la Rădăuți sau Suceava. Dacă românii de acolo ar fi activat-o în 1989, Congresul de la Gălănești din 1990 ar fi avut loc la Cernăuți cu un an înainte. Dar la Cernăuți, în 1989, s-a creat o altă societate – "Soci-

etatea pentru Cultura Românească Mihai Eminescu". De ce s-a mers pe calea aceasta? În primul rând, din cauze lingvistice. Iar pentru români bucovineni, ca și pentru cei basarabeni, problema lingvistică a fost, după 1944, o problemă politică, pentru care s-a făcut Gulag sau surghiun. Chiar dacă perestroika lui Gorbaciov era într-o stare avansată, sovieticii nu doreau nici în ruștii capului să admită termenul „român” într-o denumire de societate, oricât de tare și-ar fi dorit-o pentru contrabalansarea naționalismului ucrainean mult mai periculos pentru ei. Cu greu, după lungi discuții, s-a ajuns la o formulă de compromis pentru denumirea culturii poporului autohton al Bucovinei: cultura "moldo-română". Or, vechea Societate nu putea să revină cu un asemenea termen în denumirea sa. Iar când societatea "Mihai Eminescu" tocmai scăpa de el, la prima sa Conferință din 1990, delegația română împărțea invitația pentru Congresul de la Gălănești. Ceea ce s-a putut salva din vechiul titlu de societate, la Cernăuți, a fost o prepoziție – "pentru": "Societatea *pentru* cultura românească" și nu "Societatea *de* cultură românească", cum cereau unii.

Peste câțiva ani, Societatea din Rădăuți a semnat un protocol de înfrățire cu Societatea din Cernăuți. Primii pași i-au făcut împreună, într-o colaborare strânsă. Cu timpul însă, schimbându-se conducerea la Societatea din Cernăuți, dar și contextul politic devenind acolo altul, relațiile dintre cele două societăți s-au formalizat, căpătând o tentă protocolară. Dar jubileul de 150 de ani l-au sărbătorit împreună. Între timp, s-au stabilit raporturi și cu alte societăți culturale, fundații, institute obștești, ONG-uri ale românilor cernăuțeni apărute ulterior, unele desprinse chiar din Societatea Eminescu. Ultima, dar nu și cea din urmă, relație cernăuțeană, Societatea a stabilit-o cu Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi". Acesta încă nu avea sediu când Societatea a înțeles să se implice în dobândirea lui, inițial prin demersuri (pe care le vom publica în numărul viitor al revistei), iar mai apoi și prin treninguri pentru personalul librăriei și cafenelei literare în preajma deschiderii Centrului. Atât fostul președinte, ing. Mircea Irimescu, pe vremea când era și deputat în Parlamentul României, cât și actualul președinte, prof. Carmen Andronachi, au făcut tot ce le-a stat în puteri pentru a pune pe picioare această ambițioasă instituție românească la Cernăuți.

Am evitat să fac aici o cronică a activităților Societății în ultimii 25 de ani. Cititorul o poate găsi în monografia scrisă de Mircea Irimescu cu ocazia jubileului ei de 150 ani. Mai mult decât latura evenimentială ne-a interesat partea substanțială a problemei: cine suntem, pentru cine existăm și care sunt perspectivele noastre de existență în viitor: vom redobândi vreodată prestigiul de odinioară al Societății sau ne vom mulțumi să fim tributarii unei glorii apuse, riscând transformarea într-un club elitist sau într-un grup de nostalgici, prizonieri ai propriei suficiențe? E o întrebare. Și un prilej de reflecție.



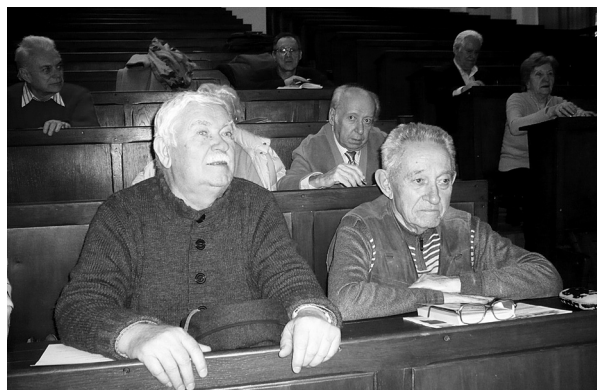
Luna Bucovinei. Adunare Solemnă. Vorbește președintele Societății, ing. Mircea Irimescu. În prezidiu: prof. Petru Bejinariu, vicepreședinte (Rădăuți), scriitor Vasile Tărățeanu, vicepreședinte (Cernăuți), conf. dr. Aurel Buzincu, Inspectoratul pentru Cultură Suceava. Sala Bibliotecii municipale "Tiudor Flondor" din Rădăuți, 28 octombrie 2005



Antoaneta LUCASCIUC

## Două mandate care leagă între ele două jubilee

Întrucât anul acesta Societatea împlinește 25 de ani de la reactivarea ei postdecembristă iar cronica acțiunilor culturale organizate de filiala noastră s-a oprit la data marcării jubileului de 150 de ani al Societății, ne-am propus să realizăm în aceste număr de revistă o retrospectivă a evenimentelor din perioada aferentă ultimului mandat al regretatului președinte, prof. univ. dr. Nicolai Pomohaci și primului mandat al actualului președinte, prof. univ. dr. Dumitru Curcă.



Adunare Generală de dare de seamă și alegeri. Sala ascultă Raportul de activitate al Președintelui Nicolae Pomohaci. Amfiteatrul "Ion Maier" de la Facultatea de Horticultură a Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară, 22 februarie 2013

Foto: Mihai Onciul

### Un periplu indian, în imagini. Eminescu și India

Manifestarea cu care a început al doilea mandat de președinte al prof. univ. dr. Nicolai Pomohaci a avut loc la 22 februarie 2013 în amfiteatrul "Ion Ionescu de la Brad" al Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară.

Maria-Daniela Pomohaci, masterand, ne-a prezentat conferința "Cultura și civilizația indiană azi" ilustrată cu imagini realizate în timpul unui stagiu de documentare în India. Au fost prezentate aspecte ale relațiilor culturale româno-indiene. Expunerea a trezit interes în mijlocul participanților. S-au pus întrebări, s-au făcut comentarii întregitoare.

Pe tema "Eminescu și India" a vorbit Carmen Mușat-Coman, director al Editurii *Cununa de stele*,

invitată să prezinte cele patru cărți semnate de Anita Bhoose (n. 1933 - Calcutta, d. 1992 - București), apărute în colecția omonimă a editurii. Publicul a insistat să afle cum a ajuns Eminescu să cunoască filosofia indiană, când se știe că limba epopeilor *Ramayana*, *Mahabharata*, *Vedele*, *Upanișadele* este sanscrită. Răspunsul a fost că, potrivit Anitei Bhoose, Eminescu „a fost primul traducător român din limba sanscrită.” Or, „interesul său pentru stăpânirea acestei limbi s-a împlinit din dorința de a pătrunde în tainele creației. Eminescu a simțit nevoia să parcurgă textele originale”.

Pe marginea expunerii s-au iscat vii dezbateri și chiar polemici. În același timp a fost ridicată ștacheta dezbaterilor la o înălțime meritorie pentru interstelarul Eminescu, prin prezența domnului academician Dumitru Vatamaniuc, cunoscut eminescolog, care a intervenit cu unele precizări lămuritoare.

### Masă rotundă: cărți noi despre Bucovina

O altă activitate, cu care am rămas restanți la capitolul evocărilor, a fost masa rotundă "Cărți noi despre Bucovina", organizată în amfiteatrul "Ion Maier" de la Facultatea de Horticultură a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară în data de 27 aprilie 2013. S-a discutat despre volumele *Bucovina care ne doare* de Ion Beldeanu, *Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei* de Alexandru Bocănețu, *Bucovina noastră - antologie istorică (1775 - 2012)* de Vasile Ilica, *Unirea Bucovinei - 1918* de avocatul Radu Economu și *Bucovina - primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice* de acad. Radu Grigorovici. Moderatorul mesei rotunde a fost prof. univ. dr. Dumitru Balan. Criticul literar Ștefan Hostiuc, care a făcut prezentările, a ținut să sublinieze chiar de la început faptul că patru din cele cinci titluri lansate sunt reeditări făcute pe cheltuiala unui membru al comitetului Filialei - avocatul Eugen Patraș. Trei din aceste patru volume au apărut la Cernăuți, iar unul la Suceava.

Din dezbateri s-a tras concluzia că, prin noile apariții, istoria Bucovinei poate fi cunoscută de un număr mai mare de români, în special de românii din afara granițelor.



Cu referire la cartea despre masacrele și deportările din nordul Bucovinei, scrisă de orădeanul Vasile Ilica, originar din ținutul Storojinețului, vorbitorul a amintit cum decenii întregi tema bucovineană a fost pusă sub interdicție. Mărturiile victimelor deportărilor și ale gulagului exterminator nu s-au putut tezauriza decât parțial, în exil.

### Revista Filialei, la un deceniu de existență Lansarea numărului jubiliar: 150 de ani de la înființarea Societății

Un eveniment deosebit pentru Filiala București l-a constituit lansarea ediției jubiliare a revistei *Mesager bucovinean* (Anul VII – XI, nr 1-20 (25-44) 2009 - 2013). Întruniți în aula "Prof. univ. dr. Aurel Popoviciu" a Facultății de Medicină Veterinară din București, la 26 iunie 2013, membrii Filialei și invitații aceștia au putut admira și procura acest elegant număr de revistă consacrat împlinirii unui secol și jumătate de la fondarea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Revista apare, în serie nouă, format-carte A4, într-o ținută grafică de excepție, cu coperti colorate și cu reproduceri de imagini din vechiul și noul Cernăuți la 600 de ani de la prima sa atestare documentară. Prezentarea a fost făcută de redactorul șef, scriitorul Ștefan Hostiuc. El a menționat că în toți cei 10 ani de apariție a revistei, Filiala București a făcut tot posibilul pentru a-i asigura tipărirea din fondurile proprii (cotizații, sponsorizări). Actualul număr a beneficiat de o sponsorizare făcută de TMUCB, grație eforturilor unuia dintre membrii Filialei, ec. dr. Liviu Cabariu, căruia i-au fost aduse călduroase mulțumiri.

Din cele 150 de pagini ale revistei, primele 40 sunt dedicate istoricului Societății (autori – Mircea Irimescu, președintele Societății, Dumitru Balan, Veronica Ioniță, Gheorghe Dolinski, Lucia Olaru Nenati, Emilian Drehuță, Iluță Condrea). Restul paginilor conțin eseuri, studii, cronici, memorii, relatări cu tematică bucovineană, semnate de Pavel Țugui, Ștefan Purici, Daniel Nandriș, Nina Cionca, Grigore Gherman, Mihai Prepeliță, Antoaneta Lucasciuc, Grigore Sandul,



Redactorul șef al revistei "Mesager Bucovinean", editată de Filiala București, prezintă numărul special al publicației consacrat jubileului de 150 de ani al Societății. Aula "Aurel Popoviciu" a Facultății de Medicină Veterinară a UȘAMV din București, 26 iunie 2013

Foto: Mihai Onciul

Corneliu Grigorovici, Elena și Ioan Ungureanu, Radu Ilaș, Ion Gherman, Nicolai Pomohaci, Constantin Bândiu ș.a.

Directorul revistei, profesorul Nicolai Pomohaci, președinte al Filialei, a vorbit despre distribuția publicației la nivelul filialelor din țară ale Societății, informând publicul că s-au trimis, cu titlul de donație, importante loturi de revistă la Cernăuți și Chișinău și că avocatul Eugen Patraș, membru al Filialei, a procurat un număr de exemplare pentru librăria "Mihai Eminescu" de pe lângă Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi". Vorbitorul a consemnat ecourile de presă la revista Filialei, care și de data aceasta, conform estimării ziarului Crai nou din Suceava, "întrec toate așteptările cititorilor ei fideli".

### Membri ai Societății, cărturari și scriitori

În plină vacanță de vară, la 18 iulie 2013, membrii Filialei București s-au întrunit în număr mare, într-o Sală de curs a Facultății de Horticultură a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București, pentru a participa la două lansări de carte: *Între noi timpul* de poeta Adela Popescu, membră a Filialei, și *Note de călătorie* (vol. I, II, III) de prof. Nicolai Pomohaci, președintele Filialei. Criticul literar a făcut o analiză detaliată a acestor publicații. Prof. Antoaneta Lucasciuc, secretar al Filialei, a prezentat dicționarul *Medici bucovineni din sec. XIX*. Activitatea s-a încheiat cu o masă de protocol.

### Sesiune de comunicări științifice, organizată de Filiala București

O sesiune de comunicări, organizată de Filiala București în colaborare cu Cercul științific *Horia Bârză*, a avut loc la 25 septembrie 2013 în aula "Aurel Popoviciu" a Facultății de Medicină Veterinară din București. Au prezentat comunicări prof. univ. dr. Pavel Țugui (*Bucovina în preajma și după cel de al II-lea Război Mondial*), prof. univ. dr. Dumitru Curcă (*Huțului și huțanii din Bucovina*), drd. Teodor Bezdadea (*Managementul șocului hipovolemic la cabaline*). Argumentele și documentarea serioasă au dat măsura conferinței de excepție a prof. Pavel Țugui, care a ținut publicul cu sufletul la gură timp de mai bine de două ore. După mai multe întrebări care i-au fost puse, conferențiarul a răspuns cu încă o scurtă prelegere, fără să obosească deloc publicul interesat de tema discutată și de modul ei de abordare de către eruditul profesor nonagenar. Decanul Facultății de Medicină Veterinară, prof. univ. dr. Gabriel Predoi, a salutat călduros activitatea membrilor Societății, exprimându-și speranța că prezența studenților la aceste manifestări îi va apropia de istoria Bucovinei.



Masă de protocol în laboratorul Facultății, 26 iunie 2013.

Foto: Mihai Onciul

### Ziua Bucovinei

Ca în fiecare an, Filiala București a SCLRB a ținut, la 28 noiembrie 2013, o Adunare Solemnă cu prilejul aniversării a 95 de ani de la Unirea Bucovinei cu patria istorică. În cuvântul omagial, președintele Filialei, prof. univ. dr. Nicolae Pomohaci, a scos în evidență însemnătatea Zilei Bucovinei, zi sfântă și plină de speranțe pentru bucovineni. În conferința "Bucovina și Pactul Ribbentrop-Molotov", invitatul special al Filialei, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, a subliniat consecințele grave ale pactului, care au schimbat destinul basarabenilor, bucovinenilor și herțenilor. "Bucovina: trecut, prezent și viitor", astfel și-a numit conferința, ilustrată cu imagini, a prof. univ. dr. Dumitru Curcă, vicepreședinte al Filialei.

Următoarea intervenție a aparținut profesoarei Antoaneta Lucasciuc, care a prezentat un scurt comentariu pe marginea unui document unic: *Diploma de membru fondator* oferită lui Vasile Costinescu de către "Societatea pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina" la 31 decembrie 1870 - Cernăuți.

Prin bunăvoința pictorului Radu Costinescu, strănepotul lui Vasile Costinescu, asistența a putut să vadă o copie a acestui document de mare valoare, asupra căruia vom mai reveni în paginile revistei.

În încheierea festivității, președintele Nicolai Pomohaci a precizat că ziua de 28 noiembrie a fost declarată prin lege și votată în Senatul României drept *Ziua Națională a Bucovinei*. (Despre felul în care s-a sărbătorit această zi la Cernăuți - vezi articolul ziaristei Maria Toacă publicat în acest număr). Tot prin grija președintelui Filialei, evenimentul a fost semnalat în ziarul *Cugetarea europeană (La pensee Europeenne)*, anul VIII, seria IX, nr. 2 (26), 2014, p. 5-8. Cu prilejul Zilei Bucovinei, președintele Pomohaci a oferit celor prezenți o masă de protocol, anunțând, cu discreție, că ziua de 28 noiembrie este și ziua sa de naștere. Or, bucuria de a sărbători această zi și în anul următor nu i-a mai fost dată, pentru că în toamna următoare, în urma unei boli incurabile, a trecut la cele veșnice. Revista noastră îi cinstește memoria prin două evocări - una făcută de actualul președinte al Filialei, iar cealaltă de redactorul șef al revistei Filialei, „Mesager bucovinean”, căreia i-a fost director.

### Profesorul universitar Dumitru Curcă, noul președinte al Filialei

La 8 mai 2014, în Aula "Prof. dr. Aurel Popoviciu" de la Facultatea de Medicină Veterinară a Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București, a avut loc Adunarea Generală a Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (SCLRB). Adunarea a fost deschisă de președintele Nicolai Pomohaci, care a prezentat Raportul de activitate pentru al doilea său mandat. În completarea Dării de seamă, scriitorul Ștefan Hostiuc, redactor șef al revistei Filialei și membru în Comitetul acesteia, a apreciat eforturile președintelui la editarea numărului jubiliar al revistei, care cumulează o perioadă de patru ani de activitate rodnică. Și alți vorbitori au făcut aprecieri pozitive, aducând mulțumiri atât Comitetului, cât și președintelui Pomohaci. "Deși a lipsit din București (pe motive de sănătate), a ținut să sublinieze vicepreședintele Dimitrie Balan, președintele Pomohaci a fost, în schimb, foarte activ la Rădăuți, la acțiunile organizate de Societate în colaborare cu Institutul «Bucovina» al Academiei Române." După încheierea dezbaterilor, participanții la Adunare au aprobat Raportul, arătându-se satisfăcuți de activitatea Președintelui și a Comitetului în perioada raportată.

S-a trecut apoi la un alt punct de pe ordinea de zi: alegerea Președintelui și a Comitetului pentru următorul an de activitate a Filialei, președinte al adunării fiind ales, în continuare, domnul Ștefan Hostiuc. Președintele Pomohaci, ia cuvântul și roagă societatea să propună un alt candidat la conducerea Filialei, întrucât starea de sănătate nu-i mai permite alegerea sa pentru un al treilea mandat. Atunci, președintele adunării îi mulțumește, în numele Societății, pentru osârdia și priceperea cu care a condus până acum Filiala și propune publicului pentru funcția de viitor președinte al Filialei pe domnul prof. univ. dr. Dumitru Curcă. Ca vicepreședinte, domnia sa a contribuit activ la menținerea unui standard ridicat al activității Filialei, fapt remarcabil și de fostul președinte al Societății, Mircea Irimescu. Ales în unanimitate de cei 40 de membri prezenți la adunare (și alți 20 prin delegație care nu au reușit să participe din



Sesiune de comunicări. Conferențiază prof. univ. dr. Pavel Țugui. Aula "Aurel Popoviciu", 25 septembrie 2013

Foto: Mihai Onciul





Adunare Generală. Alegerea noului președinte, prof. univ. dr. Dumitru Curcă. Aula "Aurel Popoviciu", 8 mai 2014

Foto: Mihai Onciul

motive de sănătate), noul președinte, prof. univ. dr. Dumitru Curcă, a mulțumit pentru încrederea acordată, asigurând plenul Adunării Generale că se va strădui să mențină viabilă și de acum înainte activitatea Filialei. Domnia sa a cerut sprijin ca propunerile din Planul de activitate să nu rămână numai pe hârtie.

În Comitet au fost propuși și aleși următorii membri: prof. dr. N. Pomohaci, prof. dr. D. Bălan, prof. dr. P. Țugui, prof. dr. N. Adăniloiaie, scriitor Ștefan Hostiuc, ec. dr. E. Cabariu, av. dr. E. Patraș, ing. L. Dașchievici, prof. Antoaneta Lucasciuc (realeasă secretară), Oltea Reus (realeasă casieră), prof. Paraschiva Trandafir, av. V. Gafiuc (din partea Asociației ProBasarabia și Bucovina) și ec. M. Budacu (din partea Asociației "Ținutul Herța"). În comisia de cenzori au fost aleși: L. Fendrihan, D. Onesciuc, D. Ciocoveanu.

Pentru noul mandat al conducerii, s-au făcut mai multe sugestii. Prof. dr. Dimitrie Balan a propus organizarea trimestrială a unor "Mese Rotunde" în care să se înscrie doi sau trei seniori bucovineni pentru a-și prezenta biografiile, astfel încât să se pună începutul unei "arhive vorbite" în cadrul Filialei. În acest sens, Antoaneta Lucasciuc a ținut să sublinieze contribuția domnului ing. Mihai Onciul la înregistrarea video a ședințelor și a altor acțiuni ale Filialei. În altă ordine de idei, dânsa a propus să fie reintroduse carnetele de membru (așa cum am avut din anul 1990).

Au fost nominalizați (în ordine alfabetică) membrii Filialei care împlinesc o vârstă rotundă în noua perioadă de activitate, tuturor urându-li-se "La Mulți Ani!". În memoriam, au fost pomeniți cei trecuți în eternitate: prof. dr. Ion Gherman (decedat la data de 13 August 2013), președinte al Societății de Cultură "Ținutul Herța", ing. geolog dr. Mușat Gheorghian (decedat în luna mai 2013), descendent al faimoasei familii Gheorghian, cu contribuții deosebite la unirea Bucovinei cu patria mamă. S-a menționat la adunare că, din partea Societății, la înmormântarea profesorului Gherman în cimitirul Mărcuța, doamnele Oltea Reus și Antoaneta Lucasciuc au depus o coroană de flori, iar doamna Lucasciuc a rostit un cuvânt de adio, care a fost reproduș în publicațiile "Viața medicală" și "Permanențe".

În final, adunarea generală l-a investit pe noul președinte al Filialei, prof. dr. Dumitru Curcă, cu drept de semnătură pentru administrarea conturilor bancare ale Filialei, prin transfer de la fostul președinte N. Pomohaci. Totodată s-a propus asigurarea demersurilor necesare pentru a se obține legalitate deplină.

### Comemorarea lui Mihai Eminescu la Cimitirul Bellu

La 125 de ani de la trecerea în eternitate a poetului național, ale cărui rădăcini bucovinene fac onoare Țării Fagilor, Societatea a organizat un parastas la mormântul lui Eminescu din Cimitirul Bellu.

În anul în care lua ființă, la Cernăuți, "Reuniunea de leptură" (transformată ulterior în Societatea pentru cultură), Eminescu era gimnazist în capitala Bucovinei și locuia în gazdă la un birjar polonez. Nu avem date dacă a avut știință de înființarea primei societăți românești din Bucovina, dar suntem convingși că se bucura de roadele emancipării Țării Fagilor și ridicării ei, chiar în acel an, la rang de Țară de Coroană. La fel de convingși suntem că în timp ce profesorul său de limba și literatura română, tânărul Ion al lui Gheorghe Sbiera, care îl suplinea pe Aron Pumnul, grav bolnav de cancer, iniția, cu un grup de tineri intelectuali români, "Reuniunea de leptură", căreia îi concepea Statutele, gimnazistul Eminowicz făcea primele exerciții poeticești. E o datorie a Societății să cinstească cu deosebire memoria marelui poet, atât de legat de Bucovina.

După oficierea de către părintele Narcis Trifu a Te-Deum-ului, președintele Filialei, prof. univ. dr. Dumitru Curcă a rostit un discurs, al cărui titlu vorbește de la sine: "Mihai Eminescu - Poetul nemuririi noastre, idealul național de făurire a Daciei Mari a tuturor românilor". Secretara Societății, prof. Antoaneta Lucasciuc, a recitat oda *La Bucovina*. Au urmat intervenții și rostiri comemorative. Sub bolta protectoare a teiului care străjuiește mormântul poetului au fost împărțite colivă creștinească și alte roade ale pământului, într-o pomenire. "Camera-manul" Filialei, ing. Mihai Onciul, a filmat evenimentul pentru a-l lăsa moștenire, în format digital, posterității.



Comemorarea Poetului național, Mihai Eminescu, la 125 de ani de la moarte. Cimitirul Bellu, 15 iunie 2014

Foto: Mihai Onciul

## Sesiune de comunicări în memoria lui Nicolai Pomohaci

Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina - filiala București, în colaborare cu "Cercul Științific „Horea Bârză” al Facultății de Medicină Veterinară din București, a organizat, în ziua de vineri 31 octombrie 2014, în aula universitară „Prof. dr. Aurel Popoviciu”, din Splaiul Independenței nr.105, o sesiune de comunicări, omagiu postum adus președintelui ei din perioada 2012-2014, prof. univ. dr. Nicolai Pomohaci. Născut la 28 noiembrie 1930 în comuna Marginea din Bucovina, Nicolai Pomohaci a decedat, răpus de o boală grea, la 21 septembrie 2014 la București.

Despre viața și activitatea științifică și patriotică a profesorului Pomohaci au prezentat comunicări foști colegi de serviciu, prieteni din copilărie, membrii și colaboratori ai Societății.

Un alt punct din programul zilei a fost prezentarea cărții *Pagini de istorie și învățământ* (Editura „Lumina-Tipo”, București, 2012), a cunoscutului istoriograf prof. dr. Nechita Adăniloiaie, recenzată de Antoaneta Lucasciuc, profesoară de istorie. Pe marginea cărții au fost purtate dezbateri interesante, la care a participat și autorul.

Tot atunci, prof. Adăniloiaie a prezentat volumul, recent apărut, de *Epigrame și catrene* (Editura „Lumina-Tipo”, București, 2014). Din scurta prefață a volumului am aflat că această pasiune a domniei sale s-a născut încă din anul 1946 când, elev la Liceul *Dragoș Vodă* din Câmpulung-Moldovenesc, profesorul Gheorghe Voevidca, el însuși poet, l-a încurajat cu observația: „Talentul necultivat se irosește în zadar”. „Și iată că nu l-am irosit!”, a fost răspunsul epigramistului.

Cartea *Primul Război Mondial și Reîntregirea României (Năzuințe, Idei, Fapte)* (Editura Academiei Române, 2014) a prof. dr. Pavel Țugui a fost prezentată de fiul acestuia, prof. dr. Ion Țugui, care a dăruit, din partea autorului, un număr de volume membrilor Filialei.

Publicăm în acest număr comunicarea Președintelui Filialei, prof. univ. dr. Dumitru Curcă, privind viața și activitatea regretatului prof. univ. dr. Nicolai Pomohaci.

## Ziua Basarabiei

În ziua de 28 martie 2015, la Parlamentul României a avut loc o ședință extraordinară în cinstea zilei Unirii Basarabiei cu România conform "Declarației din 27 Martie 1918, prin care Sfatul Țării din Chișinău a hotărât, cu vot majoritar, unirea pe veci a Republicii Moldova cu mama ei, România".

La acest eveniment au participat, împreună cu membrii ai Asociației Culturale "Pro Basarabia și Bucovina", și reprezentanți ai Societății noastre.

## Ziua Națională în memoria victimelor de la Fântâna Albă

Instituită prin Legea 68/201, Ziua Națională în memoria românilor-victime ale masacrelor de la Fântâna Albă și din alte zone, ale deportărilor și ale foametei organizate de regimul totalitar sovietic în nordul Bucovinei și în Basarabia, trezește grele amintiri în inima românilor bucovineni. Filiala noastră comemorează această zi în fiecare an. Și anul acesta, 2015, ziua de 1 Aprilie ne-a adunat în curtea Bisericii "Precupeții noi" din București, supranumită Biserica bucovinenilor, basarabenilor și herțenilor, pentru a participa la slujba de pomenire a compatrioților martiri, secerăți de focul mitralierelor la Fântâna Albă și Lunca, de sabia înghețului la Salihard, Komi sau Orsk, dar și de cuțitul foametei, organizate chiar la ei acasă, de noii stăpâni, măturându-li-se ultimul bob din arii, din poduri, de pe vatră.

După Slujba de pomenire, oficiată cu har și dăruire de prea cucernicii preoți Nicolae Comănescu, parohul Sfintei Biserici Precupeții Noi, și Tudor Peiu, slujitor ai Sfintei Biserici din incinta Spitalului clinic de copii "Grigore Alexandrescu" (adesea gazdă primitoare pentru întâlnirile membrilor Societății bucovinene și Asociației herțene), a fost păstrat un moment de reculegere în fața plăcilor comemorative din curtea bisericii, și în fața crucii ridicată aici de Societatea Culturală "Ținutul Herța", din inițiativa regretatului ei președinte Ion Gherman, care până în ultima clipă a vieții a trăit cu remușcări că, din cauza refugiului său în România, părinții, rămași la vatră, au fost ridicați și duși în Siberia, unde s-au prăpădit.

Apoi, în foisorul din curtea bisericii, s-au împărțit coliva și vinul, binecuvântate simboluri creștine întru pomenirea celor trecuți în veșnicie. Au luat cuvântul amintind de această zi de neștearsă pomenire, din partea Societății bucovinene, președintele Dumitru Curcă și secretara Antoaneta Lucasciuc, redactorul șef al *Mesagerului bucovinean*, Ștefan Hostiuc, iar din partea Societății herțene, părintele Tudor Peiu și Mircea Budacu, care au amintit, între altele, în cuvântul lor, și de cărțile marelui patriot bucovinean, Vasile Ilica, din Oradea, veteran de război, membru al Societății "Mihai Eminescu" din Cernăuți, autorul unor lucrări de referință, ale căror titluri vorbesc de la sine: "Martiri și mărturie din nordul Bucovinei (Fântâna Alba, Suceveni - Lunca-Crasna-Igești)" sau "Fântâna Alba - o mărturie de sânge - 1 Aprilie 1941".



Maria TOACĂ



### Veșnicia noastră: între viață și moarte (O retrospectivă a vieții culturale românești din Cernăuți)

#### Prolegomene

De la distanță, lucrurile mari se văd mai bine și pot fi apreciate la adevărata lor valoare. Încerc să reiau firul relatărilor din numărul precedent al revistei „Mesager bucovinean”, rememorând de la distanță de circa doi ani, și nu neapărat în ordine cronologică, ci mai curând valorică, evenimentele culturale derulate la Cernăuți, care mi s-au întipărit în inimă, fiind nu doar martor imparțial, ci venind la unele din ele și cu modeste contribuții.

Urmărind postările de pe Facebook sau de pe site-ul agenției de presă *Euromedia Bucovina*, citind unele articole în presa locală sau privind la televizor unele emisiuni, se creează impresia că românii din ținutul Cernăuțului trăiesc ca'n rai și n-au alte griji decât să cânte, să danseze, să-și comemoreze înaintașii și, de două-trei ori pe an, la tradiționalele festivaluri „Florile Dalbe”, „Mărțișor”, sărbătoarea „Limba noastră cea română”, Zilele eminesciene, să-și amintească de datini, port național, grai matern. E ca într-un vis frumos, să fii într-o permanentă sărbătoare, într-o suită de festivaluri.

E dureroasă trezirea după asemenea înălțătoare festivități. Farmecul lor e prea efemer pentru a se constitui într-o fericire de durată. Cei care n-au pierdut simțul realității, care dorm mai puțin, având gândirea încă trează, conștientizează faptul că, deși nu și-a dat de tot duhul, veșnicia noastră agonizează. Și nu putem să nu vedem acest lucru, câtă vreme înțelegem prin aceste două cuvinte tot ce avem mai scump: tradiții, cultură, istorie, limba maternă...

Perioada la care mă refer este cu totul deosebită: suntem (nu putem să nu fim!) profund marcați de războiul din estul Ucrainei. Dintotdeauna am fost mai timizi, mai domoli decât alții în privința revendicării drepturilor naționale. Iar acum, unii ar putea chiar să ne reproșeze: „Țara e în pericol de moarte, iar românilor le zburdă orzul”. Altfel spus, ne arde de petreceri, umblând după salate din grădina ursului. Călcați pe bătătură de cizma rusească, frații ucraineni au lăsat-o mai moale cu „opinca românească”, ne bat mai rar obrazul

că suntem niște ingrați și că putem să ne luăm frumusețea tălpiștea spre patria istorică, pașnic și nestingheriți de nimeni, dacă ceva nu ne convine; or, acum nimeni nu va mai trage cu mitraliera în cei „nemulțumiți”, cum s-a întâmplat în iarna și primăvara de tristă memorie a anului 1941.

România încearcă să ne ajute, atât cât poate și cât îi este permis să o facă, în a nu ne pierde ireversibil identitatea, ființa națională, drepturile naționale, și sprijină mai multe proiecte culturale, inclusiv transfrontaliere. Dar e foarte greu ca cineva să-l poată salva de la pierzanie pe cel ce singur și dorește moartea. Îmi stăruie în memorie un vers al lui Rilke: „Pe acei ce-și vor ei singuri pierzania îi lasă toți: / și tații se leapădă de ei, / și mamele îi izgonec de-acasă”.



Pentru comunitatea românească din Cernăuți, anul cultural începe la casa memorială Aron Pumnul, prin cinstirea zilei de naștere a Lucefărului poeziei române care de aici și-a luat zborul demiurgic

Foto: Nicolae Hauca

#### Copii înstrăinați, dar iubiți de țara mamă

Chiar dacă noi, românii bucovineni, care locuim de milenii pe acest pământ străbun, ne-am pomenit pe neprins de veste „în afara granițelor”, ajungând să ni se spună azi: „de pretutindeni”, dragostea maternă pe care ne-o arată azi patria istorică a rămas aceeași ca pe timpurile când ne aflam nedespărțiți de sânul ei. Avem destule păcate, dar mama ne iubește în continuare, arătându-ne, prin dragostea pe care ne-o poartă, că nu s-a lepădat de copiii săi înstrăinați.

Există cel puțin o zi pe an când ne pare parcă mai bine decât în toate celelalte zile că suntem români. Chiar dacă ursitele ne-au sorocit să trăim departe de inima patriei istorice, să fim „minoritate etnică” la noi acasă, iar pentru a ne vedea neamurile, să facem coadă zdravănă la vamă sau la consulat, pentru o viză, pe care

mai trebuie și să o plătim cu contravaloarea unei pensii medii, chiar dacă destinul ne este împovărat de toate acestea, noi ne bucurăm că putem uita de ele în această zi, care ne luminează inima. Atunci rămân în umbră toate grijile, uităm de toate supărările, de durerea și disconfortul separării prin granițe care ne trec prin inimi, pentru că atunci ne întâlnim să sărbătorim, în oaza noastră de dor românesc, Ziua națională a României, care pentru românii din Bucovina este și cea mai nobilă amintire istorică, și cel mai frumos îndemn de a ne întări în numele idealului unirii în cuget și simțiri.

Atunci când ne sincronizăm – societăți de cultură, uniuni de creație, asociații, ONG-uri, centre etnografice și etnofolclorice etc. – la manifestările solemne prilejuite de sărbătorirea Zilei naționale a României, atunci când ne dăm mâna pentru a fi împreună, în această zi minunată, simțim cu toții o legitimă mândrie pentru vrednicii noștri înaintași, pentru cei cărora le-a fost predestinat să fie făuritori și participanți la momentul de grație al Bucovinei.

### **Cu ansamblul ”Mara”, sărbătorind la Cernăuți jubileul Marii Uniri**

Îmbărbătați de izbânda marilor înaintași, artizani ai evenimentului epocal, printre care și mulți bucovineni vrednici de lauda urmașilor, am purces, îndrumați de Consulul General al României la Cernăuți, Excelența sa, Eleonora Moldovan, la 1 Decembrie aniversar, 2013, la locul cel mai drag, monumentul lui Mihai Eminescu, poetul național și îngerul ocrotitor al românilor înstrăinați, pentru a aduce un omagiu patriei istorice, integrate în marea familie a neamurilor europene. Acum, comunitatea românească din ținut a fost reprezentată de un număr mult mai mare decât la solemnitățile similare din ceilalți ani. Momente înălțătoare, ce ne-au făcut să trăim în câteva ore „mai mult de șapte vieți”, ne-au fost dăruite de către talentații artiști români: reputata interpretă de muzică populară din Suceava, Margareta Clipa, virtuozul Nicolae Hacman din Ostrița, interpretul cernăuțean Gheorghe Posteuca, cărora li s-au adăugat doi tineri soliști, studenți la Catedra de filologie română și clasică a Universității din Cernăuți. Dar cireașa de pe tortul evenimentului au adus-o moroșenii, cu ansamblul „Mara” din Sighetul Marmăției. Alături de acești pitorești, prin port, și falnici, prin prestanță, feciori, „nepoți ai lui Bogdan”, și-a dezvăluit talentul de cântăreață și doamna Consul General, căci e greu să nu te avâți cu ei în cântec, să nu te prinzi în joc. La fel, s-ar fi cerut la bis și colinda maramureșeană ce a răsunat la finele micului, dar electrizantului spectacol. Cum însă orice minune nu durează mult, a trecut fulgerător de repede pentru noi și acel 1 Decembrie, cu soare strălucitor la București, cu vibrante fremătări patriotice la Alba Iulia, cu bucuria de a fi împreună lângă inima României într-o atât de frățescă îmbrățișare la Cernăuți.

### **Țara Oașului horind în Țara Fagilor, cu ecou până la Alba Iulia**

Dar timpul zboară mai repede decât dorurile și ne-am pomenit din nou la ceas de bucurie, cu a noastră Românie, când rostim cu mai multă mândrie: „Noi suntem români!”. Trecătoare sunt supărările cauzate de realitatea în care ni-i dat să trăim, dar știm și simțim că nu suntem niște orfani abandonați, că avem aproape, la numai câțiva kilometri distanță, o mamă care ne ține la inimă și care niciodată nu ne va lăsa să ne pierdem.

Cu inimile în trei culori și cu un tricolor fluturat de românul Nicolae Pridie din Ceahor, ne-am adunat și de 1 Decembrie 2014, la Eminescu, cum râurile se întâlnesc în mare. Statuia Luceafărului poeziei românești ce se înalță în parcul din preajma fostului Palat cultural al românilor din Cernăuți ne amintește mereu de spiritul protector al poetului.

Urmând misiunea diplomatică română la Cernăuți, în frunte cu Consulul General, dna Eleonora Moldovan, cortegiul festiv poposește cu cântece și flori la monumentul poetului național ucrainean Taras Șevcenko, unde, sub tricolor românesc, răsună imnul Ucrainei.

La recepția oferită de Consulatul României la Cernăuți, Consulul General s-a străduit să prezinte bucovinenilor nordici valori etnofolclorice românești mai puțin cunoscute aici. Impresionant prin specificul său neaș, programul artistic a fost prezentat de unul din grupurile etnofolclorice din Țara Oașului. Muzică din vechime, expresie a fondului original al acestei țări istorice, joc aprins, port popular pitoresc! „Țipiturile” de joc și ascultare ne-au fascinat prin originalitate, la fel ca și cântările soților Botiș din Maramureș. Prin ritmuri moderne a ridicat sala în picioare interpretul Dan Helciuc. Vocile gingașe ale „Fetelor din Bucovina” au readus în sală calmul receptiv inițial, iar țărâncuțele din Marșinți, cu bătrâneasca lor cumincioară și portul țărănesc de pe valea Prutulului, au făcut dovada românității satelor basarabene atașate ținutului bucovinean după al doilea război mondial. Porția de balsam a picurat cu asupra de măsură din vocea rapsodului volocean Nicolae Mintencu, acompaniat de orchestra de instrumente populare din satul său natal, dirijată de Ion Botnar, care ne-a aprins focul la inimi și dorința avântării într-o horă mare-mare, până la Alba Iulia.

### **Cernăuți-Iași-Chișinău: un exemplu de colaborare transfrontalieră**

Printr-o fericită coincidență, tocmai în ziua când românii din toate provinciile istorice sărbătoreau aniversarea a 96-a a Marii Uniri, la Iași s-a semnat un protocol de colaborare transfrontalieră între trei municipii înfrățite: Iași, Chișinău și Cernăuți. Primarii celor trei capitale de provincii istorice – Moldova, Basarabia și



Bucovina – și-au pus semnătura sub un document de conlucrare pe tărâm cultural, educațional și administrativ, orientat strategic în sprijinul proclamării capitalei istorice a Principatului Moldovei drept ”Capitală Culturală Europeană” în 2021. Istoria ne aduce aminte că suntem mai apropiați decât ni se pare.: în evul mediu, cele trei târguri făceau parte dintr-un singur stat – Moldova, cu capitala la Iași. În discursul său, primarul Cernăuțiului, a ținut să menționeze faptul că cernăuțenii au tot interesul să dezvolte relații cât mai bune cu cele două municipii înfrățite, întrucât ele sunt în măsură să faciliteze efectiv accesarea fondurilor de preaderare la Uniunea Europeană, atât de necesare dezvoltării infrastructurii orașului, culturii și patrimoniului istoric al urbei de pe Prut.

### ”Dor Românesc” și carte transilvană în nordul Bucovinei

Prieten fidel al românilor din nordul Bucovinei, președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Emil Radu Moldovan, vine la Cernăuți nu numai ca partener al evenimentului organizat de Forumul Internațional al Jurnaliștilor Români, ci și ca inițiator al unor proiecte de colaborare transfrontalieră. Și nu vine singur, ci însoțit de ansamblul ”Dor Românesc”, emblematic pentru județul Bistrița-Năsăud. Acest ansamblu se prezintă în fața spectatorilor din nordul Bucovinei cu trei spectacole de binefacere pentru sprijinirea militarilor ucraineni răniți în luptele din estul Ucrainei: un spectacol la Mahala (raionul Noua Suliță), altul la Horbova, (raionul Herța), și al treilea la Cernăuți, pe scena Filarmonicii regionale. Alături de ”Dor Românesc” evoluează cu brio și ansamblul folcloric ”Baladele Bistriței”. Iar dintre soliști se remarcă tânărul interpret de muzică populară Ilie Caraș, absolvent al Conservatorului din Iași, originar din Ropcea, regiunea Cernăuți. Ca și colegul său, herțeanul Grigore Gherman, absolvent al Conservatorului din București, el se încadrează organic în cele mai prestigioase formațiuni artistice din țară, inclusiv în faimosul ansamblu ”Ciocârlia” din capitala



Dor românesc aduce carte românească la Cernăuți. Delegația Consiliului Județean Bistrița-Năsăud transportând colete de cărți pentru bibliotecile românești din nordul Bucovinei

Foto: Menuț Maximilian

țării. Cei doi tineri interpreți născuți în nordul Bucovinei și școliți în România ne oferă un bun exemplu al perseverenței cu care tinerele talente din partea de miază noapte a provinciei noastre străbat în arta mare, impunându-se, prin valoare și originalitate interpretativă, ca voci distincte în peisajul muzical românesc.

Sosind la Cernăuți, delegația bistrițenilor și-a pus drept scop să cultive dragostea nu doar de cântec, ci și de cuvântul scris. Prin semnarea unui protocol de colaborare între Biblioteca județeană ”George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud și Biblioteca regională ”Mihailo Ivasiuk” din Cernăuți, a devenit posibilă trecerea mai ușoară a cărții românești prin vamă. Ion Pinteș, directorul Bibliotecii din Bistrița-Năsăud, ne-a informat că a adus deja o mie de volume de carte românească. ”Aspirațiile noastre coincid, le-a spus el ziaristilor prezenți la deschiderea filialei Cernăuți a FIJR. Împreună facem ca informația și cartea să nu cunoască granițe”.

Referindu-se la continuitatea proiectelor de sprijinire a identității românești, dna Consul General Eleonora Moldovan a amintit obiectivul din capul listei de priorități: restaurarea Casei lui Aron Pumnul. Împuternicită cu mandat de la MAE al României pentru demararea, la Cernăuți, a proiectului ”Casa lui Aron Pumnul” (care va găzdui Muzeul regional ”Mihai Eminescu”), domnia sa a solicitat susținere și din partea inimoșilor bistrițeni.

### După 20 de ani de așteptare mocnită, școala din satul Mahala capătă numele profesorului Grigore Nandriș

Satul Mahala de lângă Cernăuți, numit Ostrița pe vremea lui Ștefan cel Mare, e ultimul în care se mai vorbește românește din lungul șir de localități ale Moldovei medievale, ce urcă în amonte pe malul stâng al Prutului, și e primul în care au bătut clopotele după cel mai mare grup de români bucovineni (peste 300) mitraliați la frontieră, la Lunca, lângă Herța, în aval, pe Prut, în funestul an 1941. Și tot pe primul loc e în ”topul” deportărilor staliniste din Bucovina, în Siberia. Lista cu numele mahalenilor deportați, salvată de primarul Florea Nandriș, cu puțin înaintea de intrarea rușilor, a doua oară, în sat, o găsim anexată la ultima ediție, scoasă de editura Humanitas, a memoriilor siberiene ale surorii acestuia, Anița Nandriș, memorii care au făcut-o pe autoare cunoscută nu doar în întreaga Românie, ci și în întreaga lume. Cinstindu-i memoria, mahalenii i-au ridicat Aniței un bust în micuțul parc dintre școală și biserică, în toamna anului 2012, iar la ceremonia de dezvelire a acestui bust, poetul Vasile Tărățeanu, ”complice” la realizarea sculpturii aduse din Ploiești, a venit și cu o placă comemorativă, pe care era încrustat în marmură numele profesorului londonez Grigore Nandriș, fratele Aniței, slavist cu renume mondial, placă pe care nepotul de frate al ilustrului slavist,

doctorul Gheorghe Nandriș din Sibiu, neobținând cu mai mulți ani în urmă autorizația să o fixeze pe peretele școlii absolvite de distinsul înaintaș, i-o lăsase spre păstrare. Atunci, Vasile Tărățeanu a ridicat placa deasupra capului (vezi fotografia în numărul precedent al revistei *Mesager bucovinean*) și a rugat comunitatea să voteze propunerea (veche de mai bine de 20 de ani) de a conferi Școlii Medii din Mahala numele profesorului Grigore Nandriș. Și iată că în memorabila zi de 27 martie 2014, la o distanță de doi ani de la votul mahalenilor, dat prin aplauze furtunoase în fața bustului Aniței, această dorință s-a realizat. Dar să nu creadă cineva că cei doi ani s-au scurs în așteptare pasivă. Nu. Aceștia au fost doi ani de luptă activă cu birocrația sistemului din învățământ. Energică din fire, primărița Elena Nandriș ”a luat taurul de coarne”, invadând cu demersuri instanțele superioare. Dar instanțele, ca de obicei, tăceau. Funcționăria, deprinsă să producă hârtii prin care să ceară alte hârtii, se eschiva să ia o hotărâre. Probabil avea nevoie de încă vreo zece ani până să se lămurească cine e Grigore Nandriș și să vadă dacă numele lui chiar este cel mai indicat pentru denumirea școlii cu pricina. Și tot așa, primărița cu demersuri, superiorii cu răspunsuri în doi peri, până când un șef mai binevoitor a dumerit-o că, potrivit unei legi din 2011 cu privire la autoadministrarea locală, consiliul local are dreptul să decidă singur în asemenea chestiuni. Nu înțeleg, ori legea e dosită, ori primarii și deputații din satele noastre nu-și dau silința, ori directorii de școli nu doresc să iasă din adormire, dar ceva se întâmplă de nu există, practic, nici un interes din parte nimănui să înveșnicească numele unor personalități care merită să rămână în memoria colectivă a comunității, fie prin denumiri de străzi, fie prin instalare de plăci memoriale, fie prin conferire de nume notorii instituțiilor de învățământ, căminelor de cultură etc., aflate în sfera de competență a administrației publice locale. La Mahala, spre exemplu, în scopul înveșnicirii numelui profesorului Grigore Nandriș s-a format un trio constructiv: primarul Elena Nandriș, directorul școlii Mihai Hostiuc și parohii celor trei biserici din comună.

Cu două zile înainte de împlinirea a 46 de ani de la trecerea în eternitate, Grigore Nandriș, cinstit și mai înainte în școala unde și-a făcut studiile primare, a fost comemorat cu toate onorurile de elevi, profesori, rudele sale din Mahala și România, intelectuali din Cernăuți. După ceremonia dezvelirii și sfințirii plăcii comemorative de soborul de preoți, alcătuit din protopopii raioanelor Noua Suliță și Storojineț, Gheorghe Moroz, și Vasile Covalciuc, și protoiereul Dumitru Mițitei, paroh la biserica cu hramul lui Sfântului Stefan cel Mare din satul Buda, comuna Mahala, profesoara Ana Gostiuc a prezentat argumentele care



Școala primilor cărturari ai familiei Nandriș din Mahala și a surorii lor, Anița Nandriș-Cudla, autoarea cutremurătoarelor memorii despre anii de surghiun siberian, capătă, în sfârșit, numele unuia dintre frați – Grigore Nandriș. Nepoții de la frate, Gheorghe și Vasile Nandriș, sosiți din Sibiu și Reșița, flancați de elevi, la dezvelirea solemnă a plăcii de pe frontispiciu, cu noua denumire a școlii

Foto: Nicolae Hauca

au stat la baza deciziei ca școala să poarte numele eruditului consătean. Două din ele merită menționate aici. Grigore Nandriș a fost un poliglot, cunoștea 14 limbi, fapt prin care, spre exemplu, la cel de-al doilea congres internațional al slavistilor din Varșovia, în 1934, a uimit plăcut eruditul public. Grigore Nandriș a fost un mare patriot al Bucovinei, a condus Societatea pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina în anii treizeci și a condus construcția Palatului Cultural al Românilor din Cernăuți, despre care spunea: „În acest Palat am zidit și o parte din sufletul meu”. Un argument în plus că școala merită să poarte numele lui Grigore Nandriș este acela că printre numeroasele sale opere științifice există și o lucrare consacrată literaturii ucrainene și folclorului ucrainean.

Nepotul de la frate al ilustrului slavist, doctorul în medicină Gheorghe Nandriș din Sibiu, cronicarul familiei, a venit cu un document unicat: tabelul cu notele din clasa a doua și a treia al lui Grigore Nandriș, cu semnătura directorului din acei ani. Celălalt nepot de frate, doctor și el, Ion Nandriș, sosit de la Reșița pentru a participa la eveniment, adresându-se elevilor prezenți, a spus: „Cred că sunteți norocoși că din acest sat un pui de țăran a reușit să se ridice până la rangul de profesor universitar emerit. Așteptăm ca și alții din acest sat să țâșnească cât mai sus”. Fostul director al școlii în 1984-2006, Octavian Voronca, a amintit că în ianuarie 2015 se împlinesc 120 de ani de la nașterea patronului școlii, fapt care ar trebui marcat prin inaugurarea unui cât de mic muzeu într-o sală de clasă. Iar scriitorul Vasile Tărățeanu a vorbit despre oportunitatea deschiderii unui muzeu al Nandrișilor în casa memorială a acestei familii. Ca președinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, a anunțat că editura, în curs de înregistrare, a acestui centru va reedita cronică familia Nandriș în cinci volume, îngrijită de Gheorghe Nandriș.

### Casa lui Aron Pumnul va fi, în sfârșit, renovată

Și dacă tot am ajuns la Casa lui Aron Pumnul, nu pot să trec cu vederea un eveniment-cheie în viața culturală a românilor cernăuțeni, la care pentru prima dată au răsunat nu doar vorbe, ci și ferma asigurare că acest locaș de spiritualitate românească, Meca noastră, de unde începem zilele eminesciene, nu va fi lăsată de izbeliște. Românii bucovineni nu vor uita ziua când, la sfârșitul perestroicii lui Gorbaciov, primăria orașului Cernăuți a anunțat că va elibera casa lui Aron Pumnul pentru a o pune la dispoziția comunității drept muzeu "Mihai Eminescu", dar își vor aminti și de data de 7 noiembrie 2014, când de pe scena Teatrului muzical-dramatic „Olga Kobileanska” (fostul Teatru Național „Vasile Alecsandri”) dna Eleonora Moldovan a anunțat că, în sfârșit, Guvernul României va aloca 250 mii de euro pentru renovarea capitală a acestei case de patrimoniu: „Am pus umăr la umăr cu toții pentru a-l convinge pe premierul Victor Ponta că este foarte important ca la Cernăuți Mihai Eminescu și Aron Pumnul să aibă o casă spirituală, unde să se reculegă toate neamurile din Bucovina. În afară de aceasta, conducătorul Guvernului Român s-a pronunțat pentru realizarea financiară și a altor proiecte ale societăților românești de aici, care necesită sprijin”. Amintim că în acea zi premierul român, Victor Ponta, a vizitat Cernăuțiul și s-a întâlnit cu reprezentanți ai comunității românești.

Ziua de 7 noiembrie 2014 ne-a rămas înscrisă în inimi și grație spectacolului de excepție, „Creștini în Europa”, dedicat domnitorilor Constantin Brâncoveanu și Dimitrie Cantemir și derulat la Cernăuți cu sprijinul financiar al Guvernului României, la solicitarea Fundației Culturale de Binefacere „Casa Limbii Române” (președinte – acad. Vasile Târâțeanu) și Societății „Mihai Eminescu” (președinte – Vasile Băcu). În premieră, a fost lansat documentarul „Dimitrie Cantemir”, primul din serialul cu cei 100 de români celebri, născuți în Moldova, realizat de studioul „Flacăra Film” din Chișinău. Emoțiile spectatorilor au crescut odată cu evoluarea ansamblului „Ștefan Vodă” din Basarabia, cu virtuozii instrumentiști, în frunte cu conducătorul lor, cunoscutul cobzar Tudor Ungureanu. Alături de ei, ne-a doinit îndrăgita și întotdeauna așteptata noastră bucovineancă Maria Iliuț. Mai aplaudat decât oricine altul a fost olimpiantul Nicolae Furdui Iancu, însoțit de orchestra „Crai Nou” din eterna capitală a Unirii, Alba Iulia. Pentru câteva ore ne-am transpus în universul părinților, bunicilor, cântând cu neamurile din morminte: „Treceți batalioane române Carpații”, „Noi suntem romani”, „Așa-i românul” și alte cântece care ne-aduc aminte de rădăcini.

### Ziua Bucovinei, în premieră la Cernăuți: huiduieli în fața consulatului

Fondarea, în 2013, la Cernăuți a Societății Ziariștilor Români Independenți a pus începutul unei noi tradiții culturale: marcarea Zilei Bucovinei la ”Zorile Bucovinei”. În fiecare an, în sala de conferințe a celui mai vechi ziar cernăuțean de expresie română de după al doilea război mondial, se adună reprezentanți ai inteligenței cernăuțene și sucevene pentru a sărbători ziua plaiului natal.

Chiar dacă n-ar fi existat inițiativa deputaților de Suceava de a marca, la 28 noiembrie, Ziua Bucovinei, această dată nu ar fi fost ștearsă din agenda celor mai dragi sărbători ale noastre. Dar cu atât mai mare ne-a fost bucuria când am aflat că Parlamentul României a adoptat această frumoasă propunere legislativă, decretând data de 28 noiembrie, drept sărbătoare națională. Această zi trece prin inimile noastre, amintindu-ne în permanență că nici un drum nu-i prea lung dacă la capătul său ne așteaptă un vis, și nici un sacrificiu nu-i prea mare, dacă servește o cauză atât de nobilă cum e cea a unui vis împlinit.

Nu pot să nu-mi exprim nedumerirea față de reacția anormală a unor reprezentanți ai autorităților și a unor formațiuni politice din ținutul nostru față de decizia parlamentului român cu privire la marcarea Zilei Bucovinei, de parcă Bucovina ar fi proprietatea lor exclusivă. Pichetarea din 8 noiembrie 2013, de către un grup de naționaliști ucraineni, a Consulatului General al României la Cernăuți a demonstrat că în nordul Bucovinei mai persistă o falsă percepere a valorilor europene și a beneficiilor bunei vecinătăți.

Că Ziua Bucovinei este o sărbătoare cu steag de pace și nu are nici un fel de dedesubturi cu pretenții teritoriale din partea României, a ținut să accentueze la deschiderea manifestării Nicolae Toma, redactorul-șef al „Zorilor Bucovinei”, președinte al Societății Jurnaliștilor Români Independenți din regiunea Cernăuți. Tomai



Ziua Bucovinei, huiduită la Cernăuți, în fața Consulatului român de către un grup de naționaliști ucraineni, la data declarării ei sărbătoare oficială a României

Sursă: Canalul de televiziune ”Cernivți”



atunci fondată, în ajunul mării sărbători bucovinene, Societatea Jurnaliștilor Români Independenți din regiunea Cernăuți, împreună cu Fundația Culturală „Leca Morariu”, Societatea Scriitorilor Bucovineni și filiala Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (toate din Suceava), au așternut un curcubeu pe cerul Bucovinei, înseninându-l.

### Cer senin de Ziua Bucovinei, ediția a II-a, sub steaua lui Eminescu și sceptrul lui Ștefan cel Mare

Sărbătorirea, în a doua ediție, 2014, a Zilei Bucovinei a început cu sfințirea celor două portrete – al lui Mihai Eminescu și al lui Ștefan cel Mare, realizate de pictorul Mihai Alisavetei pentru casa mare a „Zorilor Bucovinei”. De-acum înainte, Luceafărul poeziei românești își va revărsa lumina în sala de conferințe a celui mai vechi ziar românesc din Cernăuțiul postbelic, iar marele Voievod va călăuzi cu poava sa către urmași pașii fermi ai scrisului românesc în vatra jurnalismului autohton. Această poava, scrisă pe icoana domnitorului, este următoarea: „Mai presus de tihna noastră stă datoria sfântă de a ne apăra ființa și neatârnera țării noastre”.

În atmosfera aureolată de aceste opere a fost prezentat și volumul de publicistică „Dulce de Suceava – Amar de Cernăuți” de Doina Cernica și Maria Toacă, conceput ca o cronică a celor mai importante evenimente



Pictorul Mihai Alisavetei, autorul tablourilor „Ștefan cel Mare” și „Mihai Eminescu”. Sala de conferințe a redacției ziarului „Zorile Bucovinei”, 28 noiembrie 2014

Foto: Nicolae Hauca

bucovinene din ultimul deceniu, dar și ca o mărturie lăsată urmașilor noștri (care, dacă lucrurile nu se vor schimba în mai bine, ar putea să nu mai vorbească românește) că aici, într-un trecut nu prea îndepărtat, au trăit români băștinași, cu dor de Țară și cinstitori de neam, care la începutul mileniului III încă mai vorbeau limba strămoșilor lor.

De Ziua Bucovinei, ediția a II-a, bucuriile și jalea acestui colț de țară și-au găsit expresie în cântecele și doinele rapsozilor noștri populari: Victoria Costinean din Ropcea (care a fost acompaniată la vioară de fiul Bogdan), Gheorghina Pascal din aceeași localitate storojinețeană, Nicolae Mintencu din Voloca, Gică Puiu, solist al corului „Dragoș Vodă” cu care se mândrește, de la înființarea sa, Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu”. Despărțirea de oaspeții dragi a fost însoțită de cântecul drag tuturor: „Bucovină, Bucovină, ai rămas de tot străină... plânge inima suspină, pentru tine, Bucovină”, interpretat de duetul Elena Nandriș și Lenuța Petriuc din Mahala.

Anul acesta, 2015, Ziua Bucovinei se va serba în capitala istorică a provinciei, ca sărbătoare națională, pentru a treia oară.

### FIJR și-a deschis la Cernăuți prima filială de peste hotare

Cu doar câteva săptămâni înainte de Sărbătoarea Limbii Române, care abia în anul 2014 a fost marcată la Cernăuți pentru prima dată în ziua de 31 august, împreună cu toți ceilalți români din Republica Moldova și din Țară, daruri sufletești împletite într-o cunună de dor ne-au venit de la conducerea județului Bistrița Năsăud și Forumul Internațional al Jurnaliștilor Români (FIJR) din afara României.

În pofida faptului că trăim cu toții în state democratice și dispunem de cele mai moderne tehnologii, între noi mai există încă frontiere informaționale și culturale. În scopul depășirii barierelor care îngreunează circuitul de informații, schimbul cultural, donația de carte și, nu în ultimul rând, sprijinul moral și juridic în caz de nerespectare a drepturilor privind libertatea cuvântului, FIJR și-a propus să organizeze filiale în afara granițelor României, iar jurnaliștii de la publicațiile de limba română din Cernăuți s-au bucurat de privilegiul de a fi pionierii realizării acestui proiect. Astfel, la Cernăuți, la 1 august 2014, ia ființă prima filială a FIJR din afara frontierelor României, în funcția de președinte fiind aleasă tânăra ziaristă Diana Toma de la „Zorile Bucovinei”.

### „Vă mulțumesc de moarte, petreceți sănătoși”

„Vă mulțumesc de moarte, petreceți sănătoși”, cam acesta ar fi mesajul ce străbate peste ani de la un răz-



### Cu gândul la poetul Ilie Motrescu

vrătit vâslaş contra valului, poetul Ilie Motrescu. Cui mulțumește el de moarte? Pe câți a lăsat să petreacă sănătoși? Nu suntem oare noi cei vizați, generația de astăzi, care nu l-a cunoscut în viață, dar nici după moarte? S-au scurs, prin clepsidra timpului, mai bine de patru decenii și jumătate de la dispariția sa, încă învăluită în mister, adevărul despre sfârșitul său tragic rămânând îngropat în nămolul Prutului sau înghițit de valurile tulburi ale râului. Sau poate stă ferecat în arhivele secrete ale KGB-ului, astăzi rebotezat altfel. Toate rămân ca un mare semn de întrebare despre moartea unui poet, căruia i-a fost predestinat marele sacrificiu întru nemurire.

Deși n-a avut editată nici măcar o cât de subțirică plachetă de versuri în timpul scurtei existențe pământești, crăsneanul Ilie Motrescu a rămas să dăinuie peste vremuri ca un poet emblematic al spațiului bucovinean, ca un simbol al dramei Țării Fagilor, ca o inimă sfâșiată, sângerândă mereu. La împlinirea a 45 de ani de la acea zi neagră dintr-un iulie ploios și înnegurat, cum s-a întâmplat să fie cel din vara anului 1969, când a dispărut, pe neprins de veste, ziarul „Zorile Bucovinei”, unde poetul a funcționat ca ziarist în secția Cultură, în ultimii ani de viață, a trimis cuvânt către cititorii săi și i-a adunat la un moment comemorativ pe toți cei care, fără să-l uite, îi prețuiesc creația, îi respectă bărbăția și încearcă să-i urmeze principiile de viață.

O profunzime emoțională aparte a dat evenimentului prezența rudelor de la Crasna, mai cu seamă a surorii Maria Popescu, în sufletul căreia durerea după fratele dispărut nu apare doar la date comemorative, ci arde ca o torță vie tot timpul. Numai ea știe cât de mult l-a plâns, până și-a isprăvit zilele (a trăit 96 de ani), măicuța Anița, soră de lacrimă cu „măicuța bătrână” din răscolitoarea baladă „Miorița”. Coborător din seminția dacă s-a arătat a fi și strănepotul, tânărul Vasile Bărbuță, care își cunoaște unchiul din povestirile bunelului și din poeziile adunate în „Hora vieții”, mărturisitoare

că Ilie, ca și toți ceilalți din arborele viguros al familiei Motrescu, nu și-a vândut sufletul. Acest blazon de noblețe al poetului a fost evidențiat de Consulul General al României la Cernăuți, dna Eleonora Moldovan, și de gazda evenimentului, Nicolae Toma. Evocările s-au revărsat în aerul tămâiat de rugăciuni și miruit de cuvântul liturgic al *Tedeum*-ului pentru odihna sufletului distinsului adormit, oficiat de prea cucernicul părinte Vasile Covalciuc, protopop de Storojineț.

Semeția românească l-a costat pe Ilie Motrescu viața, iar cei care l-au cunoscut n-au ezitat să spună că acest preț nu conta pentru el când în balanța era pusă onoarea și verticalitatea morală. Coborând treptele timpului, au dat glas amintirilor cei mai apropiați colegi de condei ai poetului, care l-au văzut în ultimele zile de viață: Vasile Tărățeanu, Ilie Zegrea, Dumitru Covalciuc. Cutremurător a fost momentul, trăit de unii dintre ei, când, pentru identificare, au fost nevoiți să participe la deshumarea corpului neînsuflit al poetului aruncat, ca persoană neidentificată, într-o groapă din cimitirul central (fostul cimitir Horecea) al orașului Cernăuți. Atunci frații, recunoscându-l, au insistat să li se permită să-l ridice din acea groapă și să-l aducă acasă, la Crasna, ca să-l înmormânteze creștinește, redându-l, în sunet tânguios de fluier, gliei străbune. Momente vesele și triste, trăite împreună cu Ilie, în viața lor de reporteri de ziar, au invocat Ion Crețu, Ilie Olar și Vladimir Cebotar. Cu greu reținându-si emoțiile, Mircea Lutic a citit poemul „Semn” din „Hora vieții”, care, în opinia sa, exprimă ființa noastră națională în esență, și în care își află expresie zbuciumul existențial, trăirea nesimulată și tot ceea ce, în atingere cu adevărul tragic al vieții, ce nu ne lasă să „petrecem sănătoși”.

### Comemorarea profesorului Grigore Bostan

Trebuie mai întâi să murim ca să devenim nemuritori, spune undeva Mircea Eliade. În fiecare an, la 17 noiembrie, ziua când i-a fost prescris să păsească în nemurire, profesorul Grigore Bostan revine cu numele și faptele sale nemuritoare printre discipolii de odinioară, printre foștii studenți, colegi de catedră, confrăți de condei, dar și printre actualii cititori și cinstitori ai memoriei sale de poet și patriot înflăcărat, înnăscut, nu făcut, care parcă special fusese dat de providență pentru a sta, în ora astrală a deșteptării naționale, în fruntea mișcării de renaștere a spiritului românesc la Cernăuți. Aveam nevoie cu toții atunci de un lider adevărat, și nu de mucava cum s-a întâmplat să avem, mai tot timpul, după moartea lui. Or, tocmai pe acest fond al lideranței insipide la care suntem martori astăzi, steaua lui Grigore Bostan se aprinde, parcă, tot mai tare și și mai tare.

La catedra de filologie română pe care a condus-o, la redacția ziarului „Zorile Bucovinei”, unde a publicat sistematic articole și poezii, în alte locuri din regiune –

la școli, la Consulatul României, la sediile societăților culturale, în orice altă instituție unde se face cultură românească, numele lui Grigore Bostan este evocat cu dragoste, iar opera lui științifică, literară, culturală și nu în ultimul rând patriotică se bucură de cea mai mare prețuire. În mediile intelectuale, comemorarea distinsului profesor capătă, în fiecare an, valențele unei sărbători a limbii române, a culturii naționale și a simțirii patriotice, ea răscolește în sufletele noastre întrebarea dacă-i urmăm cu capul sus exemplul de slujitor fidel al neamului, dacă-i continuăm cu vrednicie cauza pentru care el a luptat, într-un cuvânt, dacă suntem așa cum ar fi dorit el să ne vadă în viața comunității al cărei lider necontestat a fost în perioada deșteptării noastre naționale (sfârșitul anilor 80 - anii 90 ai secolului trecut).

”Deși ne certam uneori, în lucrurile esențiale întotdeauna ne-am unit, căci Grigore Bostan a fost spiritul care unea”, remarcă fosta colegă de studenție, de catedră, iar în ultimii ani, și de academie, doamna Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române. Calitățile umoristice, dar și de om care repede se aprindea, apoi regreta presupusele „supărări” aduse aproapelui, i-au fost evocate de scriitorul Dumitru Covalciuc, cu care folcloristul Grigore Bostan a colaborat la editarea culegerii „Folclor din Țara Fagilor”. Poetul Mircea Lutic a răscolit prin memorie, aducând la viață imagini sentimentale din copilărie: „Grigore Bostan a locuit în gazdă la părinții mei, când, student fiind, a venit să culegă folclor la Iordănești”. Peste ani, l-a cunoscut mai bine, în efervescenta luptă pentru deșteptarea națională și revenirea la alfabetul latin. Apreciindu-i verva cuvântului poetic, Mircea Lutic vede în clepsidra vieții lui Grigore Bostan „fire de aur”, în loc de fire de nisip. Și ceilalți scriitorii prezenți – Ilie T. Zegrea, Simion Gociu – i-au menționat creația poetică, evocându-i zicerea: „Aș da toate titlurile academice pe cel de poet”. Am auzit nu o dată aceste cuvinte și de la soția poetului, Lora Bostan. Fiind de multe ori prima ascultătoare sau cititoare a poeziilor sale, soțul îi solicita părerea, dar nu aștepta de la ea cuvinte de laudă. „Când cineva mă laudă, nu mă simt bine”, spunea. Acum, însă, de acolo de sus, din tărâmurile nemuririi, poate primi, fără nici o suspiciune, laudele noastre. Ele nu vor întârzia să vină nici anul acesta. Or, 2015 este pentru el un an jubiliar. Iar în octombrie Catedra de filologie română va organiza un simpozion în amintirea vrednicului ei șef de odinioară.

### **Septentrion literar își reia, după o tăcere de câțiva ani, calea spre cititori**

Ca o ploaie salvatoare răzbună seceta de pe ogorul cultural cărțile și celelalte publicații în limba română, apărute în ținutul nostru în condiții dificile și cu mari sacrificii. Spunând acestea, mă refer și la cele trei nume-

re ale revistei *Septentrion Literar*, editate în 2013 (alte două în 2014) și prezentate la sărbătorirea nașterii lui Mihai Eminescu de redactorul-șef Ilie T. Zegrea, președintele Societății Scriitorilor Români din Cernăuți.

E de la sine înțeles că o grupare literară nu poate ființa și evolua în toată legea fără o tribună proprie, adică un organ de presă. Dar oricât de mare ar fi strădania scriitorilor români și oricât de imperioasă ar fi necesitatea cititorilor români din Ucraina de a avea o revistă literară în limba română, fără bani de la buget acest proiect n-are nicio șansă de izbândă. Statul ucrainean nu s-a prea zbatut în cele două decenii și jumătate de suveranitate să facă ceva pentru apariția unei publicații literare românești, chiar dacă Uniunea scriitorilor din Ucraina a avut mereu membri de naționalitate română, care scriu în exclusivitate românește. Numai datorită sprijinului financiar oferit de Ministerul Afacerilor Externe al României – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni o revistă de literatură și artă a scriitorilor români din Cernăuți a putut să existe și să apară, cu intermitențe, timp de 15 ani. Și anul acesta, 2015, Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți este câștigătoare a concursului de finanțare organizat de Departament.

Revenind la figurile proeminente plecate dintre noi – înaintașii care au pus temelia mișcării literare în Bucovina – putem spune că moștenitorii lor de astăzi își îndeplinesc misiunea de continuatori demni de a trăi în limba și credința în care ne-am născut și am crescut.

### **Glasul Bucovinei, o revistă de cursă lungă**

Aș fi nesinceră dacă aș spune că nu neapărat momentul jubiliar al revistei trimestriale, „Glasul Bucovinei”, care apare din 1994, fără intermitențe, la Institutul Cultural Român (inițial Fundația Culturală Română) m-a inspirat să scriu aceste câteva rânduri laudative. Ne-am obișnuit de-a lungul anilor să primim, fără să ne coste nimic, prin poștă, de la redactorul-șef, dr. Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, această elegantă revistă de istorie și cultură, încât ni se pare ceva firesc permanența glasului ei deșteptător în mediile intelectuale din regiunea Cernăuți. Pusă la grea încercare tocmai în prag de jubileu, când ICR i-a întors oarecum spatele, nemaifinanțând-o, ea nu și-a întrerupt totuși apariția. Căci toate sunt în voia Domnului, iar celor care bat li se deschide ușa, momentele grele au fost depășite cu ajutorul Sfintei Mănăstiri Putna, Liceului tehnologic „Ion Nistor”, primăriei Vicovu de Sus și scriitorului Ion Muscalu din Iași.

Ca ținută și ca orientare tematică, revista nu poate fi încadrată într-un modest peisaj provincial. Câtă vreme Bucovina poartă în ea suflet românesc, *Glasul Bucovinei* dă expresie vie acestui suflet.



### Acad. Alexandrina Cernov, la 70 de ani

La rotunjirea nobilei vârste de șapte decenii, în pragul unei date importante din istoria Bucovinei, doamna Alexandrina Cernov a avut parte de o emoționantă sărbătoare în cadrul Consulatului Român din Cernăuți, înconjurată de oameni apropiați sufletește, foști studenți, colegi de catedră, prieteni cu care a osârduit pe ogorul culturii române în primii ani de activitate ai Societății „Mihai Eminescu”, trăind împreună bucuria izbânzilor și amarul pierderilor. Numai deznădejdea n-a împărțit-o cu nimeni, având putere să pășească înainte, să încerce un nou început. Moderatoare iscusită, doamna Eleonora Moldovan, i-a provocat pe invitați la sinceritate, creând o atmosferă de vibrantă sensibilitate. Cu un mesaj de felicitare din partea Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava a sosit prorectorul Ștefan Purici, originar din Ostrița, iar Eugenia Cimborovici-Teodoreanu, președinta Fundației raionale „Gheorghe Asachi” a venit din Herța cu un cântec – „Prutule, apă cărunță”. Sosiți de aproape și de mai departe, doctorul Ion Botoș din Transcarpatia și deputatul Ion Popescu au adus omagii sărbătoritei.

### Poetul Ilie Zegrea, la 65 de ani

La moment aniversar, poetul Ilie Zegrea (n. 03.06.1949), a ales să-și adune prietenii, colegii de condei și frații de idei în localul ziarului „Zorilor Bucovinei”. Presupunem că și-a dorit regăsirea începutului, în sala unde a trăit emoțiile primului cenaclu literar, când și-a citit cu voce tremurândă primele versuri în fața îndrumătorului său în miracolul cuvintelor – poetul și redactorul-șef al ziarului, Vasile Levițchi. După aproape jumătate de secol de la acel botez literar, i-a avut alături, la cenaclul jubiliar, pe susținătorii de atunci, poeții Mircea Lutic, Simion Gociu, Grigore Crigan, Vasile Tărățeanu. Investit cu dragățoria sărbătorii, colegul de generație, Simion Gociu, l-a prezentat ca pe un veritabil navigator prin tumultul anilor. Despre poezia jubiliarului au vorbit prietenii Ilie Luceac, Mircea Lutic, Lora Bostan, Ștefan Broască, Dumitru Mintencu. Redactorul-șef al „Zorilor Bucovinei”, Nicolae Toma, l-a făcut pe omagiat să se privească în oglinda tinereții, arătându-i caracteristica și cererea de angajare la ziar, păstrate în arhiva redacției.

### Vasile Bizovi, la 15 ani după moarte

Există oameni care, după moarte, rămân nu doar cu numele înscris pe o piatră de mormânt, ci și cu inima pulsând în sânul unei colectivități dragi lor în timpul vieții. Scriind aceste rânduri îl revăd pe neostenitul meu profesor, neînfricatul patriot **Vasile Bizovi** (26.08.26-25.01.2000), în diverse ipostaze: la cenaclul literar din școală, citindu-ne, pe la începutul anilor 70, din Arghezi, Blaga sau Coșbuc (autori români, practic, interziși în

școala sovietică ”moldovenească”), la manifestările patriotice din ultimii ani ai perioadei sovietice și primii ani de suveranitate ucraineană, la redacția „Zorilor Bucovinei”, aducând articole combative, la adunări ale societăților de cultură, al căror membru fondator era. Părea firav, timid, dar când vorbea, iradia o putere hipnotică. N-a făcut lucruri extraordinare. A predat la Școala Medie din Boian limbă și literatură română într-o perioadă când acestea se numeau „limba și literatura moldovenească”, și-a lăsat numele pe câteva manuale școlare și pe o prestigioasă monografie apărută postmortem, a apropiat școala de biserică și de valorile creștine, s-a zbatut pentru ridicarea monumentului în memoria victimelor regimului totalitar sovietic și a bustului cronicarului Ioan Neculce la Boian, a înființat una din primele filiale ale Societății „Mihai Eminescu”, a semănat pace între conaționali, povățuindu-i să trăiască în frăție ca să nu rădă alte neamuri de noi... Așa cum școala din Mahala poartă numele eruditului savant Grigore Nandriș, cum școlii din Costiceni i s-a conferit numele poetului Ion Vatamanu, ar fi o mare cinste pentru Școala Medie din Boian să poarte numele profesorului emerit Vasile Bizovi.

### Maestrul fotograf Vasile Paladean din Cernăuți, medaliat la un salon din Oradea

Uniți într-o statornică frăție europeană, artiști fotografi din mai multe țări, au sosit la Cernăuți pentru a vernisa la 10 februarie 2015, la Muzeul orașenesc de artă, o expoziție de fotografii în cadrul ediției a III-a a Festivalului Internațional de fotografie „Carol Pop de Szathmari / Szathmari Pap Karoly”, organizat de asociația „Euro Foto Art”, cu sediul la Oradea, condusă de inimosul Ștefan Toht, o personalitate bine cunoscută în mediile artiștilor fotografi din nordul Bucovinei. Adevărată mesagerie a valorilor europene, asociația „Euro Foto Art”, are 25 de organizații partenere în Europa și Asia, inclusiv clubul „Pozitiv” din Cernăuți.

Înmânându-i colegului cernăuțean, Vasile Paladean, în cadrul vernisajului, două medalii câștigate la Salonului româno-maghiar de artă fotografică „Satul european”, dl Toth a ținut să precizeze că jurizarea s-a făcut pe Internet, imaginile fotografice prezentate la concurs fiind codificate. Altfel spus, medaliile s-au dat după merit, fără aranjamente sau indulgențe, ele fiind dovada competitivității produselor artistului cernăuțean.

Retrospectiva evenimentelor se oprește aici. Întrucât în 2015 ”Mesager bucovinean” va apărea trimestrial, grație finanțării obținute din partea DPRRP, nu va mai fi nevoie de o relatare retrospectivă a manifestărilor culturale cernăuțene, ci de o reflectare a lor în timp real. Vom reveni, totuși, cu o cronică a ultimelor apariții de carte bucovineană care va cuprinde unele titluri din anul trecut.



Anastasia DUMITRU

## Calvarul deportărilor, în mărturiile supraviețuitorilor

**T**imp de cincisprezece ani, ziaristul și scriitorul Dumitru Covalciuc a cutreierat satele din Bucovina nordică, din ținutul Herței și din nordul Basarabiei adunând mărturiile celor surghiuniți, pentru „a restabili martirajul românilor trădați, părăsiți, uitați și lăsați sub o stăpânire străină, ca să fie împuținați prin masacre oribile, întemnițări fără vină, deportări masive, trimeri la moarte sigură în cele mai înfiorătoare lagăre de la periferiile imperiului roșu.” Aceste gânduri, ca și multe altele, exprimate mai întâi în almanahul anual, „Țara Fagilor”, editat la Târgu Mureș de inimosul cărturar cernăuțean, le regăsim în nota asupra ediției la volumul *Golgota românească. Mărturiile bucovinenilor deportați în Siberia* (Texte culese de Dumitru Covalciuc, ediție și note de Liliana Corobca - Editura Vestala, București, 2009). Vom face, în continuare, o scurtă analiză a acestei cărți, punctându-i principalele teme și idei.

Chiar de la început, se cuvine a fi menționat faptul că *Golgota românească* conține unele dintre cele mai dramatice pagini ale istoriei românești pe care le-au trăit românii bucovineni surghiuniți și osândiți la moarte pentru simplul motiv de a nu se fi lepădat de propria ființă, de a nu fi renunțat la identitatea lor, la limba și la credința strămoșească. E o lecție crudă de istorie pe care ar trebui să o învățăm pentru a nu repeta o altă tragedie.

Din primele texte, *Răni ce se vindecă greu* (Octavian Voronca), *Ridicați în miez de noapte* (Ion Crețu), *Molniceni duși în Siberia* (Petre Grior), *Ne-au batjocorit veneticii și cozile de topor* (Aurel Popovici), *Amintiri din vremuri de restriște* (Vasile D. Covalciuc), *Copilărie nefericită* (Vasile Pițul), *Ca mersul prin mărăcini...* (Maria Andrieș-Toacă) și *Vis spulberat* (Maria Cuciureanu-Amihalachioaei), se desprinde tematica volumului, care nu numai că îl sensibilizează pe cititor, dar îl și revoltă, îndemnându-l să condamne orice fel de dictatură.

### Măcelul de lângă satul Lunca

Octavian Voronca, din satul Mahala situat pe versantul stâng al Prutului, la numai șapte kilometri, în aval, de orașul Cernăuți, ne amintește de soarta dra-

matică a pașnicilor bucovineni care, de-a lungul timpului, au tot fost obiectul unor rușinoase târguieli între trei imperii: otoman, austro-ungar și sovietic. După „eliberarea” din iunie 1940, în condițiile intensificării terorii bolșevice, tineretul din Mahala n-a mai dorit să rămână sub jugul ocupanților. Spre sfârșitul anului 1940, când s-a răspândit zvonul că feciorii și bărbații în vârstă de până la 40 de ani vor fi luați în Armata Roșie, mulți au încercat să treacă granița și să se stabilească în România. Teama de armată și necunoașterea limbii ruse i-au determinat pe unii tineri să formeze un grup, care să pornească spre graniță. În 7 februarie 1941, cei 400 de tineri, fiind trădați, au fost măcelăriți în preajma satului Lunca de grănicerii sovietici, cu viață scăpând doar 57. Grănicerii erau pregătiți pentru masacru, cu mitraliere, câini, reflectoare. Cadavrele românilor au fost aruncate în trei gropi comune, săpate nu departe de albia Prutului. După cum mărturisesc supraviețuitorii, cei care mai aveau suflare, au fost uciși cu lovituri de hârlețe și cu paturile armelor.

### Masacrul de la Fântâna Albă

Vasile Covalciuc povestește că în fatidica dată de 1 aprilie 1941, când s-au adunat mii de oameni din satele cu populație românească de pe Valea Șiretului și au mers la Hliboca, unde erau instalate autoritățile raionale și au cerut permisiunea să se ducă România, românii au intrat în jocul morții. Autoritățile n-au dorit să le semneze cererile, dar i-au ținut pe oameni la un miting „patriotic”. Gospodarii supărați s-au întors până la Suceveni, au luat din biserică prapori și cruci și, cu binecuvântarea unui preot, s-au pornit spre graniță. Au plecat înspre Fântâna Albă, dar, la fel ca și în cazul celor din Lunca, soldații au pus mitralierele în bătaie secerându-i și ducându-le corpurile în cinci gropi comune, la marginea pădurii. Cei care s-au salvat atunci din ghearele morții au fost duși la închisori, torturați de NKVD-ul din Hliboca și aruncați într-o groapă de var sau îngropați (unii chiar de vii) în cimitirul evreiesc din acel orașel. Vasile Covalciuc inserează o listă a sătenilor împușcați și afirmă că „fărădelegile pe care le săvârșeau oamenii stăpânirii sovietice nu cunoșteau margini.”

## „Când era somnul mai dulce, pe ruși dracul îi aduce”

Nota comună a tuturor mărturiilor incluse în volum este autenticitatea faptelor prin care se demonstrează același scenariu infernal: năvălitorii veneau în toiul nopții, îi somau pe locuitori să părăsească domiciliul, erau urcați în căruțe ori camioane și duși cu trenul morții spre Siberia. Prima deportare din comuna Mahala a avut loc la 22 mai 1941, când au fost ridicate familiile celor care aveau rude în România. „Bietele femei se despărteau tare greu de cuibul lor, de munca și viața lor. Sărutau pereții, ușile, sărutau vitele din grajd, își făceau cruce, băteau mătâni, ridicau ochii plini de lacrimi la cer, citind rugăciuni... Se întorceau din nou în casă, iar ieșeau, sărutau pământul din ograda lor, plângeau în hohote sfâșietoare...” (p. 10). În consecință, populația satului Mahala s-a împuținat, în 1941, cu circa o treime.

„Plângând și tremurând de frică, își amintește Ilie Pauliuc, ne-am urcat în căruță. Mama a încuiat ușa, și-a luat rămas-bun de la gospodărie și de la vitele din grajd și a venit la căruță. Câinele, presimțind că n-o să ne mai vadă, ne-a petrecut urlând până la hotarul satului. La primărie ne așteptau două mașini și în ele au încăput membrii grupului de deportați din Privorochia. Înainte de a se urca în camion, tata și-a luat rămas-bun de la iapă, sărutând-o pe bot, pe ochi, ca și cum știa că n-avea s-o mai stăpânească. Când mașina s-a urnit din loc bietul animal a nechezat dureros și acel nechezat mi-a pătruns urechi ca un strigăt de jale și disperare. Apoi n-am mai auzit decât răcnetele copiilor și femeilor din caroserii, țipetele celor ce ne petrece căci vestea cea groaznică s-a răspândit prin tot satul și au venit rude, megieși, cunoscuții să vadă ce s-a întâmplat. Ca la comandă, urlau câinii. Era o groază de parcă venea sfârșitul lumii.”

## Trenul morții

Un deportat își amintește că până și roțile trenului cântau cu ritm și rimă: „Tuc-tuc, tuc-tuc/, mă duc, mă duc...”, altul, simțind primejdia, își striga amarul: „Frunzuliță de negară./ Șuieră un tren în gară”. N. Motrescu, în fragmentul *Suferințele Aniței Istrati* precizează că pe drumul pătimitilor, din vagonul groazei, din cele 77 de persoane, au coborât numai 25 de persoane, care erau „niște schelete vii”, restul au murit în drum. Decedații erau aruncați de soldați în râuri, râpi ori pe marginea căii ferate, pradă corbilor.

Publicistul Ion Crețu prezintă o statistică din satul Tereblecea: în mai puțin de un an, agenții noii puteri au „descoperit” 237 de „atentatori” la suveranitatea statului sovietic. Între iulie 1940 și iunie 1941 au fost ridicate 88 de familii, nu au fost cruțați nici sugarii, nici bătrânii de peste 70 de ani, 138 (inclusiv 53 de copii) au fost înghițiți de pământul Kazahstanului și al Siberiei, acasă întorcându-se numai 88 de persoane. Având în față listele cu numele tuturor acestor jertfe și răsfoind paginile de jurnal, Ion Crețu exclamă: „Destine amare, crime țipătoare la cer, dureri sfâșietoare!” (p. 20). Publicistul dezvăluie drama tatălui său: la întoarcere

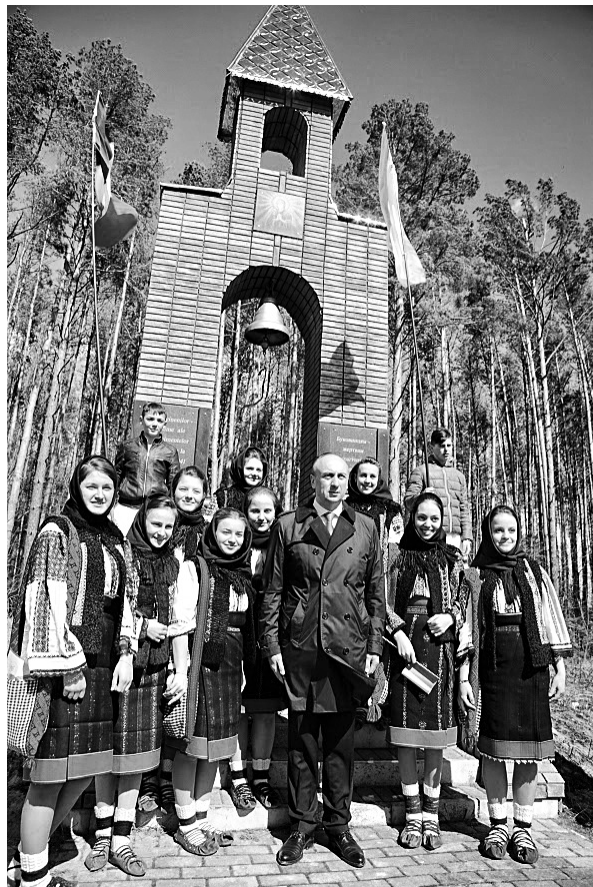
din lagărele din Karelia era „o arătare, numai piele și oase, având doar 49 de kilograme”. Pentru a se salva, înfometății desperați mâncau câini, pisici, șobolani și alte vietăți, fierbeau chiar și opincile găurite.

## Sinistrul palmares: liste și cifre

Dr. Ilie Popescu, în textul *Sentință anunțată după moarte* descrie drama deportaților aflați printre cele 22 de eșaloane, care, după o lună de mers cu marfarul, când au fost dați jos, înfometăți, au păscut iarbă ca vitele. „Din șase, ne-am întors doar trei”, precizează T. Iaținiuc, iar D. Costiuc menționează că, din 360 de persoane aflate într-o localitate din Siberia, au scăpat cu viață doar 60.

Din titluri, un cititor grăbit poate afla pe unde au fost prizonieri românii bucovineni: *La munci silnice în Karelia, Muncă silnică la Belomor-Kanal, De la Kazahstan la vale..., Născută în districtul Iamalo-Nenețk, Cum am ajuns într-un lagăr de muncă din Vorkuta, De la Tașkent spre casă, Fuga de Donbas, M-am pornit la însurătoare și-am ajuns la... Viatka, Tinerete irosită la minele din Kazahstan și Siberia.*

De la C. Motrescu aflăm că, după ce i-a murit mama și



În memoria victimelor de la Fântâna Albă, pe locul masacrului, în pădurea Varnița, s-a ridicat o clopotniță. În fiecare an, de Ziua Națională în memoria românilor-victime ale masacrelor de la Fântâna Albă și din alte zone, ale deportărilor și ale foametei organizate de regimul totalitar sovietic în nordul Bucovinei și în Basarabia, aici sosesc înalți demnitari ai statului român, reprezentanți ai guvernului, în special ai Departamentului Politici pentru Relații cu Românii de Pretutindeni.

Foto: Nicolae Hauca



cei doi frați, trebuia să aibă grijă de ultimul frate rămas în viață. „Într-o zi eram sfârșit de trudă, nu mai puteam strânge spice. Am venit la bordeiașul în care locuiam să- iau pe frățior să umble pe miriște cu mine. Și îl rugam să se scoale, și plângeam să mă ajute, dar el stătea încovrigat în așternut și nu zicea nimic. Fratele murea, dar eu nu înțelegeam asta...”

Din cătunul Deal al Prisăcărenilor au fost deportate, la 13 iunie 1941, șase familii sau 33 de persoane, dar 24 de oameni nu s-au mai salvat din ghearele morții, afirmă Aglaia Moscaliuc, care a rămas cu frica surghiunului cât a mai trăit. În satul Cupca s-au întors numai 26 de persoane din cele 92, spune Vasile Plevan. Vorbind despre drumurile refugiuului, Ștefan Andronic menționează că tatăl său a supraviețuit, rămânând ca un schelet viu de 27 de kilograme. Arcadie Opaiț descrie drama familiei sale, care, în același an fatidic, a pierdut-o pe bunica Rahira, de foame și de frig, iar la o săptămână pe surioara, născută în Kazahstan, din lacrimi; deși n-a fost botezată, i-a zis Lăcrămioara: „Tata n-a avut puterea să le sape groapă. A învelit cadavrele în câte un țol, le-a scos cu greu afară, în dosul bordeiului, ca să le îngroape când s-a desprimăvăra. Când s-a topit zăpada, n-a mai găsit nimic, căci le-au mâncat lupii.”

## Drama femeilor

”Să vii, mamă, să mă cați/ La mormântul cu trei brazi,/ Mormântul cel fără cruce/ A păgâtime aduce.../ Mamă, cu mâinile tale/ Ștergeți lacrima de jale/ Și-adună oasele mele/ Că am trăit zile grele/ Am muncit la bolșevic/ Neștiut, ca un calic,/ Pentru-o plată de nimic./ N-am avut lumini, nici pod/ Și nici cruce, nici prohod...!/ Poate lacrimile tale/ Pentru mine-or fi salvare./ Mamă, de amarul meu/ Roagă-te lui Dumnezeu./ De iertare, de-ndurare,/ Să fie țara iar mare/ Să scăpați și voi de chin,/ De necaz și de venin”, sunt alte versuri din folclorul celor surghiuniți (p. 375).

Femeile, care au fost deportate, unele văduve, s-au luptat cu moartea, fiind nevoite să poarte de grijă copiilor. Toate au avut un destin vitreg, au fost martore suferinței copiilor, unele și-au pierdut fiii și ficele ori au dus grija soților și părinților aflați în alte lagăre. Elena Șotropa relatează, în textul *Pedepsiți fără de vină*, chinurile călătoriei cu trenul. Când le era sete, mama își aduna copiii și le spunea o poveste. Ajungând în Krasnoiarșk, au început alte grozăvii: foamea, bolile, frigul. „Biata mamă avea o singură grijă – să salveze viețile celor șase copilași ai ei. Ne sculam în zori, pe la orele patru și ziua de muncă o terminam pe la miezul nopții. Abia ne târam picioarele până acasă, fiind istovite și flămânde, și de multe ori ne culcam fără a pune rouă în gură. Înainte de culcare mama ne îndemna să cădem în genunchi și să ne rugăm lui Dumnezeu ca El să ne scape de la moarte. Și așa a fost tot timpul cât ne-am aflat în Siberia.” (p. 83).

Vladimir Șova își amintește de rolul protector al mamei, care în timpul iernilor lungi cu minus 50 de grade, își adăpostea copiii într-un bordei dărăpănat și rece, îi învelea în bulendre și le spunea despre căsuța din Bucovina, despre

obiceiurile și tradițiile strămoșești, despre mâncărurile pe care le-ar fi preparat dacă ar fi avut din ce. „Cinci ani la rând s-a zbatut mama pentru viețile noastre. Câte lacrimi a vărsat ea, mângâindu-ne căpușoarele care uneori ardeau ca focul. În intervalul dintre compresele pe care ni le puneau pe frunte, cosea hăinuțe. Oare presimțea că se va duce dintre noi? Când credea că-i neputincioasă și că nimeni nu era în stare s-o ajute, se lăsa să cadă genunchi și ceasuri întregi se ruga lui Dumnezeu,” se destăinuie Vladimir Șova, care s-a reîntors apoi în Kazahstan să ridice o cruce pentru membrii familiei sale rămași acolo.

## Urmările sovietizării

Nepoftiții „salvatori”, de cum au pus bocancul în Bucovina, au început prigoana românilor, i-au deportat pe cei mai buni gospodari, au înlocuit administrația, au interzis limba română, au transcris actele civile în chirilică, i-au forțat pe cei asupriți să adopte limba „moldovenească”. Stăpânitorii au început să ia cu jașca totul: i-au forțat pe țărani, sub amenințarea deportării în Siberia, să doboare copacii seculari și să ducă buștenii la gară, i-au silit să livreze statului cote exagerate de produse agricole, în raport cu pământul pe care îl posedau. A început „deschiaburirea”, același scenariu: slugoii sovieticilor intrau în case, luau ce doreau, măturau podurile până la ultimul grăuncior și îi amenințau pe țărani că îi vor duce în Siberia, la urșii polari. „Norma stabilită comunei era de 18 vagoane de pâine, dar comuniștii se străduiau să scoată de la țărani 25 de vagoane!”, susține Aurel Popovici. (p. 37). Membrii de partid se lepădau de părinți și de frați ca să „poată băga mai adânc mâinile în buzunarul statului. Ei se ascundeau sub aripa partidului, căci pe comuniști nimeni nu avea voie să-i judece”, continuă același țaran.

## Colectivizarea forțată și foamea provocată

Aurica Mihoreanu povestește că, după cei șase ani în iadul stalinist, după ce a suferit de foame, frig și înjosire, ajunsă acasă în 1947, a constatat că în satul său „bântuia foamea, organizată de „eliberatori”. Mircea Andronic descrie starea bucovinenilor sortiți să moară de foame, neavând forțe să sape nici groapa pentru copiii decedați. „Copiii, umflați de foame, mureau unul după altul. Nu pot uita un caz. Era prin luna mai și mergeam la Noua Suliță, la piață. În apropierea pieței, într-un șanț, zăceau doi copii: o fetiță de vreo trei ani și un băiețel de vreo cinci ani. Erau atât de slabi încât nici nu puteau plânge. Femeile le puneau câte o bucăciță de brânză în mână și la gură, dar ei nici nu puteau mânca. Când ne-am întors de la piață, fetița era de-acum moartă... În timpul foametei, în satul vecin o femeie și-a tăiat copilul, l-a fiert și l-a mâncat. Mai târziu a murit și ea”, sunt mărturiile lui Mircea Andronic despre canibalism (p. 317).

În primăvara anului 1948, a început colectivizarea, iar

cei întorși din exil au devenit ținta batjocurii din partea autorităților locale. Erau amenințați că, dacă nu se înscriu „de bunăvoie” în colhoz, vor fi retrimiși acolo de unde s-au întors. Aceasta era metoda prin care au intrat „de bună voie” în colhoz supraviețuitorii, rămânând slugile asupritorilor. Elevilor li se dădeau bomboane și li se spunea: „Bomboanele vi le-a trimis tătuca Stalin. O să primiți în fiecare zi bomboane dacă o să-mi spună fiecare ce vorbesc acasă tata sau mama despre ruși...”

## Credința în Dumnezeu

”Dar ascultă ce-ți voi spune,/ Steaua roșie va apune/ Și va răsări frumos/ Crucea Domnului Hristos.” Acest cântec a fost înregistrat de la Dumitru Ursulean, din Pătrăuții-de-Jos care, ca prizonier de război, a fost deținut timp de nouă ani într-un lagăr din Siberia. El precizează că l-a auzit de la niște basarabeni care-l cântau în lagăr (p. 377.) Mucenicii surghiuniți au păstrat vie lumina credinței. „Că a scăpat cu zile din lagărul morții de la Onega, tata i-a mulțumit până în ultima clipă a aflării sale pe mulpătimitul pământ Tatălui Ceresc. Ca pe cea mai scumpă relicvă el păstra o cărticică, de care nu s-a despărțit în tot timpul aflării la Onega și din care adresa zilnic rugăciunii Atotputernicului,” scrie Ion Crețu (p. 26).

De Crăciun, comuniștii organizau razii prin sat, împiedicându-i pe copii să umble cu colinda. Deși milițienii băgau copiii în boale, alungându-i cu ciomegile, creștinii colindau pe ascuns, „flăcăii le păzeau steaua și așa s-au putut păstra în comuna noastră obiceiurile și tradițiile creștinești”, mărturisește Aurel Popovici.

În momente de grea primejdie, bucovinenii au căzut în genunchi și s-au rugat, iar răspunsul Domnului a venit neîntârziat. Arcadie Opaiț și Elena Șotropa își amintesc că mamelor lor, în timpul unor nopți geroase, le-au ieșit în cale lupii. „Și-a văzut moartea cu ochii. S-a lăsat pe genunchi, a închis ochii și a început să se roage lui Dumnezeu ca s-o scape de primejdie, căci, dacă ar fi rupt-o lupii, i-ar fi murit de foame și cele șase odrasle ale ei. Și atunci s-a întâmplat o minune: doi lupi s-au retras în hățș, numai unul a rămas pe loc cu privirea ațintită asupra mamei. Dar în curând a lăsat-o și acela în pace...”, povestește Elena Șotropa. (p. 84).

Un alt exilat scrie despre mama sa, care s-a rătăcit prin viscol, și nevăzând ieșirea din stepa cazahă, a început să se roage lui Dumnezeu. Când a terminat rugăciunea-o, s-a întâmplat o adevărată minune, „în viscolul cel puternic a apărut o lumină ca de fulger, care a durat doar câteva clipe”, timp suficient ca să vadă direcția satului. La fel și Aurica Mihoreanu se destăinuie că toate relele s-au izbit de ei, dar nu i-au doborât, fiindcă și-au pus nădejdea că Dumnezeu îi va salva și îi va ține în viață.

Cei care au supraviețuit în pustietățile Siberiei au nădăduit, așa cum se confesează și Ilie Pauliuc. În 1946, unii s-au întors, dar tot avutul, bunurile, casele le-au fost confiscate de către „eliberatori”. Foștii deportați au trebuit să ia viața

de la capăt, să muncească din greu pentru a-și reîntemeia gospodăriile. Mihai Rohalschi precizează că, după șaptesprezece ani de exil, „casa noastră nu mai era a noastră.” Nici casa, nici țara nu mai erau ale bucovinenilor, ci erau ocupate. Statul le confiscase totul, până și viața le era scoasă la mezat. „Gospodăria ne era distrusă, iar în livadă (tata sădise pomii, dar nu apucase să guste din rodul lor) se afla prisaca colhozului... În podul casei mama a găsit icoana care a salvat cuibul nostru, care ne-a ocrotit. Și acum arde candela în fața acelei icoane, la care mă rog să nu mai dea bunul Dumnezeu ca cineva să treacă prin ceea ce am trecut noi.” (p. 117).

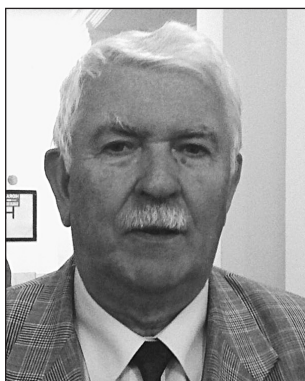
## Nevoia de confesiune

Mărturiile sunt un omagiu tuturor celorlalți trecuți prin iadul sovietic, iar cartea este o lecție a memoriei, un cântec de *Veșnica pomenire!* Unor supraviețuitori le e frică și acum, vorbesc în șoaptă, tresar la orice lătrat de câine ori bătaie în ușă. Alții însă au vorbit pentru a nu mai simți povara durerii. Mărturisește Ioniță Posteuca: „și azi mă doare sufletul, știind că întreaga noastră familie a suferit atât de mult fără a se face cu nimic vinovată față de puterea sovietică. Amintirile din anii de calvar îmi stau pe suflet ca o piatră de moară.” (p. 219).

Totuși, de ce și-au mărturisit calvarul acești oameni prizoniți?

Răspunsul îl dă C. Motrescu, de la care aflăm că este o datorie a sa, izvorâtă din dorință de a se cunoaște adevărul: „Am scris ca să știe cei șase copii și cei 12 nepoți ai mei, ca să știe toți sătenii din comuna Ciudei prin ce greutăți am trecut. Și am mai scris cu nădejdea că, citind aceste rânduri, poate vreun deportat de odinioară își va aminti când, unde și în ce împrejurări a murit tata. Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească.” (p. 176).

Volumul *Golgota românească* ar trebui studiat la orele de istorie pentru că aduce informații veridice despre regimul stalinist, care a zdruncinat cu cruzime temelia etnică a satelor străvechi din stânga Prutului, și prin întemnițări, și prin deportări masive, dar și prin „deschiaburiri” fără nicio noimă. Cartea demonstrează cum majoritarii români au ajuns numai 20 la sută din populația Cernăuților, dar că ei au reperatele spirituale necesare pentru a depăși toate probele istoriei așezate în calea destinului. De acești oameni destoinici, descendenți ai țărâmului milenar, cu siguranță că s-ar mândri și Ștefan cel Mare dacă le-ar cunoaște faptele lor și puterea de sacrificiu cu care au resfințit pământul țării și au curățat cu sângele lor păcatele neamului. Mărturiile lor sunt probe ale adevărului care triumfă în final. *Golgota românească* este o dovadă a cuvântului biblic: „Celor ce ședea în latura și în umbra morții lumină le-a răsărit.” (Matei 4, 16). *Homo christianus* a ieși învingător în Lumina Adevărului, iar *homo sovieticus* a pierit înghițit de propriile himere și neguri, sugrumat de caracatița răului pe care a creat-o.



Dumitru CURCĂ

## Nicolai Pomohaci: o viață dedicată școlii superioare și Bucovinei natale

### Repere biografice

Născut la 28 noiembrie 1930, în comuna Marginea, județul Suceava, Nicolai Pomohaci urmează școala primară în satul natal (1937-1941), apoi Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1941-1950), după care se înscrie la Facultatea de Horticultură din București. După absolvirea facultății, în (1954, primește diplomă de inginer horticol și este repartizat la G.A.S. Seuca, secția Gănești, județul Mureș, unde funcționează ca șef de secție până în 1956, după care intră în învățământul secundar. Până în 1958 funcționează profesor la Centrul Școlar Agricol nr.1 și Centrul Școlar Horticol nr.2, din Turda, județul Cluj, apoi este numit director la Grupul Școlar Horticol Fălticeni și, concomitent, director adjunct la Stațiunea de Cercetare și Producție Fălticeni, județul Suceava.

În mai 1960 este ales prin concurs asistent la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București (fostul Institut Agronomic “Nicolae Bălcescu”), unde parcurge toate treptele ierarhiei universitare: asistent (1960-1968), șef de lucrări (1968-1971), conferențiar (1971-1990), profesor universitar (1990-2001). Se pensionează în 2001, dar rămâne în continuare profesor consultant până la decesul său din toamna anului 2014.

### O carieră de excepție

În 1966 devine doctor în agronomie la Institutului Agronomic București, specialitatea viticultură și oenologie, cu teza „*Studiul regimului de irigare și fertilizare la soiurile pentru struguri de masă în zona solului brun-roșcat de pădure*” (Diploma cu seria MI-Dr A nr.1391 din iunie 1967), având ca îndrumător pe academicianul Gherasim Constantinescu.

Prodecan (1970-1971), secretar științific (1973-1974), șef al Catedrei de Viticultură și Vinificație (1974-1982), decan al Facultății de Horticultură (1990-1992), rector (1993-2000), profesorul Pomohaci își făurește o carieră didactică și științifică strălucită. În perioada 1996 este ales vicepreședinte al Consiliului Național al Rectorilor din România, funcție pe care o deține până în anul 2000. Între timp, este și membru al Academiei

Italiene a Viei și Vinului și laureat al Oficiului Internațional al Viei și Vinului din Paris (1993), pentru lucrarea *Oenologie* publicată în 1982. E de consemnat aici că oenologia sau tehnologia vinului - știința care se ocupă cu studiul și metodele de preparare, condiționare și păstrare a vinurilor și a produselor derivate din struguri, must sau vin în scopul realizării unor produse finite - a fost preocuparea de bază a profesorului Pomohaci.

Profesorul Nicolai Pomohaci a avut în spate cinci decenii de activitate didactică și de cercetare științifică, concretizate în pregătirea mai multor generații de ingineri horticultori. Din 1992 până în anul 2006 au primit titlul de doctor în horticultură 21 de doctoranzi îndrumați de domnia sa. Cercetător asiduu, publică 343 de lucrări (manuale, tratate, monografii, comunicări științifice, articole cu caracter metodic-didactic), din care spicuiem câteva titluri mai importante: *Oenologie* (în 2 volume), *Horticultura României de-a lungul timpului* (în 5 volume), *Tehnologia culturilor horticole, Producerea și îngrijirea vinurilor etc.*

Realizările profesorului sunt răsplătite prin Ordinul Național „Pentru merit în grad de ofițer” (Decretul nr.526/2000). La un an după pensionare, este ales membru titular al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”. Iar la 29 Mai 2014, pentru contribuția sa substanțială la dezvoltarea facultăților de industrie alimentară și silvicultură din România, primește titlul de Doctor Honoris Causa a Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, la propunerea Facultății de Inginerie Alimentară.



Doctor Honoris Causa. Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, 29 mai 2014





Președinte de juriu la un concurs național de vinuri

## Un episod din activitatea de rector

Ca rector, Nicolai Pomohaci și-a dovedit din plin calitățile manageriale deosebite. Am putut să mă conving în mai multe rânduri, ca profesor de fiziopatologie la Facultatea de Medicină Veterinară, de priceperea și hărnicia rectorului Pomohaci, îndrăgit de toată lumea pentru calitatea sa de bun gospodar. Fibra sa de bucovinean și-a spus din plin aici cuvântul. Iată un singur exemplu. Campusul Facultății de Medicină Veterinară din Splaiul Independenței nr.105 se afla într-o stare deplorabilă când profesorul Pomohaci fusese ales rector al universității. Atunci el a reușit să convingă senatul universității să aloce sume importante de bani pentru refacerea acestui campus. Astfel, dacă în luna februarie 1991, disciplina de Fiziopatologie, pe care o conduceam, era instalată în barăcile șantierului Trustului „Carpați” al Casei Poporului, amplasată în fața fostului amfiteatru Paul Riegler (actualmente Spitalul de animale de rentă), în anul 1994 lucrările de renovare la clădirea principală se aflau deja într-o stare avansată, iar în 1995 aici s-au putut muta disciplinele Histologie, Fiziologie, Toxicologie, Farmacologie. Peste încă doi ani, la parterul clădirii I.C.Z. (actualmente departamentul de științe preclinice), au putut fi instalate disciplinele Fiziopatologie și Histologie. Tot în 1997 se aflau în fază avansată lucrările de restaurare și amenajare a Pavilionului Clinicilor Universitare ale Facultății de Medicină Veterinară din București. Aceste renovări, restaurări și amenajări au reclamat eforturi sporite de management la nivelul conducerii universității, necesitând resurse financiare consistente. Rectorul Pomohaci s-a preocupat permanent de aprovizionarea bugetului universității, de cheltuirea judicioasă a fondurilor bănești, precum și de efectuarea lucrărilor de calitate în timp util. Tot el a avut grijă și de promovarea cadrelor didactice, de angajarea tinerilor, de trimiterea acestora la specializări în străinătate, de stimularea pregătirii lor prin doctoratură, de asigurarea unui climat de comuniune în spațiul academic. În timpul său s-au refăcut legăturile

cu universități din occident. Pentru sprijinul acordat Facultății de Medicină Veterinară, corpul profesoral i-a adus mulțumiri în cadrul ședințelor de consiliu, exprimându-și recunoștința. Se impune fixarea unei plăci comemorative cu efigia profesorului Pomohaci pe una din clădirile Facultății de Medicină Veterinară modernizate în perioada cât acesta a fost rector.

## Realizări extrauniversitare

Activitatea profesorului Pomohaci nu s-a limitat doar la funcțiile deținute în cadrul universității. Numeroase organisme de specialitate l-au avut membru, vicepreședinte sau președinte. Amintim aici doar câteva din acestea: Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare (CNEAA) și Biroul acestuia (1996-2000), Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (CNATDCU) de pe lângă MEN (1993-2000, vicepreședinte), ONVV, SIAR, SHR, Asociația „Frăția Vei și Vinului din România” (fondator și președinte între anii 1998 și 2005), Consiliul Științific al revistei „Forum” al MEC (1994-2000), Consiliul științific al revistei „Agricultorul român” (fondator și președinte în perioada 1999-2001), Societatea Horticultorilor din România (vicepreședinte, din 2001, și prim-vicepreședinte, din 2000). Municipiul Rădăuți, unde și-a petrecut anii de liceu, îl onorează cu titlul de cetățean de onoare (2005). La fel, localitățile Bixad din județul Satu Mare (2005) și Marginea, comuna sa natală (2007).

Nu mai puțin activ a fost profesorul Pomohaci și după pensionare, când a rămas la universitate ca profesor consultant. Nu a abandonat nici scrisul. A scos patru cărți de specialitate – *Țuca și rachiurile naturale*, *Cultivarea plantelor horticole*, *Horticultura României de-a lungul timpului și Pagini din istoria învățământului horticol românesc* – și altele șase de memorialistică: *Din viața unui universitar*, vol. 1 (2002), vol. 2 (2003), vol. 3 (2004), și *Note de călătorie*, vol. 1 (2010), vol. 2 (2013), vol.3 (2013).



La intrarea în fostul Palat metropolitan din Cernăuți, cu un grup de colegi din București, Rădăuți și Cernăuți, participanți la serbarea jubileului de 150 ani al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, 27 mai 2012

A colaborat foarte bine cu foștii doctoranzi și colegi din județele transilvane Satu Mare, Maramureș, Sălaj. Anual, cu ocazia „Sărbătorii pălincii“, se organizau concursuri cu prezentarea a peste 150 probe de țuici și rachiuri din pere, mere, gutui, piersici, caise etc. Fiindcă în zonă cresc soiuri locale de prun, păr și măr deosebit de valoroase pentru distilate, profesorul Pomohaci era convins că studiul unora dintre acestea poate fi obiectul unor teze de doctorat. În 2005, universitatea căreia i-a consacrat cinci decenii din viața sa i-a acordat o indemnizație de merit.



La casa lui Aron Pumnul. Cernăuți, 27 Mai 2012

### Om și familistul

Om simpatic, persoană sociabilă, bun povestitor, profesorul Pomohaci s-a comportat mereu ca un adevărat bucovinean, dar și ca un adevărat ardelean. Or, *se spune că bărbatul este de unde-i nevasta*. Născută la Sighișoara, în inima Ardealului, soția sa, Angela, fiica lui Robu Roman, prefect al județului Târnava Mare în perioada 1946-1947, i-a fost colegă de universitate. Facultatea de mecanizarea agriculturii, la care a studiat, a fost mutată în ultimul an de studii, 1954/1955, la Craiova. După absolvirea facultății, Angela Pomohaci a fost colegă de muncă cu soțul, prin diferite localități din țară (GAS Seuca, județul Mureș; Centrul Școlar Agricol nr.1 și Centrul Școlar Horticol nr.2, din Turda, județul Cluj; Grupul Școlar Horticol din Fălticeni, județul Suceava), ca în final să profeseze la Facultatea de Îmbunătățiri funciare a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București. Comportamental, ardeleanca Angela semăna ca o picătură de apă cu soțul său, bucovineanul Nicu Pomohaci, cu care avea trăsături de caracter comune. Cei doi soți s-au influențat reciproc, dar numai în bine, completându-se unul pe celălalt în mod ideal. Au crescut doi băieți, Dan și Cristian, oameni așezați, cu servicii mulțumitoare și cu un trai decent.



Lansare de carte: Note de călătorie. Discutând, după lansare, cu colegul de filială col. (r.) Vasile Mihăilă despre pasiunea drumețiilor.

Foto: Mihai Onciul

### Lider al societății bucovinenilor din capitala țării

La 21 septembrie 2014, *România Breaking News* transmitea vestea tragică: ”S-a mai stins o flacără a luptei pentru afirmarea drepturilor istorice ale românilor asupra Nordului Bucovinei și Ținutului Herța, prof. univ. dr. Nicolae Pomohaci, președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina - Filiala București (din martie 2012 până în martie 2014).”

Ca un vrednic fiu al Țării Fagilor, profesorul Nicolae Pomohaci s-a dedicat cu trup și suflet activității rodnice a Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, identificându-se, practic, cu ea în perioada cât a fost vicepreședinte – în echipa condusă de colonelul George Galan – și președinte, după moartea colonelului, în perioada 2012-2014. Chiar dacă nu i-a fost dat să conducă timp îndelungat Filiala, el a făcut mult pentru ea. A pledat pentru prestigiul acestei vechi asociații culturale (a doua ca vechime în țară), cu mari merite în trecut și cu contribuții esențiale la unirea Bucovinei cu patria mamă, dar și cu realizări importante, în prezent, la menținerea încă vie, printre românii din țară și din jurul României, a culturii și istoriei Țării Fagilor, teritoriu mult încercat de vremuri și foarte drag nouă, cu capitala Cernăuți aflată dincolo de sârma ghimpată care taie provincia în două. Dar despre activitatea sa în cadrul societății bucovinene vom vorbi în alte pagini ale revistei noastre ”Mesager bucovinean”, căreia i-a fost director sarguincios în timpul mandatului său de președinte al Filialei.



După o vizită la sediul Societății ”Mihai Eminescu”, traversând fosta piață a Unirii din Cernăuți



Dumitru BALAN



## Povestea unui liceu bucovinean și a unui profesor poet

În toamna lui 2014, în cadrul unei ședințe a Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, au fost evocate bogatele tradiții ale învățământului secundar din Suceava, printre liceele de elită luate în discuție numărându-se și Liceul „Ștefan cel Mare”, al cărui absolvent sunt. Regretând absența de la antrenanta dezbateri la care nu am putut să particip pentru că eram plecat în străinătate, intervin acum, în paginile revistei *Mesager bucovinean*, cu câteva evocări din viața prestigiosului așezământ de învățământ care, în 2015, aniversază 155 de ani de existență.

### Primul liceu românesc din Bucovina, la 155 de ani

La 4 septembrie 1860, prin Ordinul nr. 1860 al Ministerului Învățământului din Austria, la Suceava s-a înființat Gimnaziul Superior Greco-Oriental. De atunci și până acum, această prestigioasă instituție s-a caracterizat printr-un înalt nivel de educație și pregătire profesională. La începuturi, fusese gimnaziu apoi liceu de băieți, iar mai pe urmă, liceu mixt. Mihai Eminescu l-a apreciat, în epocă, drept cel mai important „institut secundar românesc” din timpul său: „Personalul didactic din Suceava este foarte bun, toți profesorii sunt ieșiți de la Facultatea de Litere și Științe din Viena și sunt români; liceul din Suceava ar fi merit să devină foarte bun, dacă nu cel mai bun institut secundar românesc”. Peste mai bine de o jumătate de secol, la 13 septembrie 1937, profesorul Spiridon Morariu publică în gazeta *Suceava*, unde deținea și funcția de administrator, un articol dedicat liceului, calificându-l drept „una dintre cele mai vechi și mai solide instituții de cultură românească”, în care corpul didactic galvanizează sufletele elevilor, promovând munca reală intensă, cinstită și conștiincioasă atât la orele de clasă, cât și în substanțiala activitate extrașcolară, în cadrul societăților artistice și culturale. Rezultatele examenelor de bacalaureat au fost întotdeauna criteriul esențial de apreciere al calității învățământului. Autorul articolului *Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, liceu de elită* concluzionează: „Trăind

într-o astfel de atmosferă favorabilă și datorită acestor serioase și ideale strădanii de la Liceul de băieți din Suceava, e natural să se poată înregistra, anual, rezultate frumoase, cu prilejul celor două sesiuni de bacalaureat, când elevii suceveni trec, aproape toți, prin această ultimă vază a învățământului secundar”. La o notă de subsol se preciza, din partea redacției, că la examenele din cele două sesiuni de bacalaureat din anul 1937 „Liceul „Ștefan cel Mare” s-a situat „printre cele șase licee din întreaga țară (Sem. ped. univ. „T. Maiorescu” București, Călărași, Făgăraș, Gherla, Năsăud) care au reușit sută la sută”.

Ca fost elev al acestui liceu în perioada anilor 1945-1952 îmi aduc adesea aminte de remarcabilii formatori de cunoștințe și conștiințe, de modelele de înaltă spiritualitate umană, precum profesorii Mihai Căraușu (fizică și chimie, director în primul an postbelic), Alexandru Obadă (română, director în anii 1946-1950), Nicodim Ițcus (geografie, director în anii 1951-1953), Ioan Ștefănescu (română), Vasile Bujdei (matematică), Ion Sbiera (chimie), Hopmeier Israel (științe naturale, anatomie), Gheorghe Doroftei (educație fizică), Teodor Alaci (geografie), Ion Buciuceanu (rusă), Grigore Macovei (muzică), Vasile Socoliuc (franceză), Dimitrie Loghin (desen). Ultimul profesor menționat mi-a fost și diriginte. S-a născut la 13 octombrie 1910 în comuna Botești (azi Horodniceni) din fostul județ Baia.



Gimnaziul greco-oriental din Suceava (azi Colegiul Național „Ștefan cel Mare”), construit între 1893-1895 pe locul vechii Piețe de lemne.

Fotografie de epocă





Ciprian Porumbescu (primul din dreapta), elev al Gimnaziului greco-oriental din Suceava, membru al cvartetului (aici cvintet) de coarde al școlii.  
Fotografie de epocă

### Un pedagog cu alese virtuți artistice: Dimitrie Loghin

Aproape toți profesorii liceului erau originari din teritoriul actualului județ Suceava, iar cei mai mulți erau absolvenți ai Universității din Cernăuți. Printre puținele excepții s-a numărat profesorul Loghin, cu studii superioare la Academia de Arte Frumoase din Iași, unde i-a avut ca profesori pe reputații maestri Ștefan Dumitrescu și Nicolae Tonitza. A predat desenul și, o perioadă, caligrafia la liceul sucevean, între anii 1936-1972. S-a stins din viață la 18 iulie 1982, la Suceava.

Om de distincție intelectuală rară, Dimitrie Loghin a fost nu numai un ilustru pedagog, ci și un pictor de un viguros talent. Portretele și peisajele sale în acuarele, guașă, ulei, tempera, preponderent pe motive bucovinene, respiră un lirism tonic. Tablourile ce-i poartă semnătura, deși realizate într-o manieră ușor postmodernistă, au la bază, adesea, un filon patriarhal, relevând un spațiu neafectat încă de civilizația modernă, industrială, antiecologistă. În sculpturi, a folosit, ca material de lucru, lemnul, ghipsul și teracota. Știa nu numai să picteze și să sculpteze, ci și să facă exegeze, să comenteze arta plastică a colegilor de breaslă, a maștrilor penelului. Am citit, după mai mulți ani de la absolvirea liceului, notabile texte scrise de D.

Loghin despre N. Grigorescu, A. Băeșu ș. a. Față de ucenicii săi de la cenaclurile de artă plastică, pe care le-a condus în anii 60-70, avea o înțelegere și o răbdare pilduitoare. Ca, de altfel, față de toți ceilalți elevi ai săi.

Aprecia seriozitatea, sânguința, disciplina și respectul elevilor față de părinți și față de cadrele didactice. Avea o anumită simpatie pentru adolescenții proveniți din mediul pauper al truditorilor pământului (el însuși era fiu de oameni gospodari de la țară). Nu m-am numărat printre elevii care au excelat la disciplina predată de profesorul Loghin; eram ajutat uneori de mama mea sau de colegi în executarea desenelor. Sunt sigur că dascălul sesiza aceasta, dar în notare primeam chiar un punct în plus; cu bogata sa experiență sesiza și intruziunea altei mâini, dar aprecia aspirația mea de a progresa măcar la orele de clasă, deoarece intuia că acasă, trăind într-o familie de țărani, cu încă trei frați mai mici și cu tatăl reîntors rănit de pe front, eram antrenat la munca de pe ogor, iar temele pentru școală puteam să le fac doar noaptea, la lumina lămpii cu petrol. Cred azi, că simpatia sa pentru mine a început să se accentueze după ce, la gazeta de perete a clasei, au început să apară poeziile mele. Vedeam, și în sinea mea mă bucuram, cum citește cu atenție, în timp ce clasa rezolva exercițiile date, modestele mele versuri. Pe atunci, nu știam că dascălul meu e un poet autentic. Și nu am știut până nu demult, când întâmplător am întâlnit la Biblioteca Academiei, răsfoind publicațiile interbelice, poezii semnate de eminentul meu profesor, Dimitrie Loghin. Am avut o revelație surprinzătoare. Despre creația sa poetică, magistrul nu ne-a spus niciodată nouă, elevilor săi, nici chiar ulterior, la puținele întâlniri ale promoției 1952 a liceului, întâlniri din anii 60-70, la care a participat și distinsul nostru dascăl.

Modestia, ce l-a călăuzit o viață întregă, explică, probabil, atitudinea sa. A devenit membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România de-abia în anul 1970, deși desfășurase o activitate consistentă, începând încă din anul 1937, când a debutat ca pictor, cu lucrări expuse în expoziții personale. Nu s-a grăbit să se înscrie în Uniune. A făcut-o mai mult la insistența unor prieteni, colegi de breaslă, de a căror sinceră prețuire s-a bucurat, justificat, de-a lungul anilor luminoși, roditori, dar și în perioade de restriște, când s-a confruntat cu greutăți de tot felul, inclusiv de ordin material. Modestia și simțul măsurii le-am învățat și de la profesorul Loghin, primirea mea în Uniunea Scriitorilor având loc târziu și doar la îndemnul altora, aspect relatat și în recentul meu volum *Viața unui cărturar* (2015).



Dimitrie Loghin:  
Autoportret

### Poemul martirilor fără de țară

Revenind la postura de poet de sorginte „iconară”, Dimitrie Loghin debutează editorial în 1935, când îi apare, la Fălticeni, placheta *Colocviu trist*. Mircea Streinul scrie, în revistele „Iconar” și „Buna Vestire”, entuziaste cronici la aceste volum, iar într-o scrisoare ce i-o adresează autorului la 9 noiembrie 1937, spune că vede „mari realizări” în creația poetică a mai puțin cunoscutului său confrate de condei. Elogiindu-l atât ca pictor, cât și ca poet, îi recomandă să persevereze în continuare în activitatea lirică:

„Te asigur că văd un mare poet în D-ta. Petrecându-mi concediul la Cernăuți, am văzut la Liviu Rusu un tablou al Matale.

Am rămas uimit. Am sesizat imediat o imensă valoare în plastica Matale.

Tabloul cu garoafele e superb. Tonul verde se raportează admirabil la nuanțele roșii – ceea ce numai Matisse a reușit perfect.

Dacă vrei, trimite-mi imediat la București 2-3 tablouri de ale D-tale. Când vei aranja o expoziție, ți le retrimite. Vreau să scriu despre D-ta un foileton întreg”.

Fragmentul acesta din scrisoarea lui Mircea Streinul (aflată în posesia profesoarei Viorelia Braicu, fiica lui Dimitrie Loghin), l-am extras din prefața „*Oi fi rămas să scriu tăcerea ce-ntârzie?*”, scrisă de cărturarul sucevean Ion Drăgușanul la volumul de poezii al lui Dimitrie Loghin *Poemul martirilor fără de țară* (Suceava, Mușatinii, 2012).

În documentata și docta sa prefață, Ion Drăgușanul surprinde filiații ale liricii lui D. Loghin cu poezia lui Serghei Esenin (dovadă sunt și adresările directe ale poetului român către poetul rus), dar această apropiere este realizată „pe fondul unui impresionism timpuriu, moștenit de toți iconarii de la Rilke și de la Trakl, dar în primul rând de la bucovineanul T. Robeanu” (pseudonimul lui George Popovici).

Acest tom reprezentativ de 284 de pagini cuprinzând 235 de poezii, apărut în 2012, la trei decenii de la moartea profesorului-poet D. Loghin, sunt incluse

numeroase texte inedite, aflate în posesia fiicei sale, dar sunt omise destule poezii rătăcite prin periodice interbelice și postbelice. S-ar impune alcătuirea unei noi ediții critice, cu poezii rămase în afara antologiei și cu note în care să se menționeze revistele și ziarele din care sunt preluate titlurile extrase.

Pentru căutătorul asiduu de lumină, bunătațe și concordie spirituală, care este D. Loghin, relevante sunt și delicatele pasteluri *Dragi mi-s roibii...* („Suceava”, II nr.44 din 25 dec. 1937, p.4) și *Incantație silvestră* („Suceava” [Cernăuți], II nr.302 din 10 ian. 1940, p.2). Ambele poezii au rămas să zacă în paginile periodicului sucevean, fiind, practic, necunoscute publicului de astăzi. Din cele șase catrene ale primei poezii voi cita doar pe cele cu număr par (2, 4 și 6): „Inima-mi, nebuna, pe toloacă suie / Bate-n pinteni pasu-mi tânăr pintenog - / Am să-i prind la talpe moldovene cuie... / Dragi mi-s mânzii, pacea fânului din stog. // [...] Mă cunosc prin sate ulițele-nguste, / Peste câmpuri, drumuri, haturi cu răchiți - / Fiecare babă, foșnind greu din fuste, / Mă petrece-n zarea munților cerniți. // [...] Mie amintirea satului senchină. / Dragi mi-s toamna caii, florile târzii / Și hulubii-n miriști – zboruri de lumină – / Și vițeii porumbi, cu mers rar, molâi”. La fel, din cele patru catrene ale poeziei *Incantație silvestră*, voi cita doar două (al 2-lea și al 3-lea): „Pe plante e-o lumină să tresalte / amurgul jos cum la izvoare sedefii o ciută, / pe care-o limpezește unde sub înalte / tărâmurii legănat-n ferigi și-n lăută. // O seară iar va scutura cu mână rece / pe zeii înălțimii un prea umbros festin, / prin codrii când cu șoimui-i porumbac își trece / Diana pașii mătăsoși prea lin”.

Figura luminoasă a profesorului înzestrat cu virtuți pedagogice deosebite, ca și strălucita sa operă de artist plastic, poet și eseist alcătuiesc portretul unei personalități care dănuie în memoria discipolilor și impune respect exegeților care, peste mai mulți ani de uitare nedreaptă, descoperă în Dimitrie Loghin un remarcabil artist și un destin de excepție.



Dimitrie Loghin: Profesoara Letiția Căldare





**Mircea IRIMESCU**

## **Ionel Negură: dăruirea de sine sau vocația muncii în echipă**

**A**nul acesta se împlinesc trei decenii de la moartea lui Ionel Negură, figură notabilă și nobilă în galeria bucovinenilor secolului XX. Dedicat trup și suflet provinciei natale și valorilor acesteia, în spiritul cărora a fost crescut și educat, el și-a închinat o parte însemnată (dacă nu chiar cea mai însemnată!) din viața Bucovinei. A fost unul dintre cei mai buni cunosători ai istoriei Țării Fagilor, a locurilor și oamenilor ei. A adunat date, informații, material documentar despre Bucovina, pe care le-a dăruit cu generozitate celor interesați, spre a le fi de folos.

### **Repere biografice**

S-a născut la 5 ianuarie 1909 la Putna, într-o familie de preot. Tatăl său, George Negură, a avut parohii în Vicovu de Sus, Berhomet pe Siret și Volovăț, iar în anii din urmă a fost consilier la secția economică a Mitropoliei Bucovinei. Cursurile primare le-a urmat la Putna și Vicovu de Sus, iar cele secundare, la liceul „E. Hurmuzachi” din Rădăuți (bacalaureatul în 1927, șef de promoție).

Este student la Universitatea din Cernăuți, între anii 1927-1931. Absolvă două facultăți, pe care le frecventează în paralel: facultatea de drept și facultatea de litere și filozofie. Harnic din fire, se implică rodnic în viața colectivelor din care face parte, este membru și președinte al Societății Academice Dacia și președinte al Centrului Studentesc Cernăuți (1936-1937).

Carierea profesională o începe ca avocat în capitala Bucovinei (1931-1940, o perioadă cu cabinetul în str. Miron Costin nr. 6). În 1940, lucrează câteva luni funcționar la Comisariatul Român pentru Repatrierea Etnicilor Germani din Bucovina, cu sediul în Gura Humorului, apoi se mută cu serviciul la Subsecretariatul de Stat pentru Migrații Demografice din București (1940-1944). După a doua ocupare sovietică a nordului Bucovinei (martie 1944), se stabilește definitiv la București.

În capitala României lucrează la Comisia de Aplicare a Convenției de Armistițiu (1945-1947), Comitetul de Stat al Planificării (1949-1956), Direcția de Studii pentru Comerțul Exterior (1956-1964), Centrul de Statistică Matematică al Academiei Române (1964-1968), Institutul de Economie Agrară al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură (1968-

1976). Specializându-se în statistică, activează în învățământul superior, la Academia de Studii Economice (1964-1976) și la Academia „Ștefan Gheorghiu” (1968-1978). Se stinge din viață la București, în ziua de 2 iulie 1985.

### **Salvatorul arhivelor Societății, în 1940**

Ionel Negură a fost înzestrat cu multe calități. Dintre ele subliniem hărnicia, seriozitatea, diplomația și darul de a impulsiona în bine munca de echipă. Pe vremea liceului, este secretar de redacție al revistei „Muguri”, pe care o redactează împreună cu colegii Mihai Horodnic, Ion Roșca, Iulian Vesper ș.a. Ca student, dar și în primii ani de după facultate, se remarcă drept animator al vieții studentești cernăuțene. Este apoi secretar de redacție la revista *Iconar* și secretar al comitetului de conducere al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. După stabilirea la București, devine liderul informal al masivului grup de refugiați nord-bucovineni din capitala României, manifestând în această nouă ipostază a sa mult tact și moderație. În toate locurile și-n toate perioadele vieții, activitatea sa a fost folositoare binelui public și a lăsat rezultate notabile.

În timpul mandatului său de secretar al Societății pentru Cultură (1936-1942) s-a construit, la Cernăuți, Palatul Cultural din Piața Vasile Alecsandri. El este cel care, renunțând la bunurile proprii, salvează o parte din arhiva și bunurile mai prețioase ale Societății, în iunie



*Palatul Cultural al Românilor, ridicat în 1937-1940 de Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (președinte Grigore Nandriș, secretar Ionel Măgură), împreună cu Mitropolia Bucovinei (mitropolit Visarion Puiu), arhitect Horia Creangă, confiscat de sovietici și transformat în "Casa ofiterilor".*

*Fotografie de epocă*



1940. Actualele fonduri documentare ale Societății pentru cultură pe care le găsim la Biblioteca Academiei Române și la Muzeul Bucovinei din Suceava n-ar fi existat fără Ionel Negură.

Tot el, în prima jumătate a anilor '50 ai secolului trecut, a mijlocit predarea la Academia Română a prețiosului și masivului fond de documente literare al lui I. E. Torouțiu (1954, vezi amintirile lui Pavel Țugui de pe blog-ul „Vladimir Roșulescu”). Peste mai bine de un deceniu, tot pe Ionel Negură îl găsim în miezul frământărilor legate de constituirea valorosului fond documentar bucovinean „Leca și Octavia Morariu” la Biblioteca Regională Suceava.

### Solidaritatea bucovineană, în refugiu

În condițiile social-politice dificile de după al II-lea război mondial, când orice referire la Bucovina devenise riscantă, Ionel Negură găsește soluții pentru a ține unit grupul intelectualilor bucovineni refugiați în București. Mai întâi, prin relații interpersonale, apoi prin acțiuni de ajutorare și participări la înmormântări, trezește și consolidează sentimentele firești de solidaritate în cadrul comunității arborosene din București. El, Eugen Popovici, apoi Vladimir Trebici, devin „specialiști” în discursuri funebre rostite la despărțirile definitive dintre bucovineni. Mai târziu, când timpurile permit, organizează pomeniri anuale, la 28 noiembrie, la Biserica „Precupeții Noi” din București, adevărate conclave ale cernăuțenilor deveniți cetățeni ai metropolei de pe Dâmbovița.

Dar nu numai concitadinii săi, ci și bucovinenii din restul țării și din străinătate s-au aflat în centrul atenției sale. Corespondența cu Leca și Octavia Morariu, Dragoș Vitencu, Petru Iroaie, Teodor Onciulescu etc. au contribuit la revigorarea spiritului Țării de Sus în cadrul larg al patriei istorice. Pe mulți i-a încurajat, întărit și îndrumat să-și lase operele și agoniseliile documentare instituțiilor de cultură care le pot păstra și pune la dispoziție celor interesați de Bucovina, acum și în viitor.

A călătorit frecvent în partea Bucovinei rămasă în țară, participând acolo la numeroase manifestări culturale. Eram elev când, în 1972, participând la o serbare dedicată centenarului Liceului „E. Hurmuzachi” din Rădăuți, l-am văzut prima dată. Colabora cu Muzeul Județean, Biblioteca Județeană și cu Universitatea Populară Suceava. Cărțile valoroase ale bibliotecii au stat la baza formării unor prețioase fonduri documentare la instituții publice din Suceava și Rădăuți.

### Opera tipărită și manuscrisele

Fire ordonată, Ionel Negură desfășoară, de-a lungul anilor, o intensă activitate publicistică în revistele cernăuțene „Cuvântul studențesc”, „Revista Bucovinei”, „Junimea literară”, „Însemnări sociologice”, „Iconar”, precum și la cele



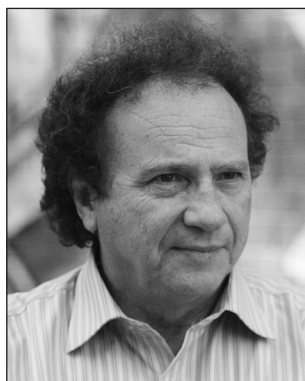
Cernăuți. Universitatea Carol II.

Fotografie de epocă

bucureștene „Revista de statistică și cibernetică economică”, „Roumanian scientific abstract”, „Probleme agricole” și „Viața economică”. De asemenea, a colaborat cu studii importante la „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”.

Opera sa cuprinde: *Istoricul studențimii române* (Cernăuți, 1937), *Palatul Cultural al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina* (Cernăuți, 1937), *Originea familiei Bucevschi, coautor* (Cernăuți, 1939), *George Popovici, cercetător al vechiului drept românesc* („Revista Bucovinei”, nr.5, 1943), *Proprietatea pământului și problema agrară în Bucovina de Sud* (Timișoara, 1945), *Aspecte ale „integrării” în economia capitalistă* (București, 1960), *Uruguay* (București, 1967), *Sistemul informațional în agricultură* (București, 1970), *Calculul grafic cu aplicații în agricultură*, lucrare colectivă (București, 1972), *Sistemul informațional și calculul statistico-economic în comerțul exterior*, în colaborare (București, 1974), *Statistica. Concepte, principii, metode*, lucrare colectivă (București, 1976), *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina* („Anuarul Muzeului Județean Suceava”, 1977), *Sextil Pușcariu – animator și îndrumător în viața culturală a Bucovinei* („Anuarul Muzeului Județean Suceava”, 1978); *Marketingul în agricultură, coautor* (București, 1979), *Metode și tehnici de muncă intelectuală*, coautor (București, 1979), *Aplicații statistice în conducerea activității din agricultură*, coautor (București, 1980), *Aspecte ale evoluției economice a Bucovinei sub stăpânirea habsburgică* („Anuarul Muzeului Județean Suceava”, nr. VI-VII, 1979-1980), *Industria, meseriile și sistemul financiar-bancar în Bucovina sub stăpânirea habsburgică* („Anuarul Muzeului Județean Suceava”, 1983), *Teodor Onciulescu – un mesager bucovinean al poporului român peste hotare* („Anuarul Muzeului Județean Suceava, 1984-1985”), *Bucovinene* (dactilogramă pregătită pentru tipar), *Viața și opera lui Grigore Nandriș* (manuscris), *Comuna Mahala și intelectualii săi* (manuscris).

Din păcate, manuscrisele rămase de la Ion Negură sunt în pericol de risipire. Donate în diferite locuri, nu au norocul să dea peste niște oameni de suflet, așa cum a fost Ionel Negură pentru alții. Cazul celor două volume intitulate „Bucovinene”, pregătite pentru tipar chiar de autor, este cât se poate de concludent. Ele încă speră să găsească editorul. Poate „aude” cineva strigătul disperat al acestor pagini ce se vor, îndreptățit, la lumină.



Arcadie SUCEVEANU

## Grigore Bostan, profesorul care ne lipsește

Dacă moartea nemiloasă nu l-ar fi smuls, într-un mod atât de neașteptat, de lângă noi, anul acesta Grigore Bostan ar fi sărbătorit 75 de primăveri de la naștere. Așa însă Bucovina îl comemorează, cinstindu-i memoria ca profesor și scriitor, etnolog și folclorist, critic și istoric literar, îndrumător și formator de opinie în perioada de redeșteptare națională și recăstigare a valorilor pierdute, de refacere a demnității călcate în picioare și revenire la viața românească.

### Universitarul cu lucrări de referință pentru spațiul etnologic carpato-nistrean

Figură proeminentă și chiar carismatică, Grigore Bostan devine cu timpul o personalitate de care *contextul* atât de cosmopolit, pestriț și agresiv de multe ori al Bucovinei, nu putea să facă abstracție. Pentru că ideile sale de scriitor, doctor în folcloristică, șef de catedră, membru de onoare al Academiei Române, poziția sa într-o problemă sau alta, contau. Iar după plecarea lui Vasile Levițchi la Chișinău, el rămâne la Cernăuți principalul reper moral, acea ultimă instanță în fața căreia se regăsesc spiritele inflamate și se potolesc orgoliile.

La Cernăuți, imaginea savantului, conturată încă din tinerețe, este astăzi binecunoscută și apreciată. Aplicat spațiului bucovinean, cercetările sale etnologice reușesc să verse o lumină nouă asupra configurării istorice și culturale a acestuia, recuperându-l și (re)valorificându-l din cu totul altă perspectivă temporală și axiologică. Cine i-a parcurs lucrările de folcloristică și de istorie literară – *Corelații tipologice și contacte folclorice* (în limba rusă, Editura Știința, Chișinău, 1985), *Literatura română din Bucovina* (în colaborare cu Lora Bostan, Cernăuți, 1996), *Poezia Populară Românească în spațiul carpato-nistrean* (Editura Cantes, Iași, 1998), *Folclor din Țara Fagilor*, în colaborare (Editura Hyperion, Chișinău, 1993), *Creația populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina*, în colaborare (Editura Știința, Chișinău, 1991), *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți, 1775-2000 (compendiu și antologie)*, în colaborare cu Lora Bostan

(Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2000) ș.a. – a putut să aprecieze aria lor vastă de cuprindere, fondul informațional deosebit de bogat, carcasa teoretică și acribia. Personalitate de referință pentru Bucovina la diverse conferințe naționale și internaționale, întâlniri ale scriitorilor români din întreaga lume (precum cele de la Neptun), saloane de carte, ședințe ale Academiei Române, profesorul Grigore Bostan reprezenta dimensiunea bucovineană a unei vechi culturi românești aflată într-o continuă corelație și interferență cu cea a altor etnii și civilizații.

Personalitate publică marcantă, Grigore Bostan a contribuit în cel mai direct și decisiv mod la renașterea conștiinței naționale și la menținerea spiritualității românești în Bucovina detrunchiată. Între anii 1989-1990 a fost Președinte-fondator al Societății pentru Cultură Românească „M. Eminescu” din Cernăuți, decenii la rând a educat generații de studenți în spiritul moralității, al dragostei de limbă și neam. Alături de Vasile Levițchi, Mircea Lutic, Ilie T. Zegrea, Vasile Tărățeanu, Alexandrina Cernov, Ștefan Hostiuc, Simion Gociu și încă alți câțiva intelectuali bucovineni, a fost un factor polarizant al vieții social-culturale a Cernăuțiului, atât de măcinată de discordie și bicornice orgolii.

Rigorile bibliotecii și ale disciplinei “cazone” îi formaseră un caracter de lup singuratic, autoexilat în studiu și nesfârșite lecturi zilnice. “Scorțoșenia academică” era însă înșelătoare, ea dispărând de îndată ce “dom’ profesor” pășea pe teritoriul magic al literaturii. Atunci când intra în agora literară, devenea sociabil și spiritual, câteodată chiar libertin, descărcându-și cu bonomie cartușiera plină cu replici sclipitoare, compunând epigrame și poezii satirice ad-hoc, garnisite din belșug cu muștarul lui Iuvenal...

### ”Mi-am început studenția sub bagheta tânărului lector de literatură universală și folclor”

Ne vine foarte greu să acceptăm a vorbi despre el la trecut, purtând mereu vie în memorie imaginea profesorului erudit și inteligent, așa cum ni s-a imprimat încă de la prima prelegere universitară din acea înde-

părtată dimineață a zilei de 1 septembrie 1969, când studenția mea debuta sub bagheta tânărului profesor de literatură universală și de folclor Grigore Bostan. Din cauză că, băiat venit de la țară, încă nu însușisem bine cum să mă deplasez prin oraș, apoi nici cum să găsesc fără dificultate aula indicată în orarul afișat pe holul Facultății de Filologie, am ajuns să deschid ușa mult după ce domnul Profesor își începuse prelegerea. M-a scrutat cu un amestec de ironie și îngăduință, și a rostit cu vocea-i nazal-tărăgănată: „Cred că ești poet – hai, treci, treci, sper să nu devină o obișnuință”.

Ulterior, am intrat în grațiile sale, alături de alți câțiva colegi care reușiserăm să ne impunem ca studenți „serioși”, aplecați spre studiu și bibliotecă, dar mai cu seamă după ce începuserăm a ne prezenta pe la cenacluri și întruniri literare cu texte poetice tot mai convingătoare. De-a lungul anilor, m-a apreciat și m-a susținut ori de câte ori a simțit (și am simțit!) nevoia să o facă. În 1979, conform canoanelor acelor timpuri, a scris pentru Editura Karpati din Ujgorod (ce își avea o mică filială de carte românească la Cernăuți) o „recenzie internă” la prima mea plachetă de versuri „Mă cheamă cuvintele”, dându-i undă verde, tot el fiind și cel care mi-a selectat/recomandat titlul cărții. Pentru ca, mai apoi, să scrie câte o cronică aproape la fiecare carte pe care reușeam să o scot la lumină. Stima și dragostea reciprocă ce ne-am purtat-o peste ani a fost întotdeauna sinceră și necondiționată, neîntinată vreodată de eventuale ranchiune sau invidii, de orgolii și „clopoțiri la ureche” ce se insinuează de multe ori, cu bicisnicie, în relațiile dintre scriitori.

### „Cine va veni să-l suplinească la catedră, dar și în viața comunității românești?”

În toamna lui 2004, cu doar trei săptămâni înainte de tragicul deznodământ, însoțit de Serafim Saka și Nicolae Spătaru, am avut o întâlnire cu studenții la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității cernăuțene, în fruntea căreia profesorul Bostan se afla de un sfert de veac. Avea în acea zi, ca întotdeauna, o ținută sobră și distinsă, dar totodată glumea și se întrecea în butade și calambururi, cu vocea lui atât de singulară, blazat-ironică, cu inflexiuni de pizzicato... Nu puteam bănui atunci, la despărțire, că îmbrățișarea noastră de rămas bun era o îmbrățișare de adio, cea din urmă și ultima din viața noastră terestră, că pașii lui ușor legănați, întorcându-se spre Catedră, se îndreptau, de fapt, spre tărâmul unui început de amintire...

Atunci, la dispariția sa, într-un text publicat în *Septentrion literar*, mă întrebam cu justificată îngrijorare: „Mica ambarcațiune a filologiei românești cernăuțene va reuși să se mențină pe linia de plutire, se va sustrage curenților subterani ce ar putea s-o adu-

că în derivă?”. Spre regretul nostru, îndoielile care ne încercau atunci au prins contur în anii ce au urmat și s-au adeverit. După o perioadă (de altfel, destul de fastă) când la șefia catedrei s-a aflat profesorul Gheorghe Jernovei, astăzi „mica ambarcațiune a filologiei românești cernăuțene”, influențată și de spectrul acestui timp dramatic și parodic pe care îl trăim, se pare că „a luat apă” și a intrat în derivă. Iar cât privește viața comunității românești – ea continuă să fie măcinată de morbul discordiei, nu încetează să fie roasă, chiar la temelile ei, strategic și consecvent, de șobolanii canonici, mai vechi și mai noi, ai regimului.

Și această stare de lucruri ne face să prețuim și mai mult prestația morală și intelectuală a Profesorului Bostan, ne face să regretăm, cu sentimentul culpabilității și al pierderii irecuperabile, dispariția sa prematură tocmai în momentul când era atâta nevoie de el.

Odată cu dispariția lui Grigore Bostan, Bucovina a pierdut pe unul din eminenții săi exponenți, promotor de valori și modelator de conștiințe, cărturar

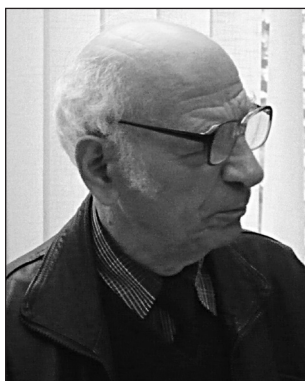


Poetul și profesorul Grigore Bostan. Grădina publică, Cernăuți, vara anului 2004. Va pleca dintre noi neașteptat de repede, la numai câteva luni  
Foto: Vasile Paladean

cu prestanță universitar-academică, ce a imprimat statut identitar intelectualității românești postbelice. Figura sa se înscrie în constelația personalităților emblematice ale Bucovinei dintotdeauna, alături de chipurile aureolate ale lui Aron Pumnul, Ioan Sbiera, Sextil Pușcariu, Iancu Flondor, Simion Florea Marian, Dimitre Onciul, Paul Celan, Mircea Streinul, Vasile Levițchi...

Personalitate proteică, pluridimensională, ce a știut să îmbine armonios catedra cu poezia, biblioteca – cu imperativele justițiar-mesianice ale luptătorului, rigoarea savantă cu romantismul nonșalant, ținuta gravă cu destinderea și mânuirea virtuoză a floretei de argint a umorului – așa l-am cunoscut pe profesorul, scriitorul, colegul de breaslă și prietenul Grigore Bostan. Așa va rămâne, pentru totdeauna, în memoria colectivă, în cea a istoriei literare și culturale din Bucovina și din întreg arealul românesc.





Nichita ADANILOAIE

## Nonagenarul Pavel Țugui, cu două titluri de carte într-un singur an

Bucovinean de obârșie, născut la Vicovul de Jos, profesorul universitar Pavel Țugui rămâne, la 94 de ani, la fel de energic și de activ ca și în perioada sa cea mai productivă. Cea mai vie mărturie a faptului că mintea i-a rămas la fel de limpede, iar capacitatea de analiză, la fel de acută, o constituie apariția în 2014 a două titluri de carte purtând semnătura domniei sale: *Monumente istorice și artistice și Primul război mondial și reîntregirea României*, asupra cărora vom reveni după un scurtă prezentare a autorului.

### Pe scurt, despre autor

Ajuns la această frumoasă vârstă, Pavel Țugui este același om cu suflet nobil, onest și generos, cum l-am cunoscut, la jumătatea veacului trecut, în anii obsedantului deceniu, când soarta i-a hărăzit să lucreze ca locțiitor de ministru al culturii, iar apoi ca șef de secție a CC al PMR având în sarcină coordonarea activității științifice și culturale a țării în vremuri grele (1955-1960). Prezența în această ultimă funcție de mare răspundere, zbcuiumată și chinuitoare pentru el, a fost benefică pentru destalinizarea științei și culturii românești din acei ani.

În pofida unor politrucii dogmatici ca Leonte Răutu sau M. Roller, tânărul activist reformator reușește să-i readucă în viața științifică pe profesorii Constantin C. Giurescu, Silviu Dragomir, I. Lupaș, Radu Vulpe, Ion Nistor, Teodor Balan, Nicolai Grămadă ș.a., nedreptățiți de regimul stalinist, implantat de URSS în România, să-i reabiliteze pe câțiva dintre cei mai valoroși scriitori, precum Tudor Arghezi sau George Călinescu. Regretul lui mărturisit este că nu a reușit să-l repună în drepturi depline pe Lucian Blaga, pentru a cărui reabilitare s-a zbatut la fel de tare. Pe mulți oameni de valoare i-a sprijinit să revină la catedră, să li se publice lucrările, să participe la congrese și conferințe internaționale, garantând personal pentru ei. Pentru unii, a intervenit să fie reprimiți în Academie, să li se acorde pensii speciale viagere. I-a apărat pe cărturarii persecutați din cauza respectării adevărului istoric (inclusiv pe subsemnatul) în problemele revoluției din 1821, a războiului de

independență sau a participării României la primul război mondial. Pentru poziția sa reformatoare, Pavel Țugui a avut mult de îndurat din partea sistemului din care chiar făcea parte.

Învinuit de politrucii dogmatici ai vremii, pe baza unor calomnii, acuzat de naționalism, liberalism și împăciuitoarism, este exclus din partid, în octombrie 1960, supus unor anchete îndelungate, destituit din funcție și trimis "la munca de jos". Dar Pavel Țugui rămâne și după această nedreptate, care i se face într-o perioadă când tocmai urma să i se recunoască meritele, același om de onoare, nu-și pierde demnitatea, nu se umilește. Se încadrează mai întâi ca învățător și profesor de limba română la Școala generală din Băneasa, iar din 1966, prin concurs, intră în învățământul universitar, inițial ca asistent, apoi ca lector și conferențiar, iar din 1977, ca profesor, șef de catedră, la Universitatea din Craiova. Aici, în capitala Olteniei, își susține, în 1972, doctoratul în filologie, cu o teză despre Grigore H. Grădăraș.

Trecut la pensie în septembrie 1984, se consacră studiului Bucovinei. Lucrează la mai multe cărți despre istoria ținutului natal. După anul 2000, este ales în conducerea filialei București a Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, unde ține comunicări și conferințe. Luările de cuvânt ale domniei sale atestă o cunoaștere profundă a istoriei și, în general, a culturii românești din Bucovina, se remarcă prin profesionalism, informație multidisciplinară, stil elegant, limbaj accesibil publicului larg, ținută academică.

Desfășurând o activitate științifică notabilă în domeniul filologiei, dar mai ales a istoriei literare, Pavel Țugui, publică peste 200 de studii și articole în revistele de specialitate, editează 25 de cărți, coordonează și îngrijește, singur sau în colaborare, ediții critice din operele unor scriitori, culegeri de texte literare și culegeri de documente istorice. Dintre cărțile publicate după 1989, se remarcă, în primul rând, *Eminescu – Creangă. Documente biografice inedite* (București, Editura Vestala, 1996), *Amurgul demiurgilor: Arghezi, Blaga, Călinescu. Dosare literare* (București, Editura "Floarea darurilor", 1998), *Istoria și literatura română în vremea lui Gheorghiu-Dej. Memoriile unui fost șef de*

Secția a C.C. al P.M.R. (București, Editura Ion Cristoiu, 1999), *Bucovina: istorie și cultură* (București, Editura Albatros, 2002) și altele. Ultimele apariții purtând semnătura bucovineanului Pavel Țugui ne arată cât de ambițios poate fi, în proiectele sale, autorul.

### O preocupare constantă: istoria națională

Lucrarea *Monumente istorice și artistice. Despre lumea cultural-artistică din România secolului al XX-lea*. Vol.III (București, Fundația națională pentru știință și artă, 2014) abordează probleme de ansamblu legate de istoria României, dar și aspecte legate de Bucovina. Autorul vorbește despre restaurarea monumentelor din nordul Moldovei, face lista acestora, se oprește mai detaliat asupra istoriei catedralei ortodoxe din municipiul Rădăuți, asupra situației monumentelor arhitectonice din sudul Bucovinei în anii celui de al doilea război mondial.

O temă specială este problema, nerezolvată încă, a Tezaurului României evacuat la Moscova în anii primului război mondial. Discuțiile referitoare la acest tezaur, purtate în 1955 de conducătorii români cu Nichita Hrușciiov, care au dus la restituirea, în 1956, a unor obiecte valoroase, sunt de-a dreptul revelatoare. Autorul amintește că atunci s-au întors în țară 39.320 obiecte de valoare istorică și artistică. În mare, însă, Tezaurul Băncii Naționale și celelalte valori, evacuate în 1917, rămân să zacă în continuare la Kremlin. "Tezaurul Băncii Naționale a României, în valoare de 314.580.456 lei aur, zice autorul, nu s-a întors în țară, cel puțin până în 1956", când s-a restituit doar o mică parte. "Valorile depozitate la Moscova în 1917, lingouri și monede de aur, bijuterii și alte obiecte de preț au rămas în Uniunea Sovietică". Se apreciază că piesele restituite în 1956 "reprezintă 33 kg aur, 690 kg argint, din 93 tone de aur expediate în 1916" la Moscova. Este de precizat că și Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale, citat de autor, spune că Tezaurul evacuat în 1917 la Moscova "conținea 93,4 tone de aur (91 tone monede istorice de aur, care aparțineau persoanelor private) și 2,4 tone lingouri de aur, care aparțineau Băncii Naționale a României".

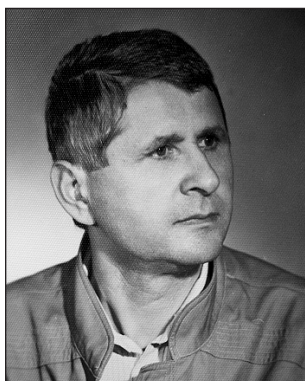
O altă carte editată de Pavel Țugui la venerabila vârstă de 93 de ani este *Primul război mondial și reîntregirea României* (București, Ed. Academiei Române, 2014). Autorul tratează pe larg acțiunile oamenilor politici care au dus la declanșarea conflagrației, care au influențat desfășurarea operațiunilor militare, iar în ultimă instanță, au determinat și încheierea păcii. E de remarcat faptul publicării, în paginile acestei cărți, a Tratatului de alianță dintre România, Rusia, Franța, Anglia și Italia, încheiat în august 1916, prin care țara noastră se obligă să declare război și să atace Austro-Ungaria în condițiile stabilite prin convenția militară.

Cele patru puteri antantiste "recunosc dreptul României de a anexa teritoriile monarhiei Austro-Ungare" locuite de români, în granițele prevăzute în tratat. "Tratatul de alianță politică, scrie autorul, era însoțit de o Convenție militară secretă, care cuprinde numeroase prevederi privind aprovizionarea armatei române cu armament și muniție", întărirea poziției trupelor rusești în Galiția și Bucovina în vederea declanșării ofensivei în Bucovina, odată cu intrarea României în război, pentru evitarea unui atac austro-ungar dinspre nord asupra țării noastre. În tratat se prevedea, de asemenea, că armata țaristă nu poate să intre pe teritoriul României decât doar cu acordul guvernului român, în baza unei înțelegeri politice prealabile cu guvernul rus. "Din punct de vedere politic, scrie autorul, important este însă verdictul din Tratatul semnat de Rusia în 1916" prin care "Cernăuțiul și teritoriile de la sud de Prut, până la Ceremuș și Carpații Păduroși" erau parte a României.

Referitor la tematica bucovineană, sunt interesante clarificările făcute pe marginea controverselor iscate în istoriografia pestriță, aferentă Țării Fagilor, privind intrarea trupelor române în Bucovina, mai exact a Diviziei a VIII-a de sub comanda generalului Iocob Zadic, în noiembrie 1918. Autorul arată că aceasta s-a făcut la chemarea Consiliului Național Român din Bucovina și că ea a fost necesară pentru a ocroti viața, avutul și libertatea locuitorilor. Sunt redade apoi, pe larg, lucrările Congresului General al Bucovinei, convocat la Cernăuți în zilele de 27-28 noiembrie 1918. Prin Moțiunea votată la 28 noiembrie, Congresul a hotărât "Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu regatul României". Moțiunea, votată în unanimitate, a fost "dusă la Iași și predată regelui Ferdinand de o delegație desemnată de congresiști". Deși realitățile politice au schimbat destinul provinciei, faptul istoric nu trebuie dat uitării.

Autorul acordă mai multe pagini Conferinței de pace de la Paris din 1919 și problemelor pe care guvernul român a fost nevoit să le accepte, iar mai apoi să le și soluționeze, ținând cont, bineînțeles, și de interesele țării.

În încheiere, apreciem că ambele cărți editate de Pavel Țugui în 2014 demonstrează o remarcabilă forță de muncă a autorului. Ele sunt expresia unei temeinici activități de cercetare pe bază de documente istorice. Impresionează potențele intelectuale ale profesorului nonagenar, capacitatea sa de a supune faptele unei profunde analize științifice și de a emite judecăți de valoare pertinente asupra evenimentelor, respectul pe care-l manifestă constant față de adevărul istoric și asumarea rolului de interpret obiectiv al trecutului țării și al provinciei natale.



Leon BUBURUZAN

## Mănăstirea de la Humor: 600 de ani

### Prima atestare: 1490 sau 1415?

La data în care marele voievod Alexandru cel Bun face Uric de danie mănăstirii Humorului, donându-i o vastă moșie domnească în partea de nord-est, acest prim lăcaș de cult de la Humor (ctitorit de vornicul Oană de la Scaunul Domnesc din Suceava) exista de circa un deceniu și jumătate. Întocmit de cancelaria domnească a Moldovei în prezența domnitorului și a Sfaturii Domnesc, Uricul este datat cu **13 aprilie 1415**. Redăm mai jos prima parte a acestui document: „Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Alexandru Voevod, Domn al Țării Moldovii, facem cunoscut și cu această carte a noastră cine va căuta la dânsa ori va auzi citindu-se, pentru că a binevoit Domnia mea cu a mea bunăvoire și pentru pomenirea sfânt răposaților părinților noștri și pentru pomenirea și sănătatea Domniei mele și am dat mănăstirii panului Ivan vornic, Adormirea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, care este la Homor, un sat la obârșia Solonțului, unde a fost Tatomir și Pârtea, și seliștea lui Dieniș. Toate acestea să fie mai înainte zisei mănăstiri uric cu tot venitul, nestricat niciodată în vecii vecilor...” (În Suceava, în anul 6923(1415), aprilie 13).

E de reținut faptul că pe suprafața celor două moșii specificate în uric s-au dezvoltat localitățile Cacica, Pârtestii de Sus, Pârtestii de Jos, Soloneț-Maidan, Solonețu Nou. Deci și acestea împlinesc șase secole de existență. Aceeași atestare documentară este valabilă și pentru actualul oraș Gura Humorului care, la data redactării Uricului domnesc, făcea parte din braniștea mănăstirii, împreună cu satul Săliștea lui Dobrin, zis și Humor, pentru că se întindea de-a lungul râului Humor, pe întreaga vale, până la vărsarea acestuia în Moldova. (*Doc. Rom. hist. A. Moldova*, vol. I., p.119).

Așadar, Gura Humorului împlinește 600 de ani de la prima atestare documentară, și nu 525 de ani, cum afirmă unii istorici care s-au luat după Uricul emis de Ștefan cel Mare la 26 noiembrie 1490 în Suceava. Acest document consemnează un schimb de terenuri între mănăstirile Humor și Voroneț, în care prima oferă celei de-a doua „săliștea Poiana de la Gura Humorului” (adică terenul pe care se află astăzi orașul Gura Humorului) în schimbul satului Glodeni din ținutul Dorohoiului. Astfel, uricul lui Ștefan cel Mare reconfirmă faptul că lo-

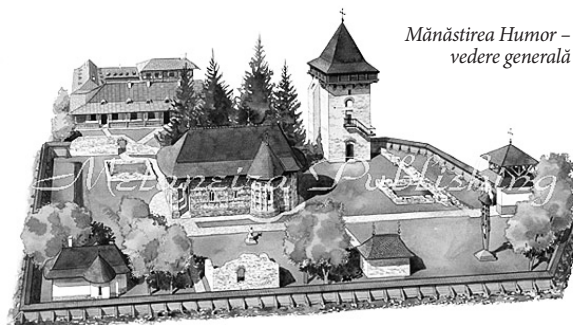
calitatea Gura Humorului descinde din vechea braniștea a mănăstirii Humor. Or, câtă vreme întregul - mănăstirea Humor - a fost menționat documentar acum șase secole, e de la sine înțeles că și partea sa - Gura Humorului - se încadrează în aceeași regulă.

### Aspecte istorice

În ansamblul său, mănăstirea Humorului reprezintă o mare valoare cultică și culturală. Prima biserică a mănăstirii e și prima construcție ecleziastică din zid de piatră, realizată vreodată de un boier. Aici s-au produs manuscrise împodobite cu miniaturi, s-au legat cărți religioase rare, precum *Tetraevangheliarul de la Humor* din 1473. Tot aici s-au format mai mulți meșteri zugravi, sculptori și alți meșteșugari. Mănăstirea de la Humor a fost și o valoroasă școală de dascăli, cântăreți și preoți pentru mai multe ținuturi românești, inclusiv pentru nord-estul Transilvaniei și Maramureșul istoric.

Cel de-al doilea edificiu monahal humorean, construit de marele logofăt Toader, s-a remarcat prin alee calități stilistice și artistice. Sub aspect arhitectural, este prima dată când un pridvor deschis înlocuiește obișnuitul pridvor închis. Un alt unicat îl reprezintă tainița pentru ascunderea odoarelor de cult, ca și cupola impresionantă, unde se îmbină armonios arhitectura și pictura murală.

Dar biserica mănăstirii de la Humor se face celebră mai întâi de toate prin pictura exterioară. E prima biserică cu astfel de podoabă, din cele cinci existente în Bucovina. Principalul realizator și coordonator al acestei compoziții picturale minunate este zugravul Toma de la Suceava. Împodobirea exterioară cu fresce de rară frumusețe a cântărit cel mai mult pentru includerea edificiului în patrimoniul U.N.E.S.C.O.



Mănăstirea Humor - vedere generală





Turnul lui Vasile Lupu văzut dinspre sud

Foto: wikipedia.org

## Patru elemente semnificative ale picturii murale

**Labirintul de la Humor.** Se aseamănă cu o „funie răsucită”. Sub aspect geometric reprezintă un labirint. Motivul e încărcat de semnificație sacră. Va fi reluat la Voroneț, 12 ani mai târziu.

**Roșul de la Humor.** Reprezintă fondul pe care sunt zugrăvite minunatele compoziții murale de pe pereții exteriori ai bisericii mănăstirii. Această culoare are o nuanță caldă plăcută, în stare să anime parcă și mai mult personajele aflate în diferite scene și să încălzească sufletele celor care admiră aceste capodopere de artă medievală.

**Pictorul Toma în chip de luptător neînfricat.** În scena „Asediul Constantinopolului” se poate observa cum unul dintre călăreți iese din cetate și se aruncă în mulțimea asediatorilor păgâni, ucigând pe comandantul dușman. Numele lui, consemnat expres, este „TOMA”, ceea ce în tălmăcirea unor istorici de artă ar însemna că el e chiar autorul frescelor de la Humor.

**Arcanul de la Humor.** Este o scena miniaturală care face parte din compoziția „Intoarcerea fiului risipitor”. Această reprezentare unică în iconografia murală bisericească este compusă din cinci personaje tinere, angajate într-un dans tumultuos care pare a fi „Arcanul”. Cei patru tineri dansatori sunt surprinși într-o frenetică și armonioasă dinamică a dansului popular, în timp ce se țin între ei cu mâinile de brâiele bine strânse la mijloc de talie. În stânga lor, stând pe un scaun, un al cincilea tânăr bate cu înverșunare toba. Interesant este că nici un cercetător al bisericii de la Humor nu pomenește nimic de această compoziție. Mi-a produs o mare surpriză, dar și un sentiment de admirație. Înclin să cred că această pictură este expresia jocului tradițional „Arcanul”, străvechi pe aceste meleaguri. Se pare că autorul frescei l-a iubit foarte tare. Prin el și-a exprimat identitatea ca persoană, dar și ca talent artistic – o formulă originală de a ieși din anonim.

În îndelungata sa existență de șase secole, pe lângă perioadele de înflorire și glorie, mănăstirea de la Humor e încercată de multe primejdii și nenorociri. De trei ori a fost prădată și incendiată, unele anexe i-au

fost grav avariate. Dar dintre toate nenorocirile, cea mai mare i s-a întâmplat în 1785, când i s-a hotărât desființarea și secularizarea averilor.

## Renașterea mănăstirii

Renașterea mănăstirii are loc tocmai peste două secole. În 1991 ea capătă statut de mănăstire de maici. Noul început nu a fost deloc neted. Dimpotrivă, a fost anevoios, întrucât aproape nimic din averea fostei mănăstiri nu s-a păstrat.

Hărnicia și chibzuința proaspătului colectiv de maici, ajutat de episcopie, dar mai ales de enoriașii satului, a dus la realizarea unor obiective materiale importante pentru funcționarea în bune condiții a unei instituții monahale. Astăzi, acest lăcaș, condus cu multă pricepere și autoritate de maica Parascheva, face ca activitatea mănăstirii să se realizeze în condiții optime, ducând la bune aprecieri atât din partea credincioșilor, cât și din partea organismelor ecleziastice.

## Aprecieri

Interesul pentru mănăstirea de la Humor crește odată cu faima câștigată de ea în timp. Despre ea au scris istoricii Nicolae Iorga, Mihai Costăchescu, Aurel Onciu, F. A. Wichenhauser. Criticii de artă Ștefan Balș, Vasile Drăguț, Nicolae Stoicescu, Petru Comarnescu, Gabriel Herea și alții au publicat studii și monografii despre acest monument de artă medievală. Dintre specialiștii străini de renume mondială merită menționați Henry Strzygowski și A. Gabrar.

De-a lungul timpului, sfânta mănăstire a fost vizitată de regele Carol al II-lea, prințul Gustaf Adolf al Suediei, de ministrii Barbu Știrbei, Ion Nistor, Mihai Ralea, de primul ministru Ion Brătianu, de numeroși scriitori, oameni de știință, universitari etc.

Impresiile turiștilor, lăsate în Cartea de impresii și însemnări de la mănăstire, au ca obiect principal frumusețea artistică a acestui edificiu religios, atmosfera de pioșenie și puritate degajată de ceremonialul cultic precum și trecutul istoric al zonei și al poporului român.



Tabloul votiv cu familia domnească a lui Petru Rareș

Foto: wikipedia.org



Dan NICOLAU

## La Cernăuți și dacă n-ai drum, merită să-ți faci

Puțini dintre bătrânii noștri mai au în fumul memoriei Cernăuțiul. Iconarul cernăuțean, Mircea Steinul, l-a numit "orașul dintre cețuri". În ce mă privește, memoria colectivă mi-a lăsat doar câteva șoapte despre un loc de unde bunicii mei... au plecat. Prin 1940.

Dar mai deunăzi am trecut (la propriu!), pentru foarte scurtă vreme, prin orașul pe ale cărui străzi nimeni dintre "ai mei" nu a mai pășit din acel an fatidic. Inedit, straniu, dar nu străin. Cum spunea Topârceanu: "cu ziduri vechi și cu fațade de edificii cunoscute, în care nu știi cine șade..." Un oraș copleșitor, cu aer patriarhal, cu clădiri superbe, străzi înguste, atât de înguste, de parcă nici nu așteptau să vină peste ele secolul XXI (cu greu am putut fotografia perspective ale unor



Strada Rusească, una din puținele care nu se regăsește în faimosul Plan Pitzeli, în configurația de astăzi. Denumirea sa nu are nimic comun cu Rusia, cum, din ignoranță, crede cam toată lumea din oraș. Ea a luat numele bisericii greco-catolice care, fiind frecventată de ucrainenii iniți veniți din Galiția (numiți "ruși" de românii autohtoni și de austrieci), a fost supranumită Biserica Rusească. Pentru a se ajunge la biserică, din Ringplatz s-a trasat o nouă stradă, Russische Gasse, care s-a extins și asupra prelungirii fostului drum al Țurenului.

Foto: Dan Nicolau

Dar istoria densă și învolburată a cetății porcede de la început de Evul Mediu, cu o cetate numită Țețina, situată undeva în apropiere, peste un pârâu numit Clo-cucica ce curge în partea vestică a orașului, pe un vârf de deal înalt cât un munte, numit Țețina. Acum nu mai există decât dealul, în vârful căruia se înalță un turn de televiziune. Lăsată în paragină după retragerea tătarilor



Primăria. A fost construită între anii 1843-1847. La 20 martie 1848, urma să fie inaugurată cu mare fast, dar a intervenit revoluția și evenimentul nu a mai avut loc. La vremea sa, era cea mai înaltă clădire din zonă, cum se pare că este și acum. Turnul înalt slujea și ca foișor de foc.

Foto: Dan Nicolau

clădiri), caldarâm știrb pe ici pe colo, cu multe mirese (era într-o sâmbătă) și flori, forfotă și vibrație. Mașini multe, ca peste tot, o limbă de care sunt străin și, culmea, pregătiri pentru Valentine's Day – flori, baloane, torturi. Până și aici... Dar o Marie, care – văd – mai știe românește pentru că se uită cu coada ochiului la noi, turiștii români, trăgând, curioasă, cu urechea, îmi șoptește, ușor revoltată: "A noastră începe cu slujba celor trei sfinți, la biserică, și se ține de Dragobete...", după care dispare.



Piața Teatrului, păstrând zăpada iernii la început de primăvară calendaristică. Pe timpuri aici era o piață de pește, iar și mai înainte – margine de oraș, cu mai multe cazărmi și depozite de muniție austriece. Mai spre sfârșitul secolului XIX, când construcția urbanistică era în floare, piața s-a învrednicit de numele împărătesei, numindu-se Elisabethplatz. În interbelic s-a numit Piața Vasile Alexandri

Foto: Dan Nicolau





Pe linia de troleibuz, spre fosta stradă a Crinilor (Brâncoveanu, în interbelic), azi Ivan Franko. Farmacia din colț e fosta "Mandelbaum Apotheke"

Foto: Dan Nicolau

mongoli, cetatea moldavă este desfăcută în bucăți de localnici și cărată, piatră cu piatră, în fundații de case. Pe când exista cetatea, Cernăuțiul se afla undeva în vale, la vadul Prutului. Prima atestare a așezării datează din 8 octombrie 1408. Într-o gramotă voievodală, Alexandru cel Bun acordă privilegiile negustorilor din Lemberg (Lvov-ul de astăzi) care făceau negoț pe teritoriul principatului său. Iar vechea stemă a orașului reprezenta un scut roșu, pe fundalul căruia o cetate crenelată lăsa să se vadă, prin poarta larg deschisă, simbolul Moldovei – un cap de bour țintat în frunte (cu stea).

Mai târziu, pe la 1775, Imperiul Habsburgic preia controlul asupra provinciei și, implicit, asupra orașului. Guvernarea austriacă pune accent pe conviețuirea naționalităților ce s-au întâlnit la această răscruce: un conglomerat etnic format din români, ruși (ucrainenii de azi), muscali (rușii de azi), leși, evrei, germani, armeni, unguri, și cine știe câți alții, astfel că interesanta existență a Cernăuțiului incită la mai mult decât la o simplă trecere. Este contactul cu diverse culturi, tradiții și obiceiuri, toate stăruiind parcă să realizeze înțelegerea celorlalte, ca și contactul cu diverse culte, între care religia ortodoxă este majoritară, dar alături de care coexistă romano-catolicii (care-și restaurează acum biserica Inimii Domnului, profanată de sovietici și transformată în arhivă de stat), mozaicii (care au rămas fără templu, transformat de aceiași sovietici în cinematograful), greco-catolicii (care-și au biserica lor, zisă rusească, după denumirea credincioșilor veniți, pe timpul Austriei, din Galiția orientală). Un exemplu elocvent de dialog interetnic și interconfesional îl constituie faptul că între 1864 și 1914, Cernăuțiul a avut mai mulți primari, între care un armean (căruia i s-a ridicat de curând un bust), un român, un polonez, doi germani și doi evrei.



Farmacia "Mandelbaum Apotheke" pe str. Crinilor colț cu strada Mitzkewicz

Sursa: www.lvivcenter.org

Mândria localnicilor este o lungă listă de personalități care s-au născut, au trăit sau au studiat aici, în vechea și noua universitate. Aceasta din urmă ocupă incredibilul complex arhitectonic al vechii mitropolii a Bucovinei, a cărui arhitectură specialiștii o pun alături de cea a Cambridge-ului. Dintre iluștrii oameni născuți la Cernăuți îi amintim pe Paul Celan (1920-1970), evreu de origine, dar scriitor de limbă germană, Carol Miculi (1875-1943), armean, muzician, elev al lui Chopin, Traian Popovici (1892-1946), român, avocat și primar al Cernăuțiului, salvator a mii de evrei cernăuțeni în timpul celui de al doilea război mondial, Radu Grigorovici (1911-2008), după tată român, iar după mamă evreu, fizician, membru al Academiei Române. Dintre cei care au studiat sau au locuit în Cernăuți nu putem să nu-i amintim pe românii Aron Pumnul, Mihai Eminescu, Ciprian Porumbescu, Gala Galaction, Sextil Pușcariu, Grigore Vasiliu Birlic, dar și pe ucrainenii Iuri Fedkovici, Ivan Franko, Olga Kobileanska sau pe Georg Baron de Löwendal, născut în Sankt Petersburg, descendent al regelui Frederic al III-lea al Danemarcei și Norvegiei.

Arhitectura este... am căutat tot felul de cuvinte, dar am rămas la... altfel. Toate liniile unui alt fel de construcție citadină se întâlnesc aici: clădiri viguroase, puternice, dominante, clădiri grațioase, parcă fragile, dar zvelte, gan-guri și pasaje care conturează un strop de mister. Se adaugă bisericile românești și, doar rătăcite în peisaj, câte o clădire nouă, din beton și sticlă la care ajungi tot pe caldarâmul vechi care brăzdează orașul. Dar acestea nu par a aparține orașului.

Iar dacă scriu aceste note de călătorie prevalându-mă de rubrica "Revederi, revelări, reveniri" în mod cert trebuie să revin. Căci la Cernăuți și dacă n-ai drum, merită să-ți faci!



Placa memorială "Mihai Eminescu" de pe zidul fostului Obergymnasium, cu aberanta inscripție privind apartenența poetului la două popoare "distincte" – român și "moldovean"

Foto: Dan Nicolau





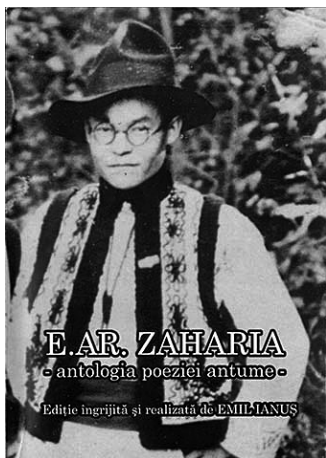
Petru BEJINARIU

## Cărți recente din și despre Bucovina

Așa cum construcția unei case, a unei școli sau biserici, a unui drum, parc sau teren de sport într-o localitate (sat, comună, oraș) reprezintă avere, frumusețe și utilitate pentru oameni, la fel pregătirea și tipărirea unei cărți reprezintă avere, frumusețe și utilitate culturală pentru cetățeni. Și unele și altele conferă identitate comunității, provinciei sau țării, iar cea ce le deosebește nu e decât modul distinct de utilizare. În ultimii ani, în Bucovina interesul pentru carte a crescut, ceea ce înseamnă un progres real pentru societate.

### Iconarul cernăuțean E. Ar. Zaharia, readus în actualitate

Numai cheltuielile de călătorie la Sibiu, pe urmele poetului, cât l-au costat pe Emil Ianuș să pună la punct opera de readucere acasă a scrierilor horodniceanului E. Ar. Zaharia, unul dintre cei mai valoroși scriitori interbelici din Cernăuți. Nu mai vorbesc de truda "scotocirii" prin biblioteci, în special, prin fondurile Bibliotecii Academiei, sau de efortul descifrării scrierilor șterse de vreme, iar unele deteriorate în ultimul hal din cauza condițiilor proaste de conservare. Acest nobil efort denotă devoțiune, interes, pasiune și, nu în ultimul rând, fibră de intelectual autentic. Cele două volume ale lui E. Ar. Zaharia, *Antologia poeziei antume* și *Antologia poeziei postume*, îngrijite de consăteanul autorului, Emil Ianuș, asistat de un alt horodnicean, scriitorul Ion Prelipcean, reprezintă un frumos cadou adus cititorului bucovinean din ambele părți ale provinciei – cea de sud și cea de nord – separate, astăzi, prin frontiere politice. Starea ".la noi în Horodnic..." a avut un rol în asumarea acestui demers. Noi putem doar aprecia acest efort și



a-l recomanda drept model. Dar până la aceste două antologii de autor, a mai existat și o a treia antologie, de grup, *Antologie rădăuțeană*, editată în 1943 la Cernăuți, când E. Ar. Zaharia, încă nu luase calea pribegiei, părăsind pentru totdeauna Bucovina și, într-un fel, scrisul. Cel puțin, sub acest nume. Cităm din poezia Rugăciune, inclusă în istorica antologie rădăuțeană: "Doamne, mult m-ai iubit că m-ai făcut om / Și nu fir de iarbă, gănganie sau pom (...) / Îți mulțumesc că mi-ai dăruit / O mie de simțuri, să simt ce nimeni n-a simțit".

### Un roman american inspirat din viața bucovineanului George Muntean

La Editura Compania din București apare volumul *Șapte în București* de Kiki Skagen Munshi, diplomat american. "Cadrul romanului e dat de viața lui George Muntean, care s-a născut în Bilca și pentru care pierderea nordului Bucovinei a rămas o rană vie. Soția sa, Adela Popescu, a avut bunăvoința și răbdarea de a-mi încredința multe lucruri din experiența sa, așa cum au făcut-o și mulți oameni din Rădăuți și din Bilca – scrie autoarea Kiki Skagen Munshi. Romanul începe cu descrierea copilăriei lui Fane, la Bilca, și a colegului de bancă la școala din sat, Carol. Se vorbește mai apoi despre adoptarea copilului evreu Mendl care devine Mihai și văr cu Fane. Fane urmează liceul Hurmuzachi din Rădăuți – "cel mai bun liceu din Bucovina acum, după ce am fost împărțiți în două". După evocări din anii de liceu, autoarea trece la descrierea momentului despărțirii celor trei colegi. Mihai pleacă la studii la Moscova. Carol, preocupat de cinematografie, se înscrie, ca și Fane, la Facultatea de filologie și istorie București. La absolvire, Fane este încadrat la Institutul de istorie ca cercetător. Sunt evocate



și alte aspecte din viața celui care a fost George Muntean, prototipul lui Fane din roman. O carte frumoasă, înșiruitoare de momente interesante din viața bucovinenilor, scrisă într-un stil curgător și plăcut.

### Muzeograful Ioan Grămadă, reper de identitate bucovineană

Editura PIM din Iași scoate, în 2014, cartea *Pe meandrele vieții* de muzeograful câmpulungean Ioan Grămadă. Cartea cuprinde șase capitole – ”Mesaje pentru Ioan Grămadă, la 70 de ani”, ”Cu dor și drag de Bucovina”, ”Povestiri la gura sobei”, ”Pe meandrele vieții”, ”Personalități, vizitatori și impresiile lor” și ”Meditații și reflecții despre viață”. Gândurile și impresiile colaboratorilor, prietenilor și cunoscuților despre Ioan Grămadă, incluse în primul capitol, creează portretul unui incurabil optimist, admirator de frumos exemplu și reper de identitate bucovineană. Tot aici aflăm că Muzeul Etnografic ”Ioan Grămadă” cuprinde peste 9000 de piese expuse în paisprezece încăperi și în alte câteva spații adecvate – o adevărată avere culturală pentru Bucovina, ca și pentru România. Ioan Grămadă e un om umblat printre muzeele etnografice din Rădăuți, Suceava, Fălticeni, Vatra Dornei. El a avut ce prelua din experiența funcționării Muzeului tehnicilor populare bucovinene ”Samoil și Eugenia Ioneț” din Rădăuți, cu vechime și valoare, un adevărat reper în cultura populară bucovineană.



### Un sat sub pecete domnească, descris de parohul său

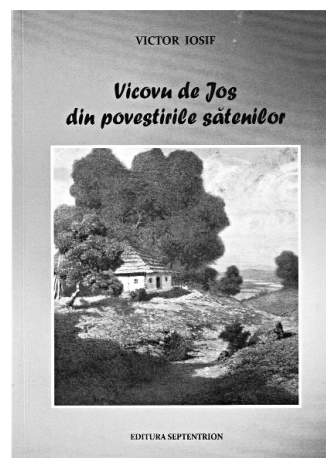
Comuna Grănicești a beneficiat de truda preotului Constantin Hrehor, doctor în teologie, care publică, sub egida Institutului academic ”Bucovina” din Rădăuți, monografia *Grănicești un sat sub pecete domnească* (Editura Timpul, Iași, 2014), o lucrare masivă, de 935 de pagini, cu multe și interesante date privind vechea așezare bucovineană. După o descriere a cadrului geografic, autorul trece la prezentarea aspectelor de viață social-economică și culturală. Istoricul comunei, prezentul ei, oamenii locului, faptele acestora fac obiectul unui discurs publicistic cu frumoase descrieri și minunate acolade lirice. Și acest lucru nu e de mirare, pentru că autorul este și poet, ba chiar unul dintre cei mai

cunoscuți în Bucovina, membru al Uniunii Scriitorilor din România. Cărțile sale de poezie sunt foarte apreciate de critica literară. Stilul scriitorului se simte și în această masivă monografie a comunei pe care o păstorește cu har de câteva decenii. Nu rămân neevocați nici oamenii de seamă ai locului: acad. Radu Tudose, profesorii universitari Margareta Țibu, Mardarie Sorohan, Toader Gherasim, Neculai Chițan, artistul plastic Nicolai Moroșan ș.a. Cartea câștigă în valoare și prin aspectul ei grafic deosebit, prin bogata iconografie pe care o conține.



### Povestea Vicovului de Jos, din spusele sătenilor

Istoria în date, fapte, locuri și oameni o găsim cu adevărat și în mod concret în monografia. Una din recente monografii bucovinene este *Vicovu de Jos din povestirile sătenilor* a profesorului Iosif Victor (Rădăuți, Editura Septentrion, 2014). După prezentarea geografiei locului, care ”se suprapune pe zona de contact dintre Depresiunea Rădăuți și Obcina Mare”, adevărată metaforă orografică, urmează un alt capitol de mare interes care privește istoria localității. Interesantă este evocarea perioadei austriece, a vremurilor de război, a anilor de dictatură comunistă și de rezistență în munți cu oameni precum Vladimir Macoveiciuc sau Vasile Motrescu. Elevate relatări privesc biserica ortodoxă, cu slujitorii ei, și școala, cu dascălii săi. Frumos redate în paginile monografiei sunt tradițiile, obiceiurile și datinile, de la botez până la înmormântare. În capitolul final, ”Noi și înaintașii”, sunt evocate personalitățile din această comună care a dat țării oameni de știință și cultură, scriitori, artiști, luptători împotriva regimului comunist, pedagogi și manageri în educație: Petre Spănu, membru corespondent al Academiei Române, Domițian Spănu, profesor universitar, Ion Roșca, scriitor, Eugen Drăguțescu, ar-





tist, Sofia Vicoveanca, inegalabilă interpretă de muzică populară, Pavel Țugui, profesor, filolog, istoric, cercetător literar, Stelian Cârștean, folclorist, Vasile Ișan, rector al Universității "Al. I. Cuza" din Iași, ș.a.

### Memorii cu elemente de Bildungsroman

Cartea autobiografică a lui Traian Rei, *File de viață* (Editura Septentrion, Rădăuți, 2014) evocă un mod de viață specific societății românești dintr-o perioadă de "transformări fundamentale, cu consecințe care se răsfrâng puternic asupra viitorului". Autorul ne vorbește

despre părinți, colegi de liceu și de universitate, despre elevi, învățători, profesori, directori și inspectori școlari, cu care a lucrat alături mai mulți ani de zile, evocă evenimente, descrie situații. Om cu darul scrisului, își face testamentul în versuri: "Când voi pleca/și te va dura pustiu/din jurul tău/și vei vedea/că trec zilele,/lunile,anii/și uit să mai vin,/să mă cauți/undeva într-o carte."

Tot autobiografică este și cartea învățătoarei Maria P. Boghiu, *Mai am ceva de spus...* Autoarea descrie cariera sa didactică, face referire la unii colegi, profesori, elevi, evocă momente din viața de familie, amintește de părinți. Concluziile au un substrat pedagogic și pot fi utile cititorului. Povestea vieții începe cu amintiri din anii de școală, relatate cu sensibilitate feminină și cu frumusețe lirică: "Mă cheamă ilustrațiile acelea frumos colorate din *Abecedar* și din *Tăblița stând cuminte pe bancă* (mică minune făcută din ceramică)". A așeza în pagini de carte fapte din viață, a păstra stări de sensibilitate și fidelitate față de vorbe, atitudini și demersuri didactice și a fi om e o virtute și o împlinire. Maria P. Boghiu e un exemplu de dăruire și de aleasă trăire spirituală.

### Un harnic autor nonagenar

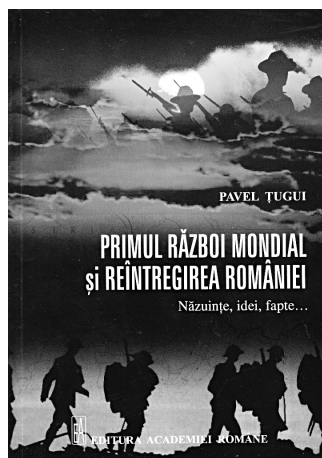
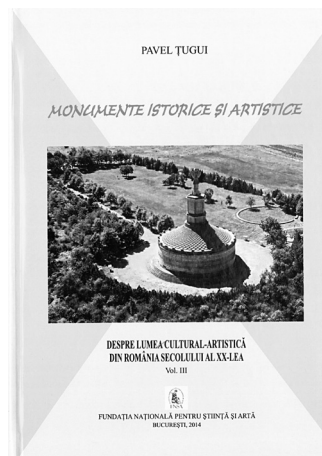
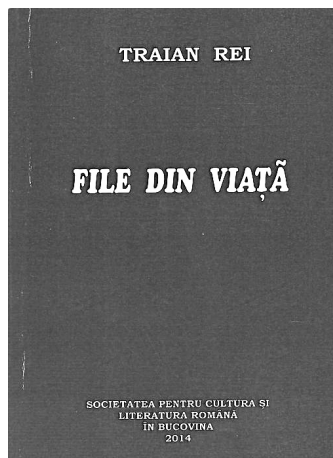
Profesorul Pavel Țugui publică în 2014 două lucrări, ambele de o neprețuită valoare istoriografică și culturală: *Monumente istorice și artistice* (București, Fundația Națională pentru Știință și Artă) și *Primul război mondial și reîntregirea României* (București, Editura Academiei Române). În capitolul despre monumentele de cultură din regiunea Suceava, autorul aduce în prim

plan monumente geologice, de arhitectură, de artă plastică (precum busturile lui Simion Florea Marian și Ciprian Porumbescu), de istorie (Stâlpul lui Vodă, mormântul lui Ciprian Porumbescu, Moara lui Papir ș.a.). Povestea Tezaurului României evacuat și depozitat în Rusia în anii primului război mondial este obiectul unui alt capitol incitant care cuprinde 17 pagini de carte. Cred că nicăieri altundeva nu există atâtea date despre acest tezaur, cu o atât de temeinică acoperire documentară și cu o atât de exactă prezentare a personalităților implicate pe parcursul anilor în problema retrocedării acestuia.

Bucură optimismul autorului, care crede că există încă posibilități reale de readucere în țară a acestei averi naționale. Colegul nonagenarului profesor, istoricul Nichita Adăniloie, publică în acest număr de revistă o cronică la aceste două cărți.

### Gheorghe Dolinski, secretar al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, la sfat cu semenii săi

Tot în 2014, la editura "Ion Prelipean" din Horodnic, apare volumul *La sfat cu semenii mei*, avându-l ca autor pe profesorul din comuna Arbore, Gheorghe Dolinski. Cartea este prefațată de L. D. Clement, ziarist la cotidianul "Crai Nou" din Suceava. Cele 282 de





pagini cuprind zece capitole: I - Sfânta noastră credință ortodoxă, II- Mihai Eminescu și limba română, III - Cinstind istoria neamului românesc, IV - Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, V - Păstrând tezaurul strămoșesc, VI - Avem un tineret minunat, VII - Personalități, VIII – Prezentare de cărți, IX - Din evenimentele cetății, X - Viața sindicală. Într-un cuvânt de încheiere, autorul aduce interesante mărturii despre interlocutorii săi, în jurul cărora se țese povestea cărții. Menționez că lucrarea cuprinde doar o parte din articolele publicate, în ultimii 4-5 ani, în ziare locale și centrale, începând de la “Săptămânalul de Rădăuți” și terminând cu “Tribuna învățământului”. Câteva din reportajele autorului au fost găzduite și de revista Societății pentru cultură (al cărei secretar este de mai multă vreme), ”Mesager bucovinean”.

### Alte titluri de carte bucovineană, demne de reținut

Cunoscutul scriitor Matei Vișniec, originar din Rădăuți și trăitor la Paris, publică în 2014, la Editura Cartea Românească, volumul *Negustorul de începuturi de roman*, încărcat de idei și date culturale valoroase.

Profesorul Daniel Hrenciu continuă să scrie despre minoritarii din Bucovina. De data aceasta, el consacră o carte evreilor bucovineni, *O istorie care se stinge: Evreii din Rădăuți* (Editura Hoffman, 2014), lucrare cu valoare documentară deosebită, lansată în luna mai la Templul Evreesc din Rădăuți.

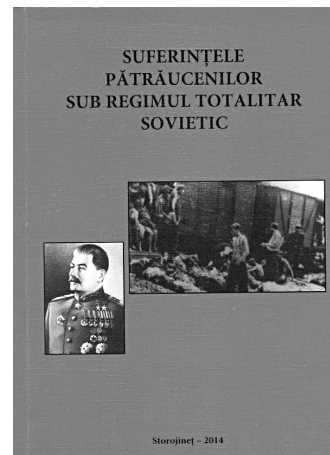
Deosebit de valoroase sunt relatările universitarului de la Cernăuți, Ilie Popescu, despre *Suferințele pătrăucenilor sub regimul totalitar sovietic*. Cartea apare la Storojineț, în 2014. Conferențiarul Ilie Popescu a fost unul dintre cei care a suportat, împreună cu familia, grozăviile deportărilor săvârșite de regimul stalinist.

Aceeași tematică o are și lucrarea *Cartea durerii*, în trei volume, dintre care ultimul a văzut lumina tiparului în 2014. Coordonatorul ei este fostul arhivar Petru Glier, actualmente director al Centrului de cercetări istorice și culturale din Cernăuți, care funcționează pe baze obștești. Printre autori se află: Mircea Duzineanu, Bogdan Grior, Nicolae Iordachi, Constantin Moroșanu, Nicolae Nicolovici, Ștefan Rotaru, Elena Stadnic, Roman Stadnic și Maria Zaboloțchi. Cartea apare la editura DrukArt din Cernăuți. Cărturarul bucovinean Dumitru Balan va analiza aceste trei volume

în două din numerele viitoare ale revistei Mesager bucovinean.

Dumitru Brădățan publică lucrarea 60-90-60, *Manual soft... de înțelepciune alternativă* (Suceava, Editura Accent Print, 2014).

Despre conținutul celor două volume ale profesorului Gheorghe Schipor, *Domeniul Rădăuților, parte a Fondului bisericesc ortodox-român al Bucovinei* (Suceava, Editura George Tofan, 2014) și *Victor Schipor, inventator și profesor* (Suceava, Accent Print, 2014), vorbesc înseși titlurile. Tot de la sine vorbesc



și titlurile altor două lucrări despre viața rădăuțeană scrise de profesorul Gavril Crăciun: *Sistemul social-politic rădăuțean în perioada 1990-2014* (Horodnic, Editura “Ion Prelepcean”, 2014) și *Oameni și locuri* (Suceava, Editura Little Lamb, 2014). Acestea ne prezintă amănunte interesante despre istoria comunității, despre activitatea unor persoane publice locale, despre fosta Gospodărie de partid care a funcționat în Gălănești în perioada 1970-1990 și despre alte aspecte ale vieții economice și culturale ale ținutului.

Cartea memorialistului și cercetătorului literar Eugen Dimitriu, *Scrisori bucovinene* (Suceava, 2014) adună în 591 de pagini o avere de informații și mărturii despre activități și proiecte culturale în care au fost antrenate personalități de frunte ale culturii din România. ”Autorul, scrie în prefață prof.univ.dr. Elena-Brândușa Steiciuc de la Universitatea ”Ștefan cel Mare” din Suceava, adună într-un volum scrisorile cu tematică bucovineană, trimise și primite, în cea mai mare parte, pe parcursul deceniilor în care a activat ca muzeograf”.

O carte cu mare încărcătură culturală și cu multă informație istorică publică bucovinencele Doina Cernica (Suceava) și Maria Toacă (Cernăuți). Cartea se numește *Dulce de Suceava. Amar de Cernăuți* și apare la Editura Mușatinii din Suceava, în 2014, ca și toate celelalte titluri prezentate la această rubrică. *Mesager bucovinean* publică în acest număr o cronică la interesanta lucrare a celor două publiciste reprezentând, fiecare în felul său, sudul și nordul Bucovinei.

## O viață dedicată ținutului Herța Ion Gherman (1920-2013)

Au trecut doi ani de când Asociația culturală "Ținutul Herța" s-a despărțit de președintele ei fondator, prof. dr. doc. Ion Gherman. Ceea ce a făcut el pentru cunoașterea istoriei recente a ținutului Herța, începând cu anul de tristă amintire 1940 până în clipa morții sale din 10 august 2013, nu are egal în istoriografia acestui teritoriu pe care l-a părăsit în 1944 cu ultimul tren ce ducea spre Dorohoi. A pledat pentru cauza ținutului Herța cu conștiința clară că pledează pentru propria cauză sau, cum spuneau latinii, *pro domo*.

S-a născut la 6 ianuarie 1920 în comuna Pilipăuți, județul Dorohoi (astăzi, raionul Herța, regiunea Cernăuți). Tatăl său, țăran ca toți ceilalți consăteni, era cantor la biserică. A pătimit din cauza refugiului fiului său în România, fiind deportat, de unde i s-a tras sfârșitul prematur. Fiul său l-a avut o viață pe conștiință, considerându-se vinovat de această moarte.

După anul 1989, Ion Gherman s-a angajat cu tot potențialul său intelectual, cu toată energia spiritului și cu întreaga devoțiune românească în sprijinul românilor din ținutul său de baștină aflat din 1944 sub stăpânirea statului sovietic, iar din 1991, sub stăpânirea statului ucrainean.

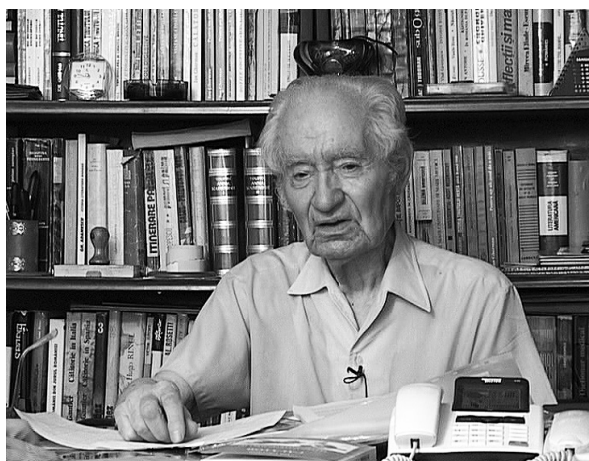
A fost unul dintre marii seniori ai medicinei române, ai învățământului și cercetării medicale românești. Studiile secundare le-a făcut la Hotin, iar cele universitare la Cluj (1948). În 1971 își ia doctoratul. Devine un specialist reductabil de valoare internațională în parazitologie clinică. Timp de trei decenii (1960-1990) lucrează la Spitalul clinic Fundeni - Centrul de gastroenterologie, unde ajunge șef de secție. În deceniul

următor este profesor și șef de catedră (Parazitologie) la Universitatea din Kinshasa (Zair, Africa) și la Universitatea Ecologică București.

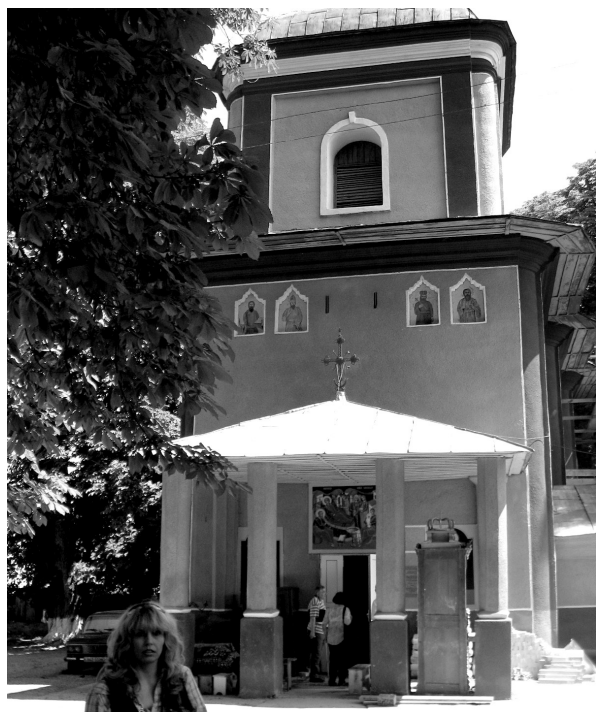
Este autor a peste 350 de lucrări științifice, 30 de monografii de specialitate, membru al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști Români (S.M.S.P.R.), cu o bogată colaborare la publicațiile „Viața Medicală”, „România Liberă”, „Curentul”, „Cotidianul”, „Mesager bucovinean” ș.a., membru al unor societăți și academii internaționale de mare prestigiu: L'Union Medicale Balkanique (București, 1962), Société de Pathologie Comparée (Paris, 1967), Société de Pathologie Exotique (Paris, 1967), Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene (Londra, 1973), Association Européenne et Méditerranéenne de Proctologie (Paris, 1977), The New Academy of Sciences (New York, 1979). În țară, este ales vicepreședinte al Societății de Parazitologie și este desemnat redactor șef al revistei de specialitate.

Activitatea științifică i-a fost răsplătită cu numeroase medalii și distincții naționale și internaționale: „Medalia de Argint”, pentru merite științifice, decernată de Academia națională

de Medicină (Paris, 1967), „Medalia de aur”, decernată de Societatea „Crucea Roșie” a României (București, 1982), „Diploma de apreciere și gratitudine”, din partea Fundației Culturale „Dr. Petrassievici” (Lugoj, 1996), Premiul I din partea Ligii Naționale pentru Integrare Europeană (L.N.I.E.), pentru lucrarea „Igienizarea și salubritatea localităților” (Cluj, 1997) ș.a. A fost membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina - Filiala București, din anul reactivării acesteia (1990), și al Asociației Culturale „Pro Basarabia și Bucovina”, pe care a și condus-o o scurtă vreme.







Biserica "Nașterea Maicii Domnului" a fostei mănăstiri de călugări din Mogoșești (1818-1864), ridicată în anul 1818 de monahul Sava Holban, cu sprijinul fratelui său, Ilie Holban, vel-ban, și sfințită de Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costachi. Monument istoric medieval, marcat printr-o placă așezată de Asociația Stindard din România, cu sprijinul Departamentului pentru Relații cu Românii de Pretutindeni al Guvernului României, Fundația "Gheorghe Asachi" din Herța, Consiliul Raional Herța și Primăria comunei Mogoșești din ținutul Herței.

Ca președinte al Asociației culturale "Ținutul Herța", cu care și-a identificat practic existența postdecembristă, a pledat pentru restabilirea adevărului istoric privind soarta pământului natal. Chiar în 1991 publică, pe banii săi, lucrarea Ținutul Herța. Tot cu mijloace financiare proprii editează și cărțile care au urmat, aproape toate dedicate istoriei recente a meleagului natal: *Istoria tragică a Bucovinei, a Basarabiei și a Ținutului Herța* (1993), *Cronica Ținutului Herta - pământ dintotdeauna românesc* (București, Editura Viața Medicală Românească, 1996), *Cartea albă a unor vechi teritorii românești condamnate la uitare* (București, Ed. Cerna, 1999), *Românii din jurul României*, (București, 2003), *Ținutul Herța, pământ vechi și autentic românesc, victimă a unei nedrepte înstrăinări* (coautor și coordonator, 2009), *Reîntregirea. Lumini și umbre în trecutul și prezentul românesc* (București, 2010), *Bătrânețea și genocidul nu exclud o posibilă prosperitate și renaștere națională. De ce nu pot să mor frumos și împăcat* (București, 2011) ș.a.

În curtea bisericii Precupeții Noi din București, asociația condusă de Ion Gherman a ridicat o cruce și a instalat o placă „în memoria ostașilor români din Ținutul Herța, Nordul Bucovinei și Basarabia care s-au jertfit pentru eli-

berarea pământului strămoșesc”. Și aceste monumente au fost realizate pe cheltuiala marelui patriot Ion Gherman.

La mormântul său din cimitirul mănăstirii „Mărcuța” din București străjuiește un tei uriaș al cărui trunchi scorburos și măcinat de timp pare să confirme aceste gânduri scrise ca subtitlu pe ultima sa carte: „De ce nu pot să mor frumos și împăcat”. Ca să poată muri împăcat, ar fi vrut să-i vadă mai întâi împăcați cu o soartă mai bună pe herțenii săi de acasă.

Ne-am întâlnit, câțiva herțeni și bucovineni, la profesor acasă, pe strada Mașina de Pâine din București, cu câteva luni înainte de a fi plecat la cele veșnice. Ne-a mărturisit că are încă două proiecte de realizat: o troiță pentru herțenii său rămași pe câmpul de bătaie la cotul Donului și o criptă la Pilipăuți, unde să fie înmormântat. Nereușind să le realizeze pe pământ, le-a luat cu sine la ceruri, să le pună în grija divinității.



Crucea-monument din curtea Catedralei din Herța, ridicată în memoria victimelor deportărilor din anii 1940-1941 și de după 1944, printre care s-a aflat și cântărețul bisericesc din satul învecinat, Pilipăuți, tatăl profesorului Ion Gherman, fost președinte al Asociației culturale "Ținutul Herța" din București

Notă

\* Fotografiele din această pagină și comentariile alăturate sunt făcute de Lt.col. lector (rz) Alexandru Teodoreanu, coordonator al programelor culturale ale asociației "Stindard" din București.



## Nicolai Pomohaci (1930-2014)

Ne-a părăsit profesorul Nicolai Pomohaci, președintele Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, perioada 2012-2014, directorul revistei noastre, *Mesager bucovinean*.

Rămânând fără președinte după decesul din ianuarie 2012 a colonelului George Galan, Filiala și-a îndreptat privirile spre vicepreședintele Nicolai Pomohaci ca potențial lider. Și nu numai pentru că avea în spate o bogată activitate de administrator, ci și pentru că era o personalitate și un om de onoare pe care te puteai bizui. Filiala avea mai mulți profesori universitari, dar nici unul cu notorietatea lui Nicolai Pomohaci. Fost rector și vicepreședinte al Consiliului Rectorilor din România, oenolog de marcă, om al scrisului, autor al mai multor schițe autobiografice adunate în 4 volume și al unor note de călătorie, adunate în 3 volume, Nicolai Pomohaci se impunea prin erudiție, experiență managerială, probitate profesională, omenie, cumsecădenie și modestie. Într-un cuvânt era candidatul cel mai potrivit pentru funcția de președinte al Filialei. De aceeași părere era și președintele Societății, ing. Mircea Irimescu. Dar știam cu toții că va fi greu să-l convingem să accepte propunerea noastră. Era membru al mai multor consilii științifice, jurii naționale și internaționale, comisii academice, președinte al mai multor societăți profesionale împrăștiate prin țară, îndrumător de teze de doctorat, mai pe scurt, era un om peste măsură de ocupat. Împovărat de griji, știam că nu are nici un chef să-și mai ia încă una pe cap. Pe de altă parte, nimeni dintre noi nu putea să-l egaleze ca potențial conducător al Societății. De aceea, am hotărât să perseverăm.

Cu delicatețe, l-am invitat la o cină, la restaurantul Cercului Militar din București, unde aveam obișnuința să ne mai adunăm, iar câte odată și să petrecem ca lumea, după vreo ședință sau o altă acțiune a Filialei. Fostului președinte, ofițer în rezervă, îi plăcea acest loc. Nu am rezervat dinainte masa, pentru că știam că, nefiind o zi de sărbătoare, vor fi suficiente mese libere. Mircea Irimescu, pe atunci parlamentar, la fiecare început de

săptămână venea la București și nu trebuia să facă un drum special, de la Rădăuți, pentru a ne întâlni în acest format. Ca să fim mai persuazivi, am zis că e bine să ne întrunim în patru, al patrulea fiind prof. univ. dr. Dumitru Balan, vicepreședinte al Filialei. Cu Mircea, am convenit că, în cazul în care nu reușim să-l convingem pe Nicolai Pomohaci, îl rugăm pe profesorul Balan, om cu o reputație la fel de bună în Filială, să accepte propunerea.

Până a aduce chelnerul vinul și gustarea, am antamat discuția. Bineînțeles, profesorul Pomohaci ne-a înșirat toate funcțiile pe care le deținea în diverse consilii, comisii, societăți profesionale, academii și paraacademii, argumentând că este extrem de ocupat și că nu ar vrea să ne încurce. De aceea, zise el, a ar fi mai bine să căutăm o altă candidatură.

Noi am încercat să-l convingem că nu-l vom solicita mai mult decât colegii din comisiile și consiliile pe care ni le-a enumerat, numai să accepte propunerea noastră. Atunci, domnia sa a venit cu un argument imbatabil. Ne-a anunțat că se mută la Rădăuți, unde și-a cumpărat o vilă. Ce era să mai zicem? Ne-a dezarmat! Oarecum resemnați, l-am mai întrebat, din curiozitate, dacă și-a scos la vânzare apartamentul din București. Cum nu știa să mintă, ne-a spus adevărul: "Deocamdată îl mai păstrez, până amenajez casa și grădina". Apoi, deocamdată fiți și președintele nostru!", l-am rugat într-un glas. S-a uitat la noi, zâmbind. Îi plăcu modul în care i-am speculat expresia. Apăru momentul potrivit

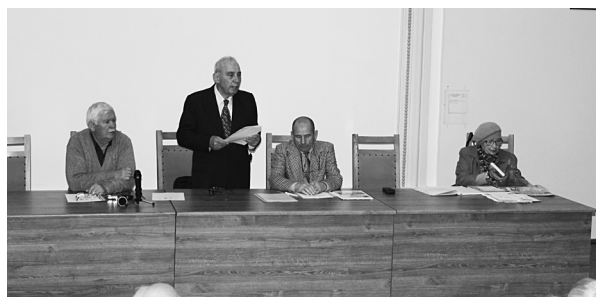
pentru ca cineva dintre noi să zică: "Gata, am hotărât!" Și așa a rămas. Adunarea Generală de dare de seamă și alegeri, convocată la o săptămână după discuția noastră, l-a ales în unanimitate președinte.

Despre activitatea președintelui Nicolai Pomohaci din primul mandat de lider al Filialei, revista noastră, *Mesager bucovinean*, a relatat în numărul precedent, la rubrica "Din viața Filialei". În actualul număr, secretara societății, prof. Antoaneta Lucasciuc, trece în revistă, la aceeași rubrică, realizările Filialei din al doilea mandat, iar prof. univ. dr. Dumitru Curcă, succesorul său în postul de președinte, îi descrie amănunțit viața și activitatea într-un bine documentat studiu. De aceea, nu mă voi lungi, ci voi pune punct cuvântului adio. Nu



*Președintele Pomohaci deschide, la 28 noiembrie 2013, Luna Bucovinei care se va încheia cu Ziua Bucovinei, 28 Decembrie, decretată recent sărbătoare oficială. Pentru Profesorul Pomohaci ea va fi o dublă sărbătoare, pentru că, în chip fericit, ea coincide cu ziua sa de naștere. O va sărbători cu toată societatea, organizând după Adunarea Solemnă o masă de protocol. Fa fi ultima sa dată de naștere pe care o va prinde în viață. Peste un an Societatea îl va comemora printr-un simpozion științific.*

*Foto: Mihai Onciul*



La Adunarea Generală din 8 mai 2014, se retrage de la conducerea Filialei, anunțând că, din motive de sănătate, nu mai poate candida pentru un nou mandat. Aula "Aurel Popoviciu" a Facultății de Medicină Veterinară

Foto: Mihai Onciul

înainte, însă, de a remarca două calități extraordinare ale neprețuitului coleg care ne-a părăsit. Mai întâi, aceea de a fi fost un președinte fără orgolii (nu știa ce e fudulia). Apoi, aceea de a fi fost un altruist cum rar se întâmplă în lumea noastră, în care căpătuiala și spaga sunt la ordinea zilei. Am fost martor când a plătit onorarii din buzunar unor studenți "de dincolo de cordon" invitați să participe cu programe artistice la diverse activități ale Filialei.

Inimă largă, de român adevărat, i-a găzduit ani la rând, când era rector, în căminele de la agronomie, cu tot cu familia și copiii, când era cazul, pe mai mulți bucovineni nordici veniți la studii universitare sau post-

universitare, nu neapărat horticole sau veterinare. Unii erau doctoranzi la drept, ca Eugen Patraș, alții la istorie, ca Ilie Luceac, alții la medicină sau arhitectură etc. Toți au beneficiat din plin de bunătatea proverbială a rectorului Nicolai Pomohaci. Fără nicio răsplată, doar cu mulțumiri verbale, unicele pe care le accepta. Răsplata însă va veni înzecit, de sus, din ceruri, de unde, sunt sigur, el tot ar mai dori, ca în viața pământescă, să sară în sprijinul celor neajutorați.



Alături de nonagenarul Pavel Țugui, la o ședință de Filială ținută în toamna anului 2011, la Universitatea Biotera, unde, fiind profesor, făcea și oficiul de gazdă.

Foto: Mihai Onciul

## Viorica Ghiea (1942-2015)

Am cunoscut în Societate mai mulți oameni Adelați și modești, dar parcă nici unul de modestia și delicatetea Vioricăi Ghiea. Ne-am văzut prima dată, bănuiesc, în drum spre Cernăuți, la începutul anilor 90, când Filiala organiza dese excursii în capitala Bucovinei. Doamna Viorica era nelipsită de la toate aceste peripluri bucovinene. Avea bunicul înmormântat la Cernăuți, în Cimitirul Horecea, zis astăzi Cimitirul vechi sau, mai nou, Cimitirul central. Înarmată cu un aparat de fotografiat făcea poze peste poze, la cripta bunicului Vasile Găină (mare teolog), la intrarea în fosta Reședința Metropolitană (unde, în interbelic, la celebra Facultate de Teologie, funcționase, ca profesor de exegeză, bunicul ei pe linie paternă), în fața fostei case a doctorului Isidor Bodea de pe strada Domnească (unde, în 1942, a văzut lumina zilei), în fața Palatului național al românilor (azi, doar parțial, sediu al Societății "Mihai Eminescu"). De la ea mi-au rămas câteva poze cu valoare istorică, printre care și o fotografie de grup cu președintele de onoare al Societății, profesorul Vladimir Trebici (pe atunci încă neacademician), la mormântul lui Aron Pumnul, cu juristul Radu Econo-

mu, scriitorul George Muntean, colonelul George Galan (pe atunci secretar la "Pro Basarabia și Bucovina") și cu alți regretați seniori ai Societății în diverse locuri memorabile din capitala Bucovinei.

Firavă, dar iute de picior pe străzile Cernăuțiului, se retrăgea, revenind la București, într-o smerenie totală. Multă vreme a stat în umbră. Nu-i plăcea să se expună, cu atât mai mult să se impună. Dar pe parcurs, văzând că Filiala își împuținează rândurile, că mulți seniori și distinse doamne au trecut la cele veșnice, a făcut un pas în față, devenind mâna dreaptă a președintelui Galan în organizarea activităților Filialei. Ani la rând a răspuns de închirierea sălilor pentru ședințe, unele dobândindu-le cu titlu gratuit, ba la liceul Lazăr de lângă parcul Cișmigiu, ba la școala generală "Elena Văcărescu" de lângă Piața Romană, ba la Muzeul Național de Istorie de pe Calea Victoriei. Nu odată a obținut, prin demersuri din partea Societății, sala de spectacole de la AGIR, dar asta numai de zile mari, precum Ziua Marii Uniri. Sala Dalles, unde Filiala obișnuia să-și țină ședințele la începuturi, nu mai era solicitată de pe vremea președinției lui George Muntean. De Paști sau Crăciun, de ziua



Viorica Ghiea, la cripta bunicului, Vasile Găină, cunoscut ca celebru profesor de teologie la Universitatea din Cernăuți, înmormântat pe Aleea românească a vechiului cimitir Horecea din capitala Bucovinei. Fotografia are și un text pe verso: "24.V.1994. În sfârșit acasă la Vatra strămoșească. Pios omagiu adus străbunilor. Viorica"

Mărțișorului sau cu alte ocazii mai deosebite, Viorica Ghiea, ca și Maria Nicolae, Viorica Panaitescu și câte alte doamne distinse din Societate, aduceau cu ele, pentru masa de protocol, pe lângă vinul adus de domni, și câte un cozonac de casă sau alte bunătățuri preparate ca pe vremuri în Bucovina.

I-am solicitat odată un interviu pentru "Mesager bucovinean". Atunci am aflat că are dublă origine românească: după tată (medic) se trăgea dintr-un neam de bucovineni, iar după mamă (profesoară de română), dintr-un neam de aromâni din munții Pindului. S-a născut la Cernăuți, în casa doctorului pediatru Isidor Bodea, de pe Strada Iancu Flondor, cu fiul căruia, Cornel, tatăl Vioricăi, Iulian Găină, legaseră o trainică prietenie. Tatăl era chirurg obstetrician și ginecolog. În interbelic, fusese redactor șef la revista "Bucovina medicală", al cărei director era doctorul Ion Nandriș, cel din urmă președinte al Societății la Cernăuți.

În 1944, familia doctorului Găină s-a refugiat la Slatina-Olt, împreună cu Spitalul din capitala Bucovinei. Fiind plecat pe frontul rusesc și căzând prizonier în Crimeea, tatăl Vioricăi a ajuns în România ceva mai târziu. La Slatina Viorica a făcut primele patru clase primare. De la Slatina, familia s-a mutat la București, unde doctorul Găină a primit un post la maternitatea Giulești,

căreia i-a fost apoi mult timp director. La București își continuă studiile secundare la liceul Gheorghe Lazăr de lângă Cișmigiu, apoi se înscrie la Facultatea de Biologie a Universității București (1960-1965).

În capitală, familia Găină a stat o vreme cu chirie, prin cartiere lăturalnice, până ce s-a mutat "la șosea", în casa lui Ilie Torouțiu, mare patriot bucovinean, care deținea la București cunoscuta tipografie "Bucovina". Invitat de doamna Viorica, am vizitat această casă situată pe o stradă din spatele clădirii guvernului, cu puțin timp înainte ca ea să se fi îmbolnăvit de cea mai crâncenă boală care seceră din ce în ce mai multă lume. Mi-a povestit atunci drama familiei Torouțiu, cum distinsul cărturar, nemiindurând calvarul comunist, și-a pus capăt zilelor, urmat de soție, lăsând vorbă, prin testament, ca familia doctorului Iulian Găină, cu care era prieten încă de la Cernăuți, să se mute în casa sa.

O boală incurabilă, care veni dintr-o dată peste ea, nu i-a mai permis, în ultimii ani de viață, să participe la acțiunile Societății, de la care, mai înainte, era nelipsită.

Viorica Ghiea nu prea obișnuia să vorbească despre cariera sa profesională. Dar știam că este biolog și că a lucrat în cercetare, fiind și cadru didactic (asistentă universitară) la Catedra de Fiziopatologie a Universității de Medicină și Farmacie "Carol Davila" din București. A publicat peste 60 de lucrări științifice de specialitate.

A fost căsătorită și a avut doi copii, o fată și un băiat. Fiul se stabilise, de un timp, în Canada și ea, ca mamă iubitoare, îi ducea mereu dorul. Fiica, Iuliana, căsătorită Belegante, rămase lângă părinți, în București, locuind în fosta casă a lui Torouțiu. Am cunoscut-o la înmormântare. O doamnă la fel de vrednică și de săritoare ca și mama ei.



George Galan și Ștefan Hostiuc, de Ziua Limbii Române, în fața primăriei orașului în care s-a născut. Cernăuți, duminică, 17 septembrie 1995

Profund religioasă, Viorica Ghiea, a trecut la cele veșnice cu conștiința împăcată că și-a îndeplinit pe deplin misiunea pământească. A servit cu devoțiune cauza Bucovinei, urmând exemplul părinților și strămoșilor. Plecată pe neașteptate dintre noi, îi vom simți mereu lipsa.

**Ștefan HOSTIUC**



**Stefan HOSTIUC** (n. 28 decembrie 1951, com. Mahala, r-nul Sadagura, reg. Cernăuți). Studii: Universitatea de Stat din Cernăuți, Facultatea de Filologie, secția română (1969–1976). Crainic la Radiodifuziunea ucraineană (1975–1985), lector la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității din Cernăuți (1985–1990), redactor la revista «Glasul Bucovinei», București-Cernăuți, editată de Fundația Culturală Română (1994–1999), redactor șef adjunct al revistei «Septentrion Literar», editată de Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți (1999–2008), redactor șef al revistei «Mesager bucovinean» (din 2013 până în prezent). Poet, eseist, publicist, traducător. Autor al volumului «Scriitori români din nordul Bucovinei» (București, Editura ICR, 2005). Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (din 1995) și al Uniunii Scriitorilor din România (din 1998), membru al Societății Scriitorilor Bucovineni din Suceava (din 1997) și al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți (din 1998). Membru fondator, secretar general (1989) și vicepreședinte (1990) al Societății pentru Cultura Românească «Mihai Eminescu» din Cernăuți. Membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina – filiala București.

**Antoaneta LUCASCIUC** (n. 9.09.1939, com. Baineț, jud. Suceava). Studii: Școala Tehnică Sanitară, secția farmacie, București (1953–1957), cu diferențe și bacalaureat la liceul teoretic (1959–1962), Universitatea București, Facultatea de Istorie (1966–1972). Asistent preparator la Spitalul Clinic Colentina, București (1960–1975), instructor și expert instructor la Centrul de perfecționare a personalului mediu sanitar din cadrul Ministerului Sănătății (1977–1990), profesor colaborator la mai multe școli postliceale sanitare din București (1991–1994), profesor colaborator la Școala postliceală sanitară «Carol Davila» din Suceava (1995–2004). Cercetare în domeniul istoriei medicinei. Participă cu comunicări la numeroase simpozioane, sesiuni științifice, colocvii naționale și internaționale. Publică peste 150 de lucrări. Desfășoară o neobosită activitate publicistică. Membră a comitetului de conducere și secretară a Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Membră a colegiului de redacție al revistei Societății, «Mesager bucovinean».

**Maria TOACĂ** (n. 3.12.1955, com. Boian, reg. Cernăuți). Studii: Școala Medie din Boian (1973), Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Jurnalism (1978). Reporter la ziarul «Zorile Bucovinei» din Cernăuți (din 1978 până în prezent). Membră a mai multor organizații profesionale de jurnalism din Ucraina și România. Membră a Societății pentru Cultura Românească «Mihai Eminescu» (de la înființarea acesteia), precum și a altor societăți bucovinene. Pre-

zentă mereu în presa cernăuțeană și suceveană, cu articole despre viața culturală a comunității românești din nordul Bucovinei, precum și cu publicistică literară. Este una dintre cele mai distincte voci ale ziaristicii cernăuțene. Coautoare a volumului de publicistică Dulce de Suceava / Amar de Cernăuți (Suceava, Editura Mușatinii, 2014).

**Anastasia DUMITRU** (n. 1973, Republica Moldova). Studii: Facultatea de Litere și Istorie - Universitatea «Ovidius». Doctor în filologie. Profesor la Liceul Teoretic «Lucian Blaga» din Constanța. Coordonator a 7 antologii literare și de specialitate, prezentă în 21 de antologii. Activitate jurnalistică în peste 20 de reviste. Director al revistei InterArtes, secretar al Asociației de Haiku; redactor literar la revistele: Albatros, Ex Ponto, Emel (Ideal), membru al colegiului de redacție al revistei interdisciplinare BSU Journal (Universitatea Elsevier din Egipt), membru al mai multor uniuni de creație: Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, Societatea de Științe Filologice, Asociația de Literatură Generală și Comparată din România, Asociația Carmina Balcanica. Autor a 19 cărți (critică literară, poezie, literatură didactică). Ultima apariție: eseul Bujor Nedelcovici. Conștiința de scriitor (București, 2015).

**Dumitru CURCĂ** (n. 5.07.1942, com. Tișăuți, jud. Suceava). Studii: Liceului Teoretic nr.2, Suceava (1956–1960), Facultatea de Medicină Veterinară din București (1960–1965). Doctorat în Medicina Veterinară la Institutul Agronomic București (1983). Specializări la București (1969) și Cracovia, Polonia (1977). Fiziopatolog. Funcții deținute: preparator (1965–1969), asistent (din 1969), lector (din 1985), șef de lucrări (1994), conferențiar (din 1995), profesor universitar (din 2000), conducător științific de doctorat (din 2001), profesor invitat, la UASM din Chișinău (1994–1997), profesor consultant (din 2008 până în prezent). Titluri academice și științifice: secretar științific al anuarului «Lucrări științifice seria C, Medicină Veterinară» (1986–2003), membru asociat al CRIFST al Academiei Române, membru AMFOR (din 1999 în prezent), membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, vicepreședinte al Filialei București (2012–2014), apoi președinte al Filialei. Publică peste 450 de lucrări, din care 9 manuale de fiziopatologie, pentru studenți. Distins cu medalii și diplome de către înalte organizații și instituții de specialitate. Director al revistei «Mesager bucovinean», editată de Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina.

**Dumitru BALAN** (n. 18 septembrie 1933, Burdujeni, Suceava). Studii: Liceul «Ștefan cel Mare» din Suceava (1952), Facultatea de Filologie – Universitatea București și Universitatea de Stat din Moscova.

Slavist, specialist în literatura rusă. Doctor în filologie. Profesor la Universitatea București. Debutază cu poezie. Colaborează la cele mai prestigioase reviste literare din România, Rusia, Azerbaigean. Peste 200 de publicații, între care mai multe cărți. Traduceri din literaturile rusă, bulgară, azerbaigeană. Membru al Uniunii Scriitorilor din Azerbaigean. Unul dintre cei mai activi membri ai Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și de mai mulți ani vicepreședinte al Filialei București a Societății.

**Mircea IRIMESCU** (n.19.04.1956, com. Bilca, jud. Suceava). Studii: Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1971-1975), Institutul politehnic ”Gh. Asachi”, Facultatea de Electrotehnică. Inginer, apoi director al SC ”Prodmixt” SA Gălănești (1990-1994). Deputat în Parlamentul României (2008-2012). Președinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1990-2013) și realizator al revistei Societății ”Septentrion”, pe care o editează pe speze proprii. Istoric al Societății. Realizează o foarte valoroasă monografie a Societății de la origini până în prezent (2012), continuare a operei începute de Constantin Loghin, și un temeinic Dicționar al membrilor, sprijinitorilor și colaboratorilor Societății (2013).

**Arcadie SUCEVEANU** (n.16.11.1952, com. Suceveni, reg. Cernăuți) Studii: Universitatea de Stat din Cernăuți, Facultatea de Filologie (1969-1974). Profesor de limba și literatura română la școala medie din comuna Horbova, regiunea Cernăuți (1974-1979). Redactor, apoi redactor șef la Editura ”Literatura artistică” (devenită apoi ”Hyperion”) din Chișinău (1979-1990). Vicepreședinte (1990-2010) și președinte (din 2010 până în prezent) al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Poet, eseist, traducător. Mai multe premii literare din partea Uniunii Scriitorilor din Moldova, Academiei Române și alte instituții de prestigiu, ultimul fiind cel din 2015 al Uniunii Scriitorilor din România pentru cea mai bună carte de poezie pentru copii. Autor a 13 volume de poezie pentru adulți și altele 9 pentru copii, a 3 volume de eseistică, a numeroase antologii. Membru în colegiul de redacție al revistei ”Mesager bucovinean”.

**Nichita ADĂNILOAIE** (n. 01.05.1927, Plaiul Șarului, com. Șarul Dornei, jud. Suceava). După ce schimbă mai multe licee – Câmpulung Moldovenesc, Blaj, Râmnicu Sărat (1945-1948) – se înscrie la Facultatea de Istorie a Universității București, pe care o absolvă în 1952. Doctor în istorie (1968). Asistent, referent, cercetător științific, șef al Sectorului de istorie modernă la Institutul de Istorie ”Nicolae Iorga” al Academiei Române, cadru didactic la mai multe școli superioare din capitală: Institutul Pedagogic, Institutul de Perfecționare a Cadrelor Didactice, Academia de Studii Politice, Institutul de Medicină și Farmacie, Univer-

sitatea București. Ordinul Steaua Republicii, medalia Meritul Științific, premiul ”N. Bălcescu” al Academiei Române. Autor a numeroase cărți de istorie a României și a învățământului românesc. Membru în comitetul de conducere al Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Autor și binefăcător al revistei Filialei, ”Mesager bucovinean”.

**Leon BUBURUZAN** (n. Mănăstirea Humorului, jud. Suceava). Doctor în sociologie. Profesor universitar la Academia de Studii Economice. Director al Centrului de Studii și Cercetări pentru Problemele Tineretului (București). Om de afaceri. Ieșind la pensie, se retrage la baștină, unde și-a construit o frumoasă vilă și unde scrie o valoroasă monografie – Mănăstirea Humorului (Humorul) în cultura și istoria Bucovinei (Suceava, Editura Mușatinii, 2014 – 352 p.). Are în lucru un volum de versuri. Membru al Filialei București al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, pe care a sponsorizat-o în mai multe rânduri.

**Dan NICOLAU** (n. 24 martie 1958, Medgidia, jud. Constanța). Neam de bucovinean. Între Dorohoi și Gura Putnei e tot neamul meu, spune într-o scrisoare trimisă la redacție. Studii: Școala generală de 8 clase la Medgidia (1973-1977), Colegiul Militar ”Dimitrie Cantemir” din Breaza (1977-1980), Academia Forțelor Terestre (Sibiu), cursuri de specializare militară (2000-2004), Facultatea de Psihologie și Psihoterapie a Universității ”Ovidius” din Constanța. Jurnalist de ocazie, necalificat, fotograf de asemeni, pasionat de scris, toponimie, călătorie. Câștigă un proiect european de un an, cu Fundația ”La Drum”. Vicepreședinte al Filialei Constanța a Asociației naționale ”Regina Maria” pentru Cultul Eroilor, fotoreporter tot acolo. Interviu și colaborări jurnalistice la Pitești, Târgoviște, Bacău, Vaslui, Suceava. Simpatizant al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și al Asociației Culturale ”Pro Basarabia și Bucovina”.

**Petru BEJINARIU** (n. 19.06.1932, sat Ciomârțan, com. Zamostea, jud. Suceava). Studii: Școala Pedagogică Șendriceni din jud. Botoșani, Institutul Pedagogic din Iași, Universitatea ”Babeș-Bolyai” din Cluj – Facultatea de Biologie și Geografie. Profesor la Zamostea (1955-1960), inspector școlar, șef al Secției raionale de învățământ Rădăuți (1960-1968), profesor, apoi director al Liceului nr. 2, ulterior Liceul industrial nr. 1, din Rădăuți (1968-1982), director al Liceului ”Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1982-1996). Deputat în Parlamentul României (1996-2000). Cărturar. Publicist prolific, prezent în mai toată mass-media bucovineană. Autor a numeroase cărți. Vicepreședinte al Societății pentru Cultură, rector al Universității Populare ”Ion Nistor” a Societății, de la înființare până de curând.







## PE COPERTĂ:

**Pag. I – "Văzuta Cernăuțiului /Landes Haupt Stadt Czernowitz", acuarelă de Franz Xavier Knapp (1809-1883). Vedere de pe Dealul Horecei.** Face parte din albumul "Illustrierte Bukowina" (Bucovina ilustrată), cu planșe lucrate în acuarelă și peniță, executat de F. X. Knapp în 1867, la comanda ampoloiaților Guvernului regional imperial pentru Bucovina și trimis la Viena, drept omagiu, fostului Guvernator al Bucovinei Karl Graf von Rothkirch-Panthen" (1858-1860).

**Pag. III – Dansatori, la hram, de Duminica Mare, 2011, pe toloacă la Coteni (Cotul Ostriței), comuna Mahala, regiunea Cernăuți.** Tănărul, în port țăranesc de sărbătoare, ușor stilizat, cu bunghiță și brâu cu stremțe. Tânăra, în camașe cu razăle, purtând bunghiță și catrință cu flori. Pe cap poartă cunună de flori (cunună de mireasă) cu cordele lăsate pe spate, specifică comunei Mahala. Se mai purta în anii '60 ai secolului XX. Astăzi o poartă numai dansatoarele din ansamblul "Mărgăritare", condus de primăreasa Elena Nandriș. Foto: Marian Nandriș



**Pag. IV – "Suceava, odinioară capitala Moldaviei / Suczawa, die ehemalige Hauptstadt der Moldau" – acuarelă de Franz Xavier Knapp (1809-1883).** Face parte din albumul "Illustrierte Bukowina" (Bucovina ilustrată), care conține 18 (după alții – 20) vederi din Bucovina, realizat de F. X. Knapp în 1867.

"Printre aceste vederi, cea intitulată "Suceava, odinioară capitală a Moldovei", este o foaie care reprezintă o frumoasă vedere generală dinspre miază-zi a orașului, litografiată de J. Novopacky. În marginea dreaptă se văd ruinele cetății Sucevei, într-o stare cu mult mai completă a zidăriei decât cea de azi, care ulterior a mai fost distrusă, oamenii din împrejurimi luând materialul din acest unic monument pentru a-și clădi case. Se văd frumoasele biserici cu turnurile lor, care domină valea Sucevei, o căruță încărcată pentru drum lung, acoperită pentru ploaie și trasă de patru cai care urcă greu panta șoselei, iar o trăsură de țară cu coviltirul lăsat, grăbește în goana cailor înspre oraș." (Bucovina văzută de F.X. Knapp la 1860, în "Revista Bucovinei", Anul II, Nr. 2, Cernăuți, Februarie 1943).